

Οδηγός σχεδιασμού και ανάπτυξης Μαθησιακών Αποτελεσμάτων

Αθήνα,
Σεπτέμβριος 2015

**ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
 "ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ"**

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ, ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΣΦΑΛΙΣΗΣ ΚΑΙ
 ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης
 ΕΝΔΙΑΜΕΣΟΣ ΦΟΡΕΑΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ:
 ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ «ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ»
 ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

Το έργο με τίτλο: «ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΕΘΝΙΚΟΥ ΠΛΑΙΣΙΟΥ ΠΡΟΣΟΝΤΩΝ» υλοποιείται μέσω του Ε.Π. «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού» με τη συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο – Ε.Κ.Τ.) και Εθνικών πόρων. Ενδιάμεσος Φορέας Διαχείρισης του έργου είναι η Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης του Ε.Π. «Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση» του Υπουργείου Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων.

Έργο:	Οδηγός Σχεδιασμού και Ανάπτυξης Μαθησιακών Αποτελεσμάτων
Φορέας υλοποίησης και έκδοσης:	© Εθνικός Οργανισμός Πιστοποίησης Προσόντων και Επαγγελματικού Προσανατολισμού (Ε.Ο.Π.Π.Ε.Π.)
Πλαίσιο υλοποίησης:	Η σύνταξη και η έκδοση του ανά χείρας Οδηγού πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο της Πράξης «Ανάπτυξη του Εθνικού Πλαισίου Προσόντων», η οποία αποτελεί οριζόντια πράξη και υλοποιείται από τον Ε.Ο.Π.Π.Ε.Π. μέσω του Ε.Π. «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού» με τη συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο – Ε.Κ.Τ.) και Εθνικών πόρων. Ενδιάμεσος Φορέας Διαχείρισης του έργου είναι η Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης του Ε.Π. «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» του Υπουργείου Πολιτισμού, Παιδείας και Θρησκευμάτων.
Επιστημονική επιμέλεια:	Καθ. Dr. Mile Dželalija, Τακτικός Καθηγητής του Πανεπιστημίου της πόλης Split στην Κροατία, Εμπειρογνώμονας σε θέματα ανάλυσης μαθησιακών αποτελεσμάτων προσόντων (τίτλων σπουδών) και στην ανάπτυξη Εθνικών Πλαισίων Προσόντων. Μέλος της Συμβουλευτικής Επιτροπής για το Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Προσόντων (EQF Advisory Group).
Ομάδα έργου Ε.Ο.Π.Π.Ε.Π.:	Δρ. Ιωάννα Δέδε, Προϊσταμένη της Διεύθυνσης Πιστοποίησης Προσόντων. Ρέα Σγουράκη, Προϊσταμένη Τμήματος Εθνικού Πλαισίου Προσόντων. Φρόσω Τζανετέα, Στέλεχος Τμήματος Εθνικού Πλαισίου Προσόντων. Σπύρος Παπαϊωάννου, Στέλεχος Τμήματος Εθνικού Πλαισίου Προσόντων.

© ΕΘΝΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΣΗΣ ΠΡΟΣΟΝΤΩΝ & ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΟΥ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ (Ε.Ο.Π.Π.Ε.Π.), 2015

Εθνικός Οργανισμός Πιστοποίησης Προσόντων & Επαγγελματικού Προσανατολισμού (Ε.Ο.Π.Π.Ε.Π.)
 Διεύθυνση Πιστοποίησης Προσόντων, Τμήμα Εθνικού Πλαισίου Προσόντων
 Λεωφόρος Εθνικής Αντιστάσεως 41, Νέα Ιωνία, 14234, Αττική

Επιτρέπεται η ανατύπωση, η αναπαραγωγή, η μετάφραση, η αντιγραφή, μερική ή ολική, η φωτοτύπηση, η φωτογράφιση, κ.τ.λ. του τρόπου έκθεσης της περιεχόμενης ύλης, όπως και η παρουσίαση και προβολή του από οποιοδήποτε οπτικοακουστικό και μαγνητικό μέσο, με την προϋπόθεση ότι θα παρουσιάζονται ή θα αναφέρεται ο φορέας υλοποίησης Ε.Ο.Π.Π.Ε.Π. και τα ονόματα των συντακτών του παρόντος εγχειριδίου.

Η έκδοση αυτή χρηματοδοτήθηκε με την υποστήριξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο – Ε.Κ.Τ.) και Εθνικών πόρων. Η παρούσα δημοσίευση δεσμεύει μόνο το συντάκτη της και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεν ευθύνεται για τυχόν χρήση των πληροφοριών που περιέχονται σε αυτήν.

Αγαπητοί αναγνώστες,

Το κατά πόσο ένα προσόν, ένας τίτλος σπουδών ανταποκρίνεται στις ανάγκες της αγοράς εργασίας και στις ανάγκες μετεκπαίδευσης, εξαρτάται σημαντικά από τα μαθησιακά αποτελέσματα, δηλ. τις γνώσεις, δεξιότητες και ικανότητες που απέκτησε ο κάτοχος αυτού του προσόντος κατά τη διάρκεια της διαδικασίας μάθησης, τη διάρκεια των σπουδών του.

Η παρούσα έκδοση του **Εθνικού Οργανισμού Πιστοποίησης Προσόντων & Επαγγελματικού Προσανατολισμού (Ε.Ο.Π.Π.Ε.Π.)**, ο οποίος έχει τη θεσμική αρμοδιότητα της ανάπτυξης του Εθνικού Πλαισίου Προσόντων στη χώρα μας, στοχεύει στην όσο το δυνατόν ολοκληρωμένη πληροφόρηση όλων των ενδιαφερομένων σχετικά με τα πεδία εφαρμογής των **μαθησιακών αποτελεσμάτων**, ως ένα κοινό εννοιολογικό εργαλείο για την ενίσχυση της διαφάνειας, αναγνώρισης και συγκρισιμότητας των τίτλων σπουδών (προσόντων).

Το **Εθνικό Πλαίσιο Προσόντων** της χώρας μας και η αντιστοίχισή του με το **Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Προσόντων** εντάσσεται στο πλαίσιο εθελοντικής συνεργασίας και συντονισμού μεταξύ των κρατών μελών που ανέπτυξε η Ε.Ε., με στόχο τον εκσυγχρονισμό των συστημάτων τόσο της γενικής εκπαίδευσης όσο και της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης, σε ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο. Στην περίπτωση της Ελλάδας, μία από τις σημαντικότερες αλλαγές που επιφέρει η δημιουργία του Εθνικού Πλαισίου Προσόντων στο εκπαιδευτικό σύστημα της χώρας, είναι ότι υιοθετείται επίσημα η προσέγγιση του “μαθησιακού αποτελέσματος” ως αναγκαία προϋπόθεση για τη χορήγηση ενός τίτλου σπουδών (προσόντος) ή/και το σχεδιασμό νέων τίτλων σπουδών (προσόντων).

Το **Εθνικό Πλαίσιο Προσόντων**, είναι ένα πλαίσιο ταξινόμησης των προσόντων, δηλαδή των τίτλων σπουδών που χορηγούνται στην Ελλάδα. Οι τίτλοι αυτοί έχουν αποκτηθεί μετά από την επιτυχή ολοκλήρωση μίας μαθησιακής διαδικασίας. Ο Εθνικός Οργανισμός Πιστοποίησης Προσόντων & Επαγγελματισμού Προσανατολισμού (Ε.Ο.Π.Π.Ε.Π.) είναι ο αρμόδιος φορέας για τη δημιουργία και ανάπτυξη του Εθνικού Πλαισίου Προσόντων και την αντιστοίχισή του με το **Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Προσόντων**, υπό την εποπτεία και το συντονισμό του Υπουργείου Πολιτισμού, Παιδείας και Θρησκευμάτων.

Μέχρι σήμερα, οι ενέργειες του Ε.Ο.Π.Π.Ε.Π. επικεντρώθηκαν στα εξής:

- Στον καθορισμό της αρχιτεκτονικής δομής του Εθνικού Πλαισίου Προσόντων.
- Στην καταγραφή και ανάλυση «παλαιότερων» και υφιστάμενων τίτλων σπουδών (προσόντων).
- Στον σχεδιασμό και την εφαρμογή μεθοδολογικών εργαλείων για την κατάταξη στα επίπεδα του Εθνικού Πλαισίου Προσόντων, των προσόντων (τίτλων σπουδών) που χορηγούνται στο πλαίσιο του τυπικού εκπαιδευτικού συστήματος.
- Στην αντιστοίχιση του Εθνικού Πλαισίου Προσόντων με το Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Προσόντων.

Ευελπιστώ ότι ο ανά χείρας Οδηγός θα είναι χρήσιμος ως σημείο αναφοράς και ουσιαστικό βοήθημα για όλους, όσους εμπλέκονται στο σχεδιασμό και τη διαμόρφωση προγραμμάτων σπουδών, την παροχή εκπαίδευσης και κατάρτισης, την αξιολόγηση και την πιστοποίηση της μάθησης, καθώς και τη χορήγηση προσόντων (τίτλων σπουδών).

Στο σημείο αυτό, θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά τον καθηγητή Dr. Mile Dželalija, ο οποίος λόγω της εξειδικευμένης γνώσης και εμπειρίας του σε θέματα ανάλυσης μαθησιακών αποτελεσμάτων τίτλων σπουδών και στην ανάπτυξη Εθνικών Πλαισίων Προσόντων, είχε την επιστημονική ευθύνη του περιεχομένου του παρόντος οδηγού. Τέλος, οφείλω ένα μεγάλο ευχαριστώ στους αφοσιωμένους στο έργο τους υπαλλήλους του Ε.Ο.Π.Π.Ε.Π., στην Προϊσταμένη της Διεύθυνσης Πιστοποίησης Προσόντων κ. Δρ. Ιωάννα Δέδε, στην Προϊσταμένη του Τμήματος Εθνικού Πλαισίου Προσόντων κ. Ρέα Σγουράκη, καθώς και στα στελέχη του ιδίου Τμήματος, κκ. Φρόσω Τζανετέα και Σπύρο Παπαϊωάννου.

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΟΥ Δ.Σ. ΤΟΥ Ε.Ο.Π.Π.Ε.Π.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΔΑΓΔΙΛΕΛΗΣ

Περιεχόμενα

Ακρωνύμια	5
1. Εισαγωγή	7
1.1. Σκοπός και αναγκαιότητα του παρόντος Οδηγού	7
1.2. Δυνατότητες των μαθησιακών αποτελεσμάτων	8
1.3. Τρέχουσες πρακτικές και επιπτώσεις σε διάφορες χώρες.....	9
 2. Η έννοια των μαθησιακών αποτελεσμάτων και των προσόντων	13
2.1. Ορισμός των μαθησιακών αποτελεσμάτων	13
2.2. Μαθησιακά αποτελέσματα, μαθησιακοί στόχοι και ικανότητες	13
2.3. Κατηγορίες μαθησιακών αποτελεσμάτων	14
2.4. Μαθησιακά αποτελέσματα σε διάφορα πεδία εφαρμογής	16
2.5. Μαθησιακά αποτελέσματα και σχετικές έννοιες στο Εθνικό Πλαίσιο Προσόντων της Ελλάδας	18
2.6. Η έννοια του προσόντος	20
2.7. Κατάταξη των προσόντων στο Εθνικό Πλαίσιο Προσόντων της Ελλάδας.....	22
 3. Ανάπτυξη των μαθησιακών αποτελεσμάτων.....	25
3.1. Χαρακτηριστικά των «έγκυρων» μαθησιακών αποτελεσμάτων.....	25
3.2. Τομείς μαθησιακών αποτελεσμάτων	27
3.2.1. Γνωστικός τομέας και ενεργητικά ρήματα	28
3.2.2. Ψυχοκινητικός τομέας και ενεργητικά ρήματα	29
3.2.3. Συναισθηματικός τομέας και ενεργητικά ρήματα.....	30
3.3. Σύνδεση των μαθησιακών αποτελεσμάτων με τη διδασκαλία και την αξιολόγηση	31
3.4. Πρακτικές οδηγίες για τη διαμόρφωση των μαθησιακών αποτελεσμάτων	32
3.4.1. Χρήση ενεργητικών ρημάτων.....	32
3.4.2. Προσδιορισμός και πλαισίωση του ενεργητικού ρήματος	32
3.4.3. Αποφυγή αόριστων διατυπώσεων και σύνδεση με τη διδασκαλία / μάθηση και την αξιολόγηση.....	33
3.5. Ψηφίδες - Συνολικά μαθησιακά αποτελέσματα	34

4. Συστάσεις για την ανάπτυξη συναφών και «έγκυρων» μαθησιακών αποτελεσμάτων	39
4.1. Στάδια σύνταξης μαθησιακών αποτελεσμάτων.....	40
5. Προκλήσεις	43
6. Επίλογος	45
7. Βιβλιογραφία.....	47
8. Παραρτήματα	49
8.1. Περιγραφικοί δείκτες των 8 επιπέδων του Εθνικού Πλαισίου Προσόντων	49
8.2. Προδιαγραφές Τύπων Προσόντων στο Εθνικό Πλαίσιο Προσόντων	51

Ακρωνύμια

Ε.Ο.Π.Π.Ε.Π.	Εθνικός Οργανισμός Πιστοποίησης Προσόντων & Επαγγελματικού Προσανατολισμού.
Ε.Π.Π.	Εθνικό Πλαίσιο Προσόντων της Ελλάδας.
Ι.Ε.Κ.	Ινστιτούτο Επαγγελματικής Κατάρτισης.
ECTS	Ευρωπαϊκό Σύστημα Μεταφοράς και Συσώρευσης Πιστωτικών Μονάδων για την Ανώτατη Εκπαίδευση.
ECVET	Ευρωπαϊκό Σύστημα Πιστωτικών Μονάδων για την επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση.
EQAVET	Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Αναφοράς για τη Διασφάλιση της Ποιότητας.
EQF	Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Προσόντων για τη Διά Βίου Μάθηση.
ESCO	Ευρωπαϊκή ταξινόμηση για τα επαγγέλματα, τις δεξιότητες, τις ικανότητες και τα προσόντα.
ESG	Ευρωπαϊκά Πρότυπα και κατευθυντήριες Οδηγίες για τη Διασφάλιση της Ποιότητας στην Ανώτατη Εκπαίδευση.
EUROPASS	Ευρωπαϊκό Διαβατήριο Δεξιοτήτων.
QF-EHEA	Πλαίσιο Προσόντων του Ευρωπαϊκού Χώρου Ανώτατης Εκπαίδευσης.

1. Εισαγωγή

1.1. Σκοπός και αναγκαιότητα του παρόντος Οδηγού

Τα συστήματα προσόντων κάθε χώρας αντιμετωπίζουν την ολοένα και πιο επιτακτική ανάγκη, να προετοιμάζουν τους πολίτες, ώστε να είναι σε θέση να ανταποκρίνονται επιτυχώς στις συχνά μεταβαλλόμενες οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες. Σήμερα, η εκπαίδευση δεν περιορίζεται σε ένα συγκεκριμένο στάδιο της ζωής, αλλά αποτελεί μία διά βίου διαδικασία. Ανάμεσα στα πολυάριθμα και πολύπλοκα ζητήματα που καλείται να αντιμετωπίσει η σύγχρονη εκπαίδευση είναι, ότι η επιτυχία των αναλυτικών προγραμμάτων σπουδών που βασίζονται στα αποτελέσματα της μάθησης, προϋποθέτει την τήρηση προδιαγραφών διασφάλισης ποιότητας τόσο κατά το σχεδιασμό και την εφαρμογή τους, όσο και κατά την αξιολόγηση των εκπαιδευομένων.

Η εφαρμογή μιας προσέγγισης που θέτει στο επίκεντρό της την έννοια των **μαθησιακών αποτελεσμάτων** μπορεί να συμβάλει στην καλύτερη διαχείριση τόσο της μαθησιακής πορείας όσο και της επαγγελματικής σταδιοδρομίας των εκπαιδευομένων. Η χρήση των μαθησιακών αποτελεσμάτων στον καθορισμό των εθνικών πλαισίων προσόντων και των επιπέδων τους, στον καθορισμό και την περιγραφή των προτύπων των προσόντων, στον σχεδιασμό των προγραμμάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης και στις προδιαγραφές αξιολόγησης φαίνεται να είναι αναγκαία. Πολλά ευρωπαϊκά εργαλεία όπως: EUROPASS, EQAVET, ESG, ECVET και ECTS, ESCO κ.ά., δίνουν μεγάλη έμφαση στην έννοια των μαθησιακών αποτελεσμάτων, καθώς διευκολύνουν την κατανόηση και αναγνώριση των προσόντων, καθιστώντας κατανοητές τις μαθησιακές προσδοκίες σε επίπεδο γνώσεων, δεξιοτήτων και ικανοτήτων.

Ομοίως με τα περισσότερα εθνικά πλαίσια προσόντων στον κόσμο, το **Εθνικό Πλαίσιο Προσόντων της Ελλάδας** υιοθετεί τη μετατόπιση του βάρους από τις εισροές (διάρκεια εκπαιδευτικής διαδικασίας, τύπος παρόχου εκπαίδευσης και κατάρτισης, εκπαιδευτικές μέθοδοι κ.λ.π.) στις εκροές (τα αποτελέσματα της μάθησης) και θέτει ως περαιτέρω πρόκληση την ποιότητα των μαθησιακών αποτελεσμάτων, τον ορισμό προτύπων ποιότητας, τη συγγραφή αναμορφωμένων προγραμμάτων σπουδών και μία ευρύτερη συμφωνία επί των προτύπων αξιολόγησης, στοχεύοντας στη βελτίωση της ποιότητας της εκπαίδευσης και της κατάρτισης στη χώρα μας.

Στην Ελλάδα, όπως και στις υπόλοιπες χώρες της Ε.Ε., είναι σημαντικό να υποστηριχθούν κατάλληλα όλοι οι φορείς που εμπλέκονται στο σύστημα προσόντων, με στόχο τη διευκόλυνση της ανάπτυξης και της εφαρμογής του Εθνικού Πλαισίου Προσόντων, συμπεριλαμβανομένης της ανάπτυξης και εφαρμογής των μαθησιακών αποτελεσμάτων.

Με τον παρόντα οδηγό επιχειρείται η παρουσίαση (έννοια και περιεχόμενο) της προσέγγισης των μαθησιακών αποτελεσμάτων και η ανάδειξη των δυνατοτήτων που αυτή η προσέγγιση προσφέρει ως μία κοινή, αξιόπιστη και αντικειμενική βάση για την αξιολόγηση και πιστοποίηση γνώσεων, δεξιοτήτων και ικανοτήτων. Στη συνέχεια, τα μαθησιακά αποτελέσματα αναλύονται στα συστατικά τους στοιχεία και περιγράφεται βήμα προς βήμα η διαδικασία ανάπτυξής τους, ενώ δίνονται πρακτικές οδηγίες και συστάσεις για την αποφυγή λαθών που ενδεχομένως θα επηρεάσουν αρνητικά το αποτέλεσμα της διαμόρφωσής τους και κατά συνέπεια την ωφέλειά τους.

1.2. Δυνατότητες των μαθησιακών αποτελεσμάτων

Η καθιέρωση της προσέγγισης των μαθησιακών αποτελεσμάτων με στόχο την ενίσχυση της διαφάνειας, αναγνώρισης και συγκρισιμότητας των τίτλων σπουδών, αποτελεί ένα κοινό χαρακτηριστικό των πλαισίων προσόντων στον ευρωπαϊκό εκπαιδευτικό χώρο. Ως μαθησιακά αποτελέσματα νοούνται όσα αναμένεται να γνωρίζει, να κατανοεί και να είναι ικανός να εφαρμόσει ένας εκπαιδευόμενος, μετά την επιτυχή ολοκλήρωση μίας μαθησιακής διαδικασίας.

Η εφαρμογή της προσέγγισης των μαθησιακών αποτελεσμάτων είναι πολύ σημαντική, όχι μόνο για την ανάπτυξη των πλαισίων προσόντων, αλλά και για ένα φάσμα άλλων σκοπών σχετικών με τον εκσυγχρονισμό των συστημάτων προσόντων, όπως είναι η κατανόηση και η αναγνώριση των προσόντων, η καλύτερη ανταπόκριση στις ανάγκες της αγοράς εργασίας, η υποστήριξη της διδακτικής και της μαθησιακής διαδικασίας, η αξιολόγηση των εκπαιδευομένων και η διασφάλιση ποιότητας.

Επί του παρόντος, η χορήγηση προσόντων (τίτλων σπουδών) στην Ελλάδα, όπως και σε πολλές άλλες χώρες, βασίζεται κυρίως σε παραμέτρους που σχετίζονται με τις “εισροές” του εκπαιδευτικού συστήματος, όπως ο τύπος του παρόχου εκπαίδευσης, το πρόγραμμα σπουδών, οι διδακτικές μέθοδοι ή ο απαιτούμενος χρόνος για την ολοκλήρωση της τυπικής εκπαιδευτικής διαδικασίας. Συνεπώς, η μετατόπιση προς τα μαθησιακά αποτελέσματα αποτελεί μια σημαντική αλλαγή στο υφιστάμενο σύστημα προσόντων στην Ελλάδα και αναμένεται ότι η χρήση τους θα έχει σημαντικό αντίκτυπο σε ένα ευρύ φάσμα πρακτικών και πολιτικών εκπαίδευσης και κατάρτισης.

Η εφαρμογή της συγκεκριμένης προσέγγισης έχει επιπτώσεις σε κοινωνικό επίπεδο, καθώς και στον σχεδιασμό εκπαιδευτικών πολιτικών. Τα μαθησιακά αποτελέσματα μπορούν να αποτελέσουν στοιχεία υποστήριξης των συστημάτων διασφάλισης ποιότητας καθιστώντας κατανοητές τις μαθησιακές προσδοκίες σε επίπεδο γνώσεων, δεξιοτήτων και ικανοτήτων. Επιπλέον, προσδίδουν μεγαλύτερη διαφάνεια στο σύστημα προσόντων για όλους τους πολίτες. Η στροφή προς τα μαθησιακά αποτελέσματα καθιστά εφικτή την ανάπτυξη του σχετικού συστήματος για την αναγνώριση και επικύρωση της μη τυπικής και της άτυπης μάθησης, τη συγκρισιμότητα των προσόντων μεταξύ χωρών, τη μετάβαση σε διαφορετικούς παρόχους εκπαίδευσης και κατάρτισης και σε διαφορετικές μαθησιακές διαδρομές (διαπερατότητα).

Επιπλέον, η σωστή διατύπωση των γνώσεων, δεξιοτήτων, ικανοτήτων και, γενικά, των επιτευγμάτων που συνδέονται με ένα αποκτηθέν προσόν διευκολύνουν σημαντικά την ενημέρωση όλων των εμπλεκόμενων μερών (π.χ. παρόχους εκπαίδευσης και κατάρτισης, αγορά εργασίας).

Τα μαθησιακά αποτελέσματα, τα οποία είναι διατυπωμένα με σαφήνεια, υποστηρίζουν την προσαρμογή των εκπαιδευτικών μεθόδων, προκειμένου να διευκολυνθεί η επίτευξη τους. Ωθούν τους εκπαιδευτικούς, τους εκπαιδευτές και τα εκπαιδευτικά ιδρύματα να κάνουν το πρώτο βήμα προς την αναμόρφωση των προγραμμάτων σπουδών.

Η αξιοποίηση της προσέγγισης των μαθησιακών αποτελεσμάτων διευκολύνει, επιπρόσθετα, τους εκπαιδευόμενους να κατανοήσουν καλύτερα τις απαιτήσεις σε επίπεδο προετοιμασίας και διαχείρισης της μάθησης. Επιτρέπει, δε, τόσο στους εκπαιδευόμενους, όσο και στους εκπαιδευτές να έχουν μια σαφή εικόνα των συμπεριφορών, οι οποίες αναμένονται στο τέλος ενός προγράμματος σπουδών ή ενός μαθήματος. Αυτό μπορεί να βοηθήσει στο να αποκτήσει ένα πρόγραμμα σπουδών σαφείς στόχους και να αποφευχθούν οι προσωπικές ερμηνείες.

Τέλος, τα μαθησιακά αποτελέσματα καθιστούν τη διαδικασία αξιολόγησης των εκπαιδευομένων πιο διαφανή

Οι εκπαιδευτές που έχουν στη διάθεσή τους σαφώς διατυπωμένα μαθησιακά αποτελέσματα μπορούν να αποφασίσουν πιο εύστοχα τους τρόπους αξιολόγησης.

Οι προσδοκίες όλων των εμπλεκόμενων φορέων από τη χρήση των μαθησιακών αποτελεσμάτων είναι πολύ υψηλές. Πολλοί φορείς σε διάφορες χώρες βλέπουν τη μετατόπιση προς τα μαθησιακά αποτελέσματα ως μια ευκαιρία για την προσαρμογή των διαδικασιών εκπαίδευσης και κατάρτισης στις εξατομικευμένες ανάγκες των εκπαιδευομένων, την προώθηση της διά βίου μάθησης, την υποστήριξη της κινητικότητας των πολιτών, την αύξηση της αποτελεσματικότητας και της αξιοπιστίας των παρόχων εκπαίδευσης και κατάρτισης και των συστημάτων προσόντων. Τα μαθησιακά αποτελέσματα αποτελούν, σε τελική ανάλυση, μια κοινή γλώσσα που καθιστά δυνατή την καλύτερη κατανόηση και τον διάλογο μεταξύ των εκπαιδευτικών φορέων και των φορέων της αγοράς εργασίας.

Σχήμα 1: Δυνατότητες των μαθησιακών αποτελεσμάτων

1.3. Τρέχουσες πρακτικές και επιπτώσεις σε διάφορες χώρες

Σε αρκετές χώρες, η προσέγγιση των μαθησιακών αποτελεσμάτων χρησιμοποιείται για να δείξει το δρόμο προς τον εκσυγχρονισμό των εκπαιδευτικών συστημάτων, λειτουργώντας, έτσι, ως μεταρρυθμιστικός παράγοντας σε διάφορα επίπεδα: στην εκπαιδευτική πολιτική και στη διαμόρφωση των εκπαιδευτικών συστημάτων εν γένει, στην ανάπτυξη και την εφαρμογή προγραμμάτων σπουδών, στα κριτήρια και τις διαδικασίες αξιολόγησης, στις περιγραφές των προσόντων (τίτλων σπουδών) και των εθνικών πλαισίων προσόντων. Σε πολλά κράτη-μέλη της Ε.Ε., τα αναμενόμενα μαθησιακά αποτελέσματα περιγράφονται με μεγάλη σαφήνεια στη γενική και επαγγελματική εκπαίδευση προς όφελος των εκπαιδευτών, των εκπαιδευομένων και άλλων πέραν των άμεσα ενδιαφερομένων.

Συχνά τα μαθησιακά αποτελέσματα αποτελούν τη βάση των «επαγγελματικών προτύπων». Η χρήση των μαθησιακών αποτελεσμάτων στα συστήματα επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης σε κράτη-μέλη

της Ε.Ε. παρέχει τη δυνατότητα βελτίωσης της διασύνδεσης μεταξύ προσόντων και επαγγελμάτων, κάτι που συμβάλλει στην αρτιότερη προετοιμασία των εκπαιδευομένων για την άμεση ένταξη στην αγορά εργασίας.

Τα μαθησιακά αποτελέσματα διαδραματίζουν εξέχοντα ρόλο στην ανώτατη εκπαίδευση στα κράτη-μέλη της Ε.Ε. Αρχικά, η Διαδικασία της Μπολόνια σχεδιάστηκε ως μέσο ενίσχυσης της ανταγωνιστικότητας και της ελκυστικότητας των ευρωπαϊκών συστημάτων ανώτατης εκπαίδευσης και ως μέσο στήριξης της κινητικότητας και της απασχολησιμότητας των φοιτητών μέσω της εισαγωγής ενός συστήματος βασισμένου σε προπτυχιακές και μεταπτυχιακές σπουδές με σαφώς αναγνωρίσιμα προγράμματα σπουδών και προσόντα. Με το χρόνο, η Διαδικασία της Μπολόνια διευρύνθηκε. Καθιερώθηκε το σύστημα των τριών κύκλων σπουδών, το οποίο αποτυπώνεται στο Πλαίσιο Προσόντων του Ευρωπαϊκού Χώρου Ανώτατης Εκπαίδευσης (QF-EHEA), δίνοντας έμφαση στα μαθησιακά αποτελέσματα. Εισήχθη η έννοια της κοινωνικής διάστασης της ανώτατης εκπαίδευσης και η αναγνώριση των προσόντων γίνεται τώρα σαφώς αντιληπτή, ως έννοια κομβικής σημασίας για τις ευρωπαϊκές πολιτικές της ανώτατης εκπαίδευσης. Η διασφάλιση ποιότητας παίζει σημαντικό ρόλο στη Διαδικασία της Μπολόνια, δίνοντας πρόσθετη έμφαση στην εφαρμογή των μαθησιακών αποτελεσμάτων.

Το Πλαίσιο Προσόντων του Ευρωπαϊκού Χώρου Ανώτατης Εκπαίδευσης (QF-EHEA)

Το πλαίσιο προσόντων του Ευρωπαϊκού Χώρου Ανώτατης Εκπαίδευσης (QF-EHEA) προσφέρει ένα μηχανισμό συσχέτισης των Εθνικών Πλαισίων Προσόντων της ανώτατης εκπαίδευσης, ο οποίος διευκολύνει τη διαφάνεια, την αναγνώριση των προσόντων και την κινητικότητα φοιτητών και αποφοίτων σε διεθνές επίπεδο. Διαδραματίζει κύριο ρόλο στη συγκέντρωση διαφόρων στοιχείων των ευρωπαϊκών συστημάτων Ανώτατης Εκπαίδευσης, περιλαμβανομένων των μαθησιακών αποτελεσμάτων και των μονάδων του Ευρωπαϊκού Συστήματος Μεταφοράς και Συσώρευσης Πιστωτικών Μονάδων για την Ανώτατη Εκπαίδευση (ECTS).

Σύμφωνα με τη Διαδικασία της Μπολόνια και τα Εθνικά Πλαίσια Προσόντων, τα ιδρύματα της ανώτατης εκπαίδευσης σε πολλές χώρες της Ε.Ε. αναμορφώνουν τα υφιστάμενα ή αναπτύσσουν νέα προγράμματα σπουδών, χρησιμοποιώντας τη μεθοδολογία ανάπτυξης των μαθησιακών αποτελεσμάτων. Ωστόσο, η δυνατότητα αυτή δεν έχει χρησιμοποιηθεί ακόμη ευρέως από τα πανεπιστήμια σε όλα τα κράτη-μέλη και επί του παρόντος, τα περισσότερα πανεπιστήμια χρησιμοποιούν τα μαθησιακά αποτελέσματα σε περιορισμένο βαθμό και με αποσπασματικό τρόπο.

Παρόλα αυτά, σημαντικές επιπτώσεις γίνονται ήδη φανερές ακόμη και με την περιορισμένη εφαρμογή τους σε πολλές χώρες: αναπτύσσονται, για παράδειγμα, νέες συνεργασίες μεταξύ εκπαιδευτικών ιδρυμάτων και εργοδοτών, οι οποίες υποβοηθούν τη σύγκλιση μεταξύ προγραμμάτων σπουδών και αναγκών της αγοράς εργασίας. Υπάρχουν, επίσης, παραδείγματα συμφωνιών μεταξύ εκπαιδευτικών ιδρυμάτων από διαφορετικές χώρες, μέσω των οποίων επιτυγχάνεται η κινητικότητα των εκπαιδευομένων και η αναγνώριση των προσόντων τους.

Τον Μάιο του 2015, οι Υπουργοί Παιδείας όλων των κρατών μελών της ΕΕ επιβεβαίωσαν εκ νέου τη δέσμευσή τους για μεταρρυθμίσεις στο πλαίσιο της διαδικασίας της Μπολόνια¹ και διατύπωσαν την έντονη βούλησή τους να εφαρμόσουν διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις, όπως η κοινή διάρθρωση των πτυχίων και η εφαρμογή

1. Ανακοινωθέν του Ερεβάν http://www.ehea.info/Uploads/SubmittedFiles/5_2015/112705.pdf

ενός κοινού συστήματος ακαδημαϊκών μονάδων — που να αντιστοιχεί στο ευρωπαϊκό σύστημα μεταφοράς και συσσώρευσης ακαδημαϊκών μονάδων για την Ανώτατη Εκπαίδευση (ECTS) ή σε κάποιο άλλο σύστημα συμβατό με το ECTS.

Σύμφωνα με την αξιολόγηση των μεταρρυθμίσεων της Μπολόνια, που περιλαμβάνεται στην έκθεση εφαρμογής της Μπολόνια του 2015², σήμερα οι ακαδημαϊκές μονάδες του συστήματος ECTS συνδέονται αποδεδειγμένα στην Ελλάδα με τα μαθησιακά αποτελέσματα και κατανέμονται σε όλες τις συνιστώσες όλων των προγραμμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, παρέχοντας τη δυνατότητα μεταφοράς και συσσώρευσης ακαδημαϊκών μονάδων. Σχεδόν σε όλα τα στοιχεία που αφορούν το ECTS και τα μαθησιακά αποτελέσματα, η Ελλάδα περιλαμβάνεται μεταξύ των πλέον προηγμένων χωρών που ενθαρρύνουν τη χρήση των μαθησιακών αποτελεσμάτων μέσω νομοθετικών πράξεων ή εγγράφων καθοδήγησης.

Για να διατηρηθεί αυτή η πρακτική στην Ελλάδα, είναι σημαντικό οποιαδήποτε αλλαγή στο ελληνικό σύστημα ακαδημαϊκών μονάδων να παραμένει συμβατή με το ECTS, το οποίο βασίζεται τόσο στα μαθησιακά αποτελέσματα όσο και στον φόρτο εργασίας (work load)³. Η Επιτροπή έλαβε σχετική διαβεβαίωση από το ελληνικό Υπουργείο Παιδείας, πράγμα που, κατά συνέπεια, εξασφαλίζει ότι οι ελληνικοί τίτλοι σπουδών τριτοβάθμιας εκπαίδευσης θα μπορούν να αναγνωρίζονται στην ευρωπαϊκή αγορά εργασίας καθώς και στο πλαίσιο της κινητικότητας του Erasmus +⁴.

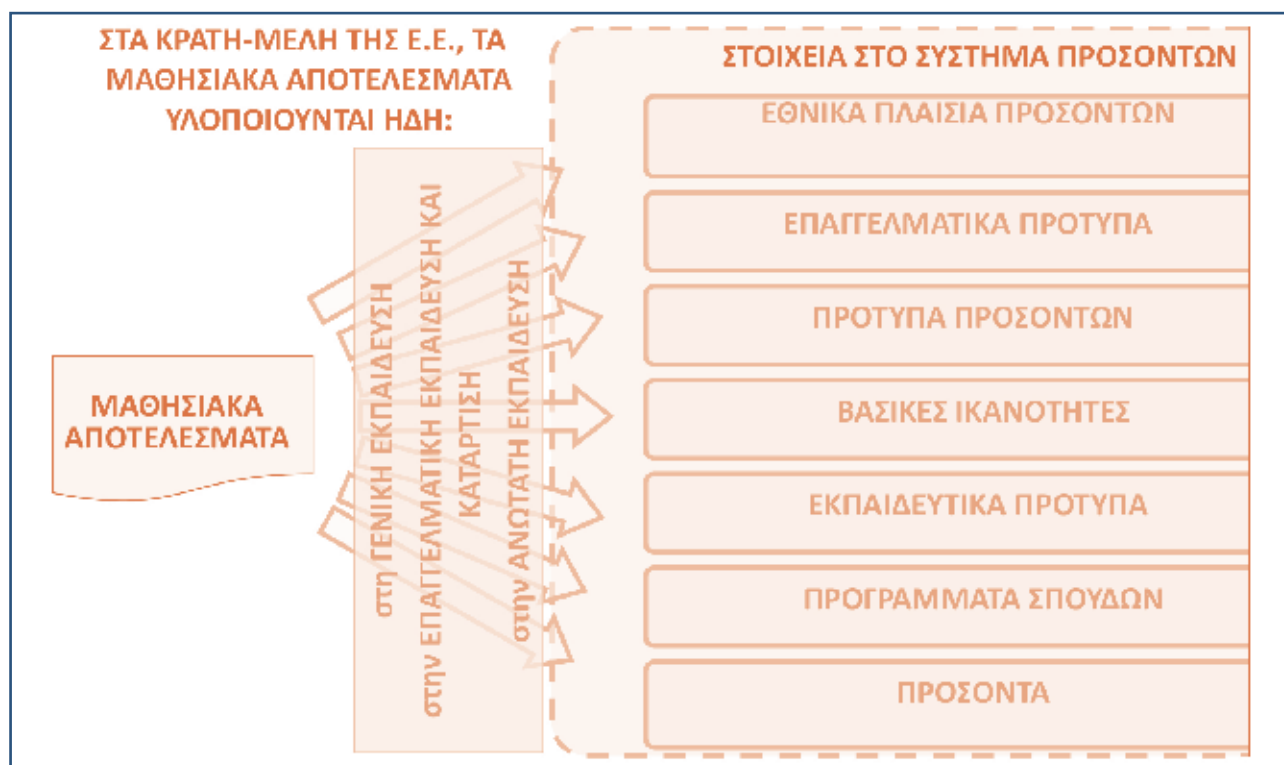
Η εφαρμογή των μαθησιακών αποτελεσμάτων έχει σαφείς επιπτώσεις και στις μεθόδους και τις πρακτικές αξιολόγησης. Επί του παρόντος, έχει περιορισμένη μεν, αλλά συνεχώς αυξανόμενη επίδραση στους τρόπους αξιολόγησης της μάθησης. Τα μαθησιακά αποτελέσματα χρησιμοποιούνται ως σημείο αναφοράς και μέτρο σύγκρισης για την αποδοτικότητα, την ποιότητα και τη συνάφεια στα συστήματα εκπαίδευσης και κατάρτισης. Τα εσωτερικά και τα εξωτερικά συστήματα διασφάλισης ποιότητας βασίζονται στην εφαρμογή των μαθησιακών αποτελεσμάτων, τους περιγραφικούς δείκτες των επιπέδων και την ευρύτερη εφαρμογή των εθνικών πλαισίων προσόντων.

Ως τελική εισαγωγική παρατήρηση, είναι σημαντικό να συνειδητοποιήσει κανείς ότι ο προσανατολισμός προς τα μαθησιακά αποτελέσματα παρέχει πολλές δυνατότητες στα συστήματα προσόντων και στη συνάφειά τους με την αγορά εργασίας. Η ιδέα δεν είναι να αντικατασταθούν οι εισροές από τα μαθησιακά αποτελέσματα: πιο εποικοδομητικό και ωφέλιμο θα ήταν να υιοθετηθεί ένας συνδυασμός των δύο προσεγγίσεων. Για παράδειγμα, προσόντα που βασίζονται στην επίτευξη συγκεκριμένων μαθησιακών αποτελεσμάτων, μπορούν να διαρθρωθούν σε συνδυασμό με τον τύπο των παρόχων και τη διάρκεια της εκπαίδευσης και κατάρτισης. Επίσης, για την επιλογή των εκπαιδευομένων και των μεθόδων αξιολόγησης πρέπει να χρησιμοποιούνται τόσο οι εισροές, όσο και τα εκάστοτε περιγραφόμενα μαθησιακά αποτελέσματα. Σε τελική ανάλυση, γίνεται φανερό ότι η προσέγγιση που βασίζεται στην περιγραφή των μαθησιακών αποτελεσμάτων δρα με τρόπο επικουρικό και ενισχυτικό στα ήδη υφιστάμενα στοιχεία των συστημάτων εκπαίδευσης.

2. Έκθεση εφαρμογής της Μπολόνια 2015, κεφάλαιο 2.2. http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/thematic_reports/182EN.pdf

3. Οδηγός χρήστη ECTS http://ec.europa.eu/education/library/publications/2015/ects-users-guide_en.pdf

4. <http://www.europarl.europa.eu>

Σχήμα 2: Τρέχουσες πρακτικές και επιπτώσεις.

Βασικά μηνύματα:

Για όλες τις χώρες, η εφαρμογή της προσέγγισης που βασίζεται στην περιγραφή των μαθησιακών αποτελεσμάτων προσφέρει δυνατότητες εκσυγχρονισμού των συστημάτων προσόντων, συμπεριλαμβανομένης της εφαρμογής των εθνικών πλαισίων προσόντων, της υποστήριξης των συστημάτων διασφάλισης ποιότητας, της καλύτερης ανταπόκρισης στις ανάγκες της αγοράς εργασίας, της αναγνώρισης των προσόντων που αποκτήθηκαν σε διαφορετικές χώρες, της υποστήριξης της εκπαιδευτικής και της μαθησιακής διαδικασίας, της αναγνώρισης και επικύρωσης της μη τυπικής και άτυπης μάθησης, της υποστήριξης της διαφανούς και κατάλληλης για κάθε επιμέρους σκοπό αξιολόγησης.

Σε ορισμένα κράτη-μέλη της Ε.Ε., εφαρμόζεται ήδη η προσέγγιση των μαθησιακών αποτελεσμάτων στην περιγραφή των συστημάτων προσόντων: εθνικά πλαίσια προσόντων, επαγγελματικά πρότυπα, πρότυπα προσόντων, βασικές ικανότητες, εκπαιδευτικά πρότυπα, προγράμματα σπουδών και προσόντα, περιλαμβανομένων των συμπληρωμάτων διπλωμάτων και πιστοποιητικών. Τα παραδείγματα αυτά έχουν εφαρμοστεί σε όλα τα υποσυστήματα: τη γενική εκπαίδευση, την επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση και την ανώτατη εκπαίδευση.

2. Η έννοια των μαθησιακών αποτελεσμάτων και των προσόντων

2.1. Ορισμός των μαθησιακών αποτελεσμάτων

Σύμφωνα με το Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Προσόντων για τη διά βίου μάθηση, μαθησιακά αποτελέσματα είναι όσα γνωρίζει, κατανοεί και μπορεί να εφαρμόσει, με τη μορφή γνώσεων, δεξιοτήτων και ικανοτήτων, ένας εκπαιδευόμενος, μετά την επιτυχή ολοκλήρωση μίας συγκεκριμένης, μακράς ή βραχείας, μαθησιακής διαδικασίας.

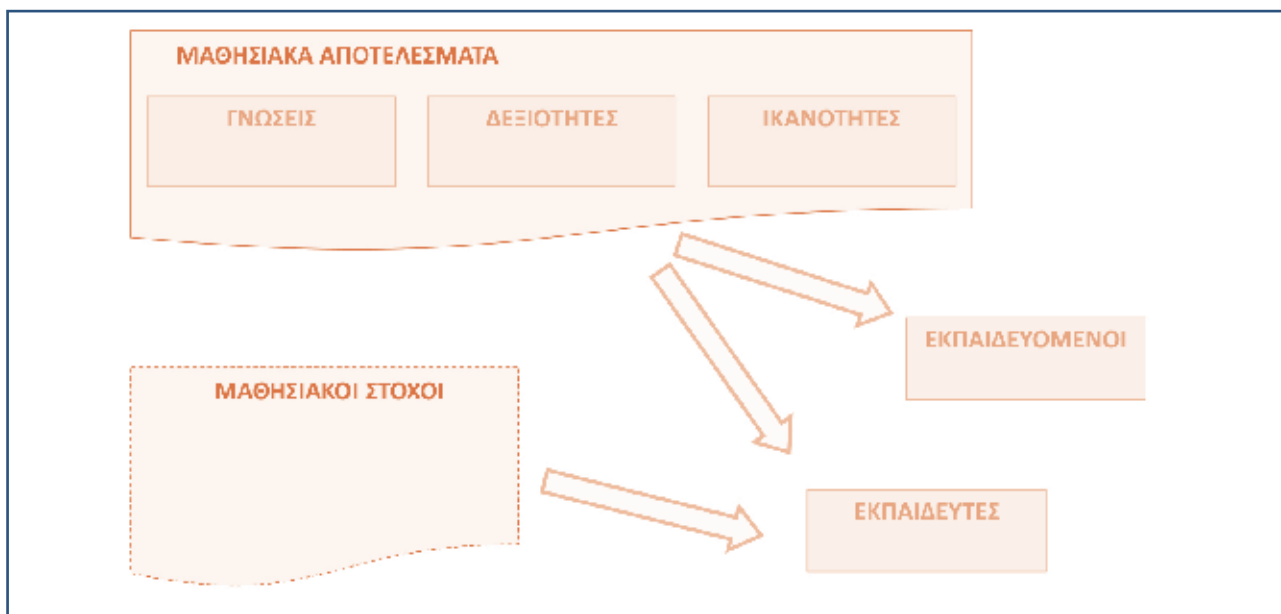
Αυτός ο σαφής ορισμός των μαθησιακών αποτελεσμάτων μπορεί να γίνει πολυπλοκότερος εάν συνυπολογιστεί ο τρόπος διατύπωσης των μαθησιακών αποτελεσμάτων, ώστε να αποτελέσουν χρήσιμο εργαλείο. Μία υπερβολικά λεπτομερής περιγραφή μπορεί να προκαλέσει σύγχυση, ενώ μια γενικόλογη αποδεικνύεται άνευ νοήματος. Γίνεται, επομένως, αντιληπτό, ότι αποτελεί κρίσιμο σημείο ο τρόπος με τον οποίο διατυπώνονται τα μαθησιακά αποτελέσματα, ώστε να εκπληρώνουν το σκοπό τους, περιλαμβανομένης της σύνδεσης με την αγορά εργασίας και την περαιτέρω μάθηση, αλλά και της ευθυγράμμισης με τα κριτήρια και τις διαδικασίες αξιολόγησης.

Πέραν του προαναφερθέντος ορισμού που αναφέρεται στη Σύσταση του Ευρωπαϊκού Πλαισίου Προσόντων, υπάρχουν και άλλοι ορισμοί των μαθησιακών αποτελεσμάτων. Χωρίς να διαφέρουν σημαντικά μεταξύ τους, όλοι οι ορισμοί τονίζουν τη σημασία της ολοκλήρωσης της μαθησιακής διαδικασίας. Ο ορισμός του Adam δίνει έμφαση στον “επιτυχημένο” εκπαιδευόμενο, αναδεικνύοντας, στην ουσία, ακόμη περισσότερο τη σημασία της αρτιότητας της μάθησης. Το βασικό στοιχείο που είναι κοινό σε όλους τους ορισμούς, είναι η επιδίωξη περισσότερης ακρίβειας στην αποτύπωση των γνώσεων, δεξιοτήτων και ικανοτήτων που αποκτά ένας εκπαιδευόμενος μετά την επιτυχή ολοκλήρωση κάποιου είδους μάθησης.

2.2. Μαθησιακά αποτελέσματα, μαθησιακοί στόχοι και ικανότητες

Αρκετά συχνά δημιουργείται κάποια σύγχυση μεταξύ των όρων “**μαθησιακά αποτελέσματα**”, “**μαθησιακοί στόχοι**” και “**ικανότητες**”. Για παράδειγμα, όταν γίνεται αναφορά σε προσόντα που βασίζονται σε μαθησιακά αποτελέσματα, στην πράξη, σε διάφορα συστήματα, ενίοτε αντί των μαθησιακών αποτελεσμάτων χρησιμοποιούνται διάφοροι όροι, όπως ο όρος “ικανότητες”. Ορισμένες βιβλιογραφικές αναφορές χρησιμοποιούν τον όρο “προσόντα βασισμένα σε ικανότητες” όταν γίνεται αναφορά σε προσόντα τα οποία αναλύονται σε μαθησιακά αποτελέσματα. Τα “προσόντα που βασίζονται στις ικανότητες” λαμβάνουν υπόψη την επιρροή του μαθησιακού ή εργασιακού πλαισίου κατά τον ορισμό και την αξιολόγηση των μαθησιακών αποτελεσμάτων. Το πλαίσιο αυτό επηρεάζει σε μεγάλο βαθμό το φάσμα των μαθησιακών αποτελεσμάτων, τα οποία θεωρούνται σημαντικά, την αλληλεπίδραση μεταξύ τους, τον τρόπο με τον οποίο μαθαίνει ο εκπαιδευόμενος και το πώς αξιολογούνται τα μαθησιακά αποτελέσματα.

Η διάκριση μεταξύ “μαθησιακών αποτελεσμάτων” και “ικανοτήτων” είναι σαφής στη Σύσταση του Ευρωπαϊκού Πλαισίου Προσόντων. Σε αυτήν, ο όρος “ικανότητα” σημαίνει την αποδεδειγμένη ικανότητα ενός ατόμου, να αξιοποιεί τις γνώσεις, τις δεξιότητες και τις προσωπικές, κοινωνικές ή/και οργανωτικές ικανότητες του στις σπουδές, στην εργασία, και στην επαγγελματική ή/και την προσωπική ανάπτυξή του. Στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Πλαισίου Προσόντων, η ικανότητα περιγράφεται με όρους **υπευθυνότητας** και **αυτονομίας**.

Σχήμα 3: Μαθησιακά αποτελέσματα, μαθησιακοί στόχοι και ικανότητες

Επιπλέον, για την καλύτερη κατανόηση της έννοιας των μαθησιακών αποτελεσμάτων, είναι σημαντικό να γίνει η διάκριση της έννοιάς τους από την έννοια των μαθησιακών στόχων. Οι μαθησιακοί στόχοι μπορούν να διατυπωθούν όπως τα μαθησιακά αποτελέσματα, αλλά απευθύνονται στους δασκάλους, ενώ τα μαθησιακά αποτελέσματα γίνονται πιο εύκολα κατανοητά και από τους δασκάλους και από τους μαθητές. Οι μαθησιακοί στόχοι διατυπώνονται ως οδηγός στο πρόγραμμα διδασκαλίας, το οποίο ενδέχεται ή όχι να οδηγήσει στην επιδιωκόμενη μάθηση.

Μια πολύ σημαντική πλευρά των μαθησιακών αποτελεσμάτων είναι η σαφής ευθυγράμμισή τους με την αξιολόγηση. Τα μαθησιακά αποτελέσματα είναι ένα είδος κοινής αναφοράς για την αξιολόγηση, όπως και για τη διδασκαλία και τη μάθηση. Οι κατάλληλες μέθοδοι και διαδικασίες αξιολόγησης χρησιμοποιούνται για να ελεγχθεί ο βαθμός επίτευξης των μαθησιακών αποτελεσμάτων. Η ευθυγράμμιση ανάμεσα στα μαθησιακά αποτελέσματα, τη διδασκαλία, τη μάθηση και την αξιολόγηση, βοηθά να γίνει η συνολική μαθησιακή εμπειρία περισσότερο συνεκτική, διαφανής και ουσιαστική για τους εκπαιδευόμενους και όλους τους υπόλοιπους εμπλεκόμενους φορείς. Αυτό διευκολύνει τη διαφάνεια και την αποτελεσματικότητα των εσωτερικών και εξωτερικών συστημάτων διασφάλισης ποιότητας.

Ο όρος «μαθησιακά αποτελέσματα» μπορεί, επίσης, να περιλαμβάνει γενικές γνώσεις, πολιτιστικές και κοινωνικές δεξιότητες που υπερβαίνουν τις ανάγκες της αγοράς εργασίας.

2.3. Κατηγορίες μαθησιακών αποτελεσμάτων

Υπάρχουν διαφορετικοί τρόποι προκειμένου να περιγραφούν όλα τα μαθησιακά αποτελέσματα, τα οποία μπορεί να επιτύχει ένας εκπαιδευόμενος, με αναφορά, για παράδειγμα, σε γνώσεις, δεξιότητες, κοινωνικές ικανότητες, αυτονομία και υπευθυνότητα, συμπεριφορές, αξίες και άλλες ευρύτερες ικανότητες. Στα συστήματα προσόντων των περισσότερων χωρών, τα μαθησιακά αποτελέσματα περιγράφονται ως **γνώσεις**, **δεξιότητες** (δηλαδή εφαρμογή της γνώσης) και **ικανότητες** (δηλαδή αποδεδειγμένη εφαρμογή των

γνώσεων και δεξιοτήτων). Η ικανότητα αναφέρεται στις συνθήκες κάτω από τις οποίες χρησιμοποιούνται οι γνώσεις και οι δεξιότητες, περιλαμβανομένων των παραμέτρων του χώρου και του χρόνου. Πέραν των τριών κατηγοριών μαθησιακών αποτελεσμάτων που προαναφέρθηκαν, υπάρχουν παραδείγματα εθνικών πλαισίων προσόντων που περιλαμβάνουν συμπεριφορές και αξίες, ως επιπλέον χαρακτηριστικά των μαθησιακών αποτελεσμάτων.

Τα περισσότερα μαθησιακά επιτεύγματα μπορούν να περιγραφούν σε σχέση με τα αναμενόμενα μαθησιακά αποτελέσματα, αλλά σε ορισμένες περιπτώσεις υπάρχουν δυσκολίες. Για παράδειγμα, το να είναι κανείς καλός πολίτης είναι δύσκολο να οριστεί με τη μορφή μαθησιακών αποτελεσμάτων και να μετρηθεί αντικειμενικά. Στην πράξη, υπάρχουν δυσκολίες στην επικύρωση συμπεριφορών και αξιών και στην αξιολόγηση τέτοιων επιτευγμάτων των εκπαιδευομένων.

Στο Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Προσόντων, τα μαθησιακά αποτελέσματα κατατάσσονται στις ακόλουθες κατηγορίες:

- Γνώσεις (γεγονότα, αρχές, θεωρίες και πρακτικές)
- Δεξιότητες (γνωστικές και πρακτικές) και
- Ικανότητες (όπως η ικανότητα ανάληψης ευθύνης και η επίδειξη αυτονομίας).

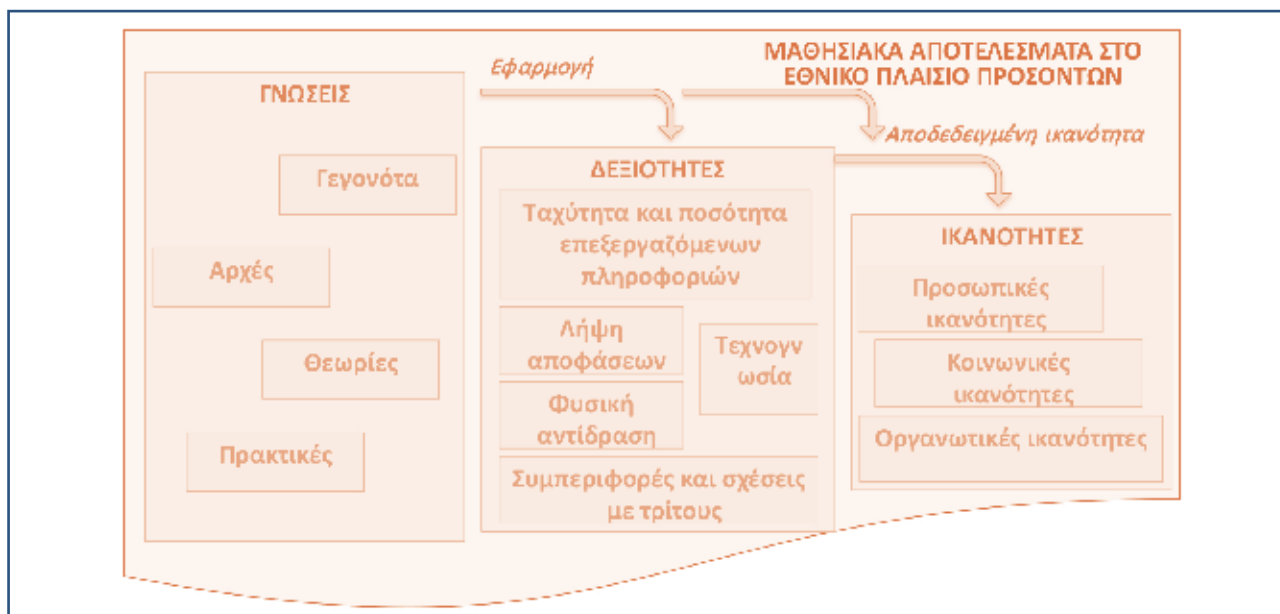
Αυτή η δομή των μαθησιακών αποτελεσμάτων απλοποιεί την περιγραφή τους, την κατανόηση του επιπέδου πολυπλοκότητάς τους, την επικύρωση, την αξιολόγηση και την αναγνώρισή τους, ενώ καθιστά την εφαρμογή τους αποτελεσματική. Παρόμοια περιγραφή των μαθησιακών αποτελεσμάτων έχει υιοθετηθεί στα περισσότερα εθνικά πλαίσια προσόντων στον κόσμο, και θεωρείται ως η βέλτιστη, κατανοητή και μετρήσιμη δομή όλων των μαθησιακών αποτελεσμάτων. Η προσθήκη επιπλέον πεδίων στην παραπάνω δομή των μαθησιακών αποτελεσμάτων (όπως οι προαναφερθείσες συμπεριφορές και αξίες) συνήθως καθιστά τις διαδικασίες επικύρωσης, αξιολόγησης και αναγνώρισης περιπλοκότερες και λιγότερο διαφανείς.

Όπως προτάθηκε από το Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Προσόντων, τα μαθησιακά αποτελέσματα στο Εθνικό Πλαίσιο Προσόντων της Ελλάδας έχουν εκφραστεί με τη μορφή των *γνώσεων, δεξιοτήτων και ικανοτήτων*.

Σύμφωνα με το Εθνικό Πλαίσιο Προσόντων της χώρας μας, η «**γνώση**» δηλώνει το αποτέλεσμα της αφομοίωσης των πληροφοριών μέσω της μάθησης. Στο Εθνικό Πλαίσιο Προσόντων η γνώση είναι το σύνολο των γεγονότων, των αρχών, των θεωριών και των πρακτικών που αφορούν ένα πεδίο μελέτης ή εργασίας.

Με τον όρο «**δεξιότητες**» νοείται η ικανότητα εφαρμογής γνώσεων και αξιοποίησης τεχνογνωσίας για την ολοκλήρωση εργασιών και την επίλυση προβλημάτων. Οι δεξιότητες περιγράφονται ως νοητικές (χρήση λογικής, διαισθητικής και δημιουργικής σκέψης) και πρακτικές (αφορούν τη χειρονακτική επιδεξιότητα και τη χρήση μεθόδων, υλικών, εργαλείων και οργάνων). Περιλαμβάνουν όλα όσα διευκολύνουν την κατάλληλη εφαρμογή της γνώσης (πρακτική και θεωρητική) κατά τη λήψη αποφάσεων ή στη φυσική αντίδραση ή σε συμπεριφορές και σχέσεις με άλλους εντός διαφόρων κοινωνικών ομάδων, ή σε έναν συνδυασμό διαφόρων δεξιοτήτων.

Τέλος, ο όρος «**ικανότητα**» σημαίνει την αποδεδειγμένη ικανότητα ενός ατόμου, να αξιοποιεί τις γνώσεις, τις δεξιότητες και τις προσωπικές, κοινωνικές ή/και οργανωτικές ικανότητες του στις σπουδές, στην εργασία και στην επαγγελματική ή/και την προσωπική ανάπτυξή του.

Σχήμα 4: Κατηγορίες μαθησιακών αποτελεσμάτων

2.4. Μαθησιακά αποτελέσματα σε διάφορα πεδία εφαρμογής

Τα μαθησιακά αποτελέσματα προσδιορίζονται σε διαφορετικά πεδία εφαρμογής και για διαφορετικούς σκοπούς: στην εκπαίδευση, στην αγορά εργασίας, στο πεδίο της διασφάλισης ποιότητας, στην επαγγελματική καθοδήγηση και σε προσωπικό επίπεδο.

Εντός του *πεδίου της εκπαίδευσης*, τα μαθησιακά αποτελέσματα εκφράζονται στις περιγραφές των προγραμμάτων σπουδών, των ενοτήτων και των μαθημάτων, στα εκπαιδευτικά πρότυπα, στα προσόντα, στους τίτλους σπουδών και στα πρότυπα αξιολόγησης.

Στα προγράμματα σπουδών συγκεκριμένα, τα μαθησιακά αποτελέσματα αναφέρονται στα προσδοκώμενα αποτελέσματα, τα οποία αναμένεται να έχουν οι μαθησιακές δραστηριότητες. Καθοδηγούν τους εκπαιδευόμενους και τους εκπαιδευτές στην εκπαιδευτική διαδικασία και στην επιλογή της μεθοδολογίας, ενώ ενημερώνουν τους εκπαιδευόμενους, για το τι μπορεί να επιτύχουν, μετά από μια δεδομένη μαθησιακή διαδικασία. Στα προγράμματα σπουδών, τα μαθησιακά αποτελέσματα προσδιορίζουν τους συνολικούς στόχους, τα γενικά και ειδικά αποτελέσματα ενός προγράμματος σπουδών στο σύνολό του και κάθε μαθήματος ξεχωριστά. Τα επίπεδα λεπτομέρειας στην περιγραφή των αποτελεσμάτων είναι διαφορετικά, ανάλογα με το εάν αφορούν σε ολόκληρο το πρόγραμμα εκπαίδευσης (στο οποίο τα μαθησιακά αποτελέσματα είναι ευρύτερα) ή στα μαθήματα ή τις ενότητες μαθημάτων (όπου τα μαθησιακά αποτελέσματα είναι ειδικότερα).

Τα μαθησιακά αποτελέσματα που περιγράφονται σε επίπεδο προγράμματος σπουδών αποτελούν τη σημαντικότερη παράμετρο για το τι αναμένεται να γνωρίζει και να είναι σε θέση να εφαρμόζει ένας εκπαιδευόμενος στο τέλος ολόκληρου του προγράμματος. Συχνά συνιστούν το «προφίλ του προσόντος». Για το λόγο αυτό, διατυπώνονται με έναν γενικό τρόπο που λαμβάνει υπόψη όλα τα μαθησιακά αποτελέσματα, τα οποία προκύπτουν από τις επιμέρους ενότητες ή τα μαθήματα του συνολικού προγράμματος. Τα μαθησιακά αποτελέσματα που διατυπώνονται για επιμέρους ενότητες ή κύκλους μαθημάτων είναι συνδεδεμένα με κριτήρια αξιολόγησης και είναι λεπτομερέστερα σε σχέση με τα μαθησιακά αποτελέσματα

σε επίπεδο συνολικού προγράμματος. Όταν γίνεται σχεδιασμός ενός προγράμματος με χρήση μαθησιακών αποτελεσμάτων, η αφετηρία γίνεται συνήθως με τη διατύπωση ευρύτερων σκοπών, συγκεκριμένων στόχων και αναμενόμενων μαθησιακών αποτελεσμάτων, τα οποία μπορεί στην πορεία, και με τη συνεκτίμηση επιμέρους ενοτήτων που έχουν διδαχθεί, να διαφοροποιηθούν.

Τα μαθησιακά αποτελέσματα πρέπει να είναι σαφώς κατανοητά από όλους τους εκπαιδευόμενους. Βοηθούν, επίσης, τους εκπαιδευτές και εκπαιδευτικούς να διατυπώνουν σχόλια και να καθοδηγούν τους εκπαιδευόμενους για τις προκλήσεις της μάθησης. Τέλος, μέσω των μαθησιακών αποτελεσμάτων οι πάροχοι εκπαίδευσης και οι υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής αντλούν πληροφόρηση για τις ανάγκες σε δεξιότητες ανά τομέα.

Επιπλέον, τα μαθησιακά αποτελέσματα συνδέονται άμεσα με την αξιολόγηση της μάθησης, επηρεάζοντας με αυτόν τον τρόπο την εκπαιδευτική διαδικασία. Χωρίς σαφή σύνδεση με την αξιολόγηση, τα μαθησιακά αποτελέσματα δεν είναι χρήσιμα. Ορίζουν σαφώς τι πρόκειται να αξιολογηθεί και επιτρέπουν σε εκπαιδευόμενους και εκπαιδευτές να εστιάσουν σε αυτά. Τα κριτήρια αξιολόγησης μπορεί να είναι «κριτήρια αξιολόγησης κατώτατου ορίου» που οδηγούν στην απόφαση του κατά πόσο ένας εκπαιδευόμενος πέτυχε ή απέτυχε. Μπορεί, επίσης να είναι «κριτήρια αξιολόγησης με διαβάθμιση επιτυχίας ή αποτυχίας» για τη διατύπωση διαφορετικών επιπέδων επίδοσης. Και στις δύο περιπτώσεις είναι αναγκαίο να προσδιορίζουν το αναμενόμενο επίπεδο επίδοσης.

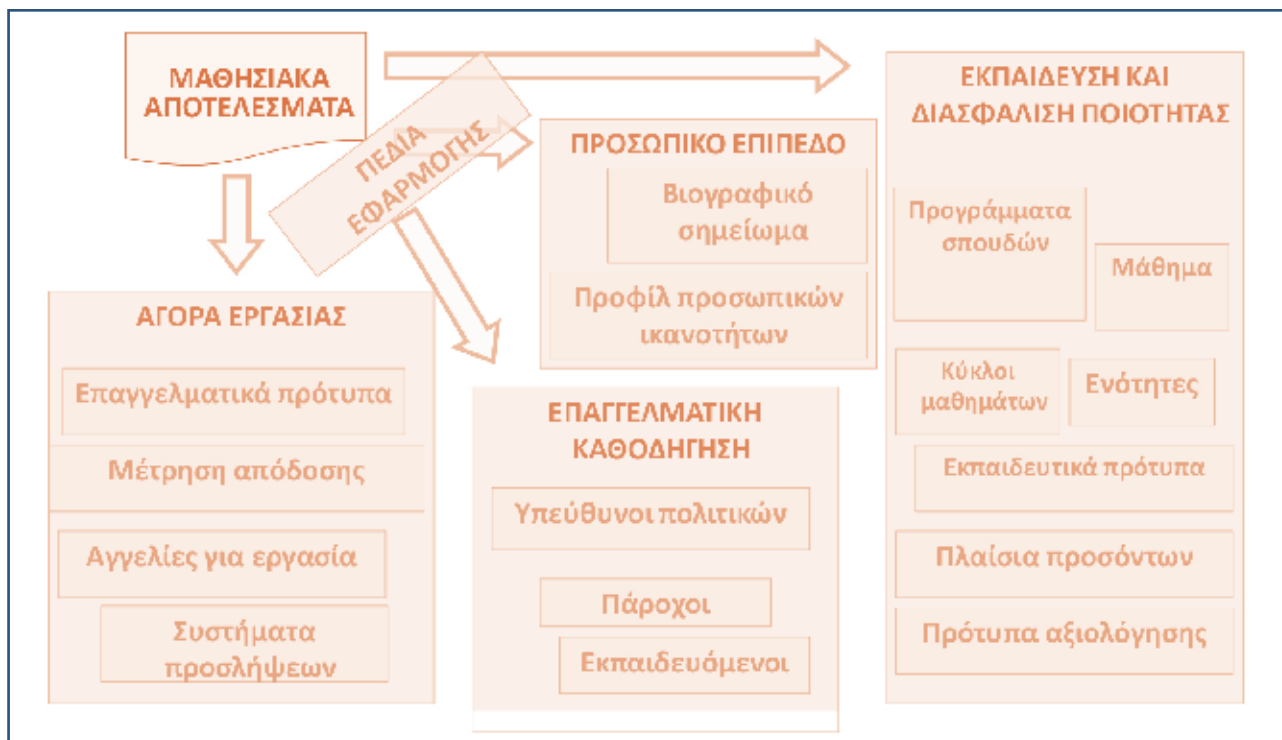
Ορισμένες κατηγορίες μαθησιακών αποτελεσμάτων, όπως αναφέρθηκε, είναι δυσκολότερο να αξιολογηθούν. Συνήθως, είναι ευκολότερο να αξιολογηθούν οι γνώσεις και οι δεξιότητες. Η αξιολόγηση ορισμένων άλλων κατηγοριών μαθησιακών αποτελεσμάτων είναι ευαίσθητη. Παραδείγματος χάρη, η αξιολόγηση προσωπικών χαρακτηριστικών, συμπεριφορών και προσωπικών αξιών μπορεί να θεωρηθεί ως ιδιωτική. Σε αρκετές χώρες αυτό θεωρείται ότι έχει και ηθικές διαστάσεις. Από την άλλη πλευρά, τα προσωπικά χαρακτηριστικά, οι συμπεριφορές και οι αξίες καθίστανται όλο και πιο σημαντικές στην αγορά εργασίας και συχνά χρησιμοποιούνται για τον προσδιορισμό ειδικών απαιτήσεων σε συγκεκριμένα επαγγέλματα. Εν τούτοις, φαίνεται ότι τα προσωπικά χαρακτηριστικά δεν πρέπει να αποτελούν μέρος των προσόντων, αλλά μάλλον να συνιστούν ειδικές απαιτήσεις επαγγελματιών.

Στο *πεδίο της αγοράς εργασίας*, τα μαθησιακά αποτελέσματα περιλαμβάνονται στις επαγγελματικές προδιαγραφές, τη μέτρηση της απόδοσης, τις αγγελίες εργασίας και τα συστήματα προσλήψεων. Σκοπός τους είναι ο προσδιορισμός των βασικών λειτουργιών, των εργασιών και των δραστηριοτήτων ενός επαγγέλματος, μέσα από την περιγραφή όλων των γνώσεων, δεξιοτήτων και ευρύτερων ικανοτήτων που απαιτούνται για την άσκηση του. Τα μαθησιακά αποτελέσματα προσδιορίζουν τα επαγγελματικά καθήκοντα και τις δραστηριότητες τις οποίες ο κάτοχος ενός προσόντος αναμένεται ότι μπορεί να φέρει εις πέρας και τις γνώσεις, δεξιότητες και ικανότητες που απαιτούνται για το σκοπό αυτό. Και πάλι το επίπεδο λεπτομέρειας στην περιγραφή των μαθησιακών αποτελεσμάτων εξαρτάται από τις κατά περίπτωση συνθήκες και το σκοπό για τον οποίο διατυπώνονται.

Επιπρόσθετα, τα μαθησιακά αποτελέσματα υποστηρίζουν και διευκολύνουν τα συστήματα εσωτερικής και εξωτερικής *διασφάλισης ποιότητας* κατά την επιθεώρηση των παρόχων εκπαίδευσης, των νέων προγραμμάτων εκπαίδευσης και των προγραμμάτων σπουδών. Τα μαθησιακά αποτελέσματα προσφέρουν τη «γλώσσα» που επιτρέπει στους διαφορετικούς φορείς διασφάλισης ποιότητας να αλληλεπιδρούν και να συντονίζουν δραστηριότητες.

Σε *προσωπικό* επίπεδο, τα μαθησιακά αποτελέσματα χρησιμοποιούνται για τη σύνταξη του βιογραφικού σημειώματος και του προσωπικού προφίλ ικανοτήτων.

Τέλος, εντός των *Πλαισίων Προσόντων*, τα μαθησιακά αποτελέσματα ορίζουν την πολυπλοκότητα και τα χαρακτηριστικά της μάθησης σε μια χώρα ή περιοχή. Διευκολύνουν την ταξινόμηση διαφόρων τύπων και μορφών προσόντων στα πλαίσια προσόντων, ανάλογα με τα επίπεδα και τα άλλα χαρακτηριστικά των προσόντων.

Σχήμα 5: Μαθησιακά αποτελέσματα σε διάφορα πεδία εφαρμογής

2.5. Μαθησιακά αποτελέσματα και σχετικές έννοιες στο Εθνικό Πλαίσιο Προσόντων της Ελλάδας

Τα μαθησιακά αποτελέσματα και οι κεντρικές έννοιες του Εθνικού Πλαισίου Προσόντων της Ελλάδας ορίζονται με σαφήνεια στην Έκθεση Αντιστοίχισης του Εθνικού Πλαισίου Προσόντων με το Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Προσόντων. Είναι συμβατές με τις έννοιες που ορίζονται στη Σύσταση του Ευρωπαϊκού Πλαισίου Προσόντων και πολλών άλλων Εθνικών Πλαισίων Προσόντων διαφόρων χωρών. Οι κεντρικές έννοιες του Εθνικού Πλαισίου Προσόντων έχουν ως ακολούθως:

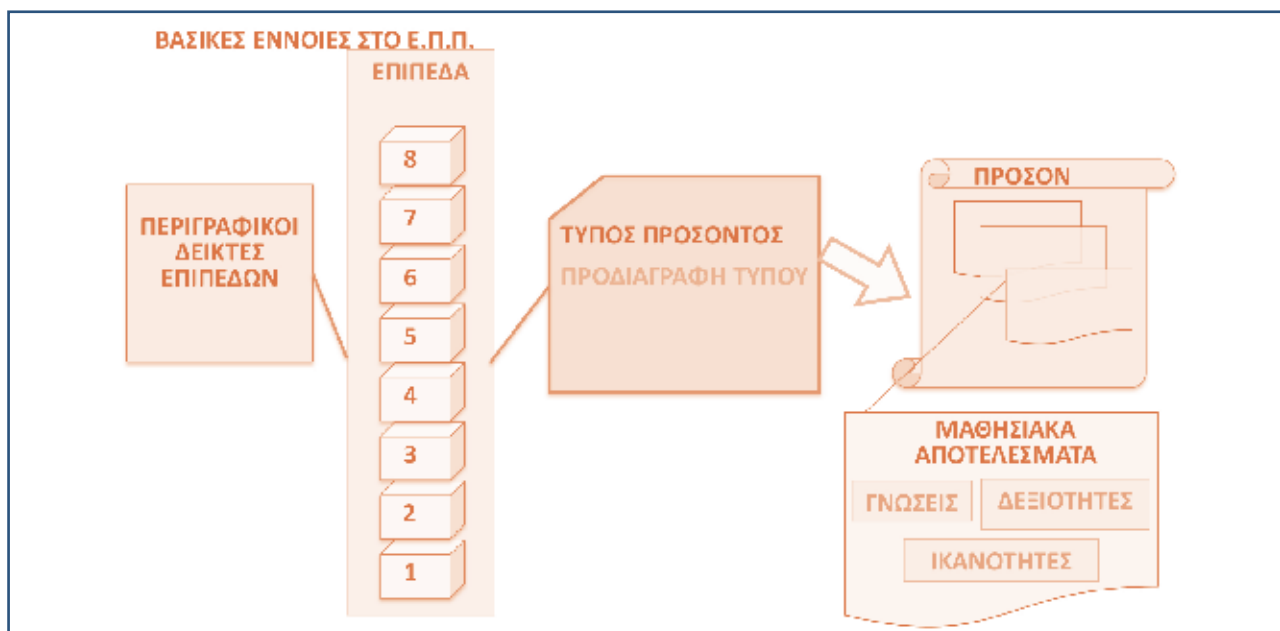
- **«Μαθησιακά αποτελέσματα»:** Ως μαθησιακό αποτέλεσμα ορίζεται το προσδοκώμενο αποτέλεσμα της μάθησης, ανεξαρτήτως του τρόπου που αυτή έχει αποκτηθεί (τυπική, μη τυπική, άτυπη μάθηση) και αναφέρεται σε όλα όσα, ένας εκπαιδευόμενος αναμένεται να γνωρίζει, να κατανοεί και να είναι ικανός να εφαρμόσει, με τη μορφή γνώσεων, δεξιοτήτων και ικανοτήτων, μετά την επιτυχή ολοκλήρωση μιας μαθησιακής διαδικασίας.
 - **«Γνώσεις»:** Αναφέρονται στο αποτέλεσμα της αφομοίωσης και της κριτικής επεξεργασίας πληροφοριών που επιτυγχάνεται μέσω της μάθησης. Οι γνώσεις είναι το σύνολο των γεγονότων,

των αρχών, των θεωριών και των πρακτικών που σχετίζονται με ένα πεδίο μελέτης ή εργασίας. Στο Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Προσόντων (EQF) οι γνώσεις χαρακτηρίζονται ως **θεωρητικές ή/και τεκμηριωμένες βάσει των δεδομένων [factual]**.

- **«Δεξιότητες»:** Αναφέρονται στην ικανότητα ενός ατόμου, να εφαρμόσει τις γνώσεις και να αξιοποιήσει την τεχνογνωσία του για την εκπλήρωση εργασιακών καθηκόντων και την επίλυση προβλημάτων. Στο Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Προσόντων (EQF) οι δεξιότητες περιγράφονται ως **γνωστικές** (αναφερόμενες στη χρήση της λογικής, της διαίσθησης και της δημιουργικής σκέψης) ή ως **πρακτικές** (αναφερόμενες στη χειρωνακτική επιδεξιότητα και τη χρήση μεθόδων, υλικών και εργαλείων).
- **«Ικανότητες»:** Η αποδεδειγμένη ικανότητα ενός ατόμου, να αξιοποιεί τις γνώσεις, τις δεξιότητες και τις προσωπικές, κοινωνικές ή/και οργανωτικές ικανότητες του στις σπουδές, στην εργασία και στην επαγγελματική ή/και την προσωπική ανάπτυξή του. Στο Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Προσόντων (EQF) η περιγραφή ως προς τις ικανότητες αφορά **την υπευθυνότητα και την αυτονομία**.
- **«Προσόν»:** νοείται το επίσημο αποτέλεσμα μιας διαδικασίας αξιολόγησης και επικύρωσης, ύστερα από διαπίστωση από έναν αρμόδιο φορέα ότι ένα άτομο έχει επιτύχει μαθησιακά αποτελέσματα που ανταποκρίνονται σε συγκεκριμένες προδιαγραφές.
- **«Επίπεδο»:** αναφέρεται σε ένα δομικό στοιχείο των Πλαισίων Προσόντων. Αποτελεί τμήμα μίας σειράς διαδοχικών σταδίων και περιγράφεται με τα μαθησιακά αποτελέσματα που απαιτούνται για την κτήση ενός προσόντος που κατατάσσεται στο συγκεκριμένο επίπεδο. Υπάρχουν 8 επίπεδα στο Εθνικό Πλαίσιο Προσόντων της Ελλάδας και καθένα περιγράφεται από περιγραφικούς δείκτες επιπέδων.
- Οι **«περιγραφικοί δείκτες επιπέδων»** προσδιορίζουν τα μαθησιακά αποτελέσματα (γνώσεις, δεξιότητες, ικανότητες) που αντιστοιχούν στα προσόντα ενός συγκεκριμένου επιπέδου, ανεξάρτητα από το πεδίο μάθησης. Ως εκ τούτου, είναι γενικοί και καλύπτουν όλο το φάσμα των κλάδων της οικονομίας. Οι περιγραφικοί δείκτες οριοθετούν τα επίπεδα του Πλαισίου Προσόντων.
- **«Τύπος προσόντος»:** αναφέρεται σε μία ομάδα προσόντων που μοιράζονται κοινά χαρακτηριστικά και κατατάσσονται στο ίδιο επίπεδο. Οι τύποι προσόντων αποτελούν εργαλεία που επιτρέπουν την ταξινόμηση των ελληνικών προσόντων στα επίπεδα του Εθνικού Πλαισίου Προσόντων, ενώ επίσης επιτρέπουν και τη μεταξύ τους σύγκριση. Τα βασικά χαρακτηριστικά κάθε τύπου προσόντος περιγράφονται από την αντίστοιχη προδιαγραφή τύπου:
- **«Προδιαγραφή τύπου»:** περιγράφει τα χαρακτηριστικά των προσόντων ενός συγκεκριμένου τύπου. Ο τύπος προσόντων (ο οποίος περιγράφεται από την προδιαγραφή τύπου) μπορεί να συνιστά τη βάση για την επακόλουθη ανάπτυξη νέων προσόντων στο μέλλον. Τα μαθησιακά αποτελέσματα που περιγράφονται στην προδιαγραφή τύπου απορρέουν από τον αντίστοιχο περιγραφικό δείκτη επιπέδου του Εθνικού Πλαισίου Προσόντων⁵. Ειδικότερα, η «προδιαγραφή τύπου» περιλαμβάνει τα εξής:
 - Τον τίτλο του τύπου προσόντος.
 - Το επίπεδο του Ε.Π.Π. στο οποίο κατατάσσεται ο συγκεκριμένος τύπος.

5. Όλες οι προδιαγραφές των τύπων προσόντων στο Εθνικό Πλαίσιο Προσόντων της Ελλάδας έχουν επισυναφθεί ως παράρτημα στον παρόντα οδηγό (βλ. Παράρτημα 8.2).

- Τον φορέα χορήγησης του τύπου προσόντος.
- Το μέγεθος, το εύρος, τον όγκο των μαθησιακών αποτελεσμάτων που σχετίζονται με τον συγκεκριμένο τύπο προσόντος (π.χ. πιστωτικές μονάδες).
- Τον σκοπό ή τη λειτουργία του τύπου προσόντος («βασικός», «συμπληρωματικός», «ειδικού σκοπού»).
- Τον εκπαιδευτικό τομέα που συνδέεται με τον τύπο προσόντος.
- Τις δυνατότητες πρόσβασης και εξέλιξης που συνδέονται με τον τύπο.
- Τη σύνδεση του τύπου με την απασχόληση.

Σχήμα 6: Μαθησιακά αποτελέσματα και σχετικές έννοιες στο Εθνικό Πλαίσιο Προσόντων της Ελλάδας.

2.6. Η έννοια του προσόντος

Όπως αναφέρθηκε ανωτέρω, στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Πλαισίου Προσόντων, ο όρος «προσόν» ορίζεται ως το επίσημο αποτέλεσμα μιας διαδικασίας αξιολόγησης και επικύρωσης, ύστερα από διαπίστωση από έναν αρμόδιο φορέα, ότι ένα άτομο έχει επιτύχει μαθησιακά αποτελέσματα που ανταποκρίνονται σε συγκεκριμένες προδιαγραφές. Ο όρος αυτός λειτουργεί ως βάση για κοινή κατανόηση στο πλαίσιο της εφαρμογής του Ευρωπαϊκού Πλαισίου Προσόντων. Ωστόσο, ο όρος και η έννοια του «προσόντος» στις Ευρωπαϊκές χώρες διαφέρει ουσιαστικά σε ό,τι αφορά τη δομή, τη μορφή και το βαθμό ανάλυσής τους. Διαφορές υπάρχουν όχι μόνο μεταξύ των χωρών αλλά και μεταξύ τομέων εκπαίδευσης και εκπαιδευτικών ιδρυμάτων. Οι διαφορετικοί αυτοί ορισμοί εκφράζονται στους περιγραφικούς δείκτες των προσόντων.

Με τη μέθοδο των μαθησιακών αποτελεσμάτων μπορούν να περιγραφούν προσόντα, ψηφίδες ή ενότητες μάθησης. Μία **ψηφίδα** μαθησιακών αποτελεσμάτων ορίζεται ως ένα σύνολο γνώσεων, δεξιοτήτων και ικανοτήτων που συνιστούν μέρος ενός προσόντος. Η ψηφίδα είναι το μικρότερο μέρος ενός προσόντος που

μπορεί να αξιολογηθεί, να επικυρωθεί και, ενδεχομένως, να πιστοποιηθεί. Η **ενότητα** συνήθως αντιστοιχεί σε αρκετές καλά συνδεδεμένες μεταξύ τους ψηφίδες μαθησιακών αποτελεσμάτων.

Αναλύοντας τη δομή και την πολυπλοκότητα των μαθησιακών αποτελεσμάτων, είναι δυνατόν να οριστούν **τα κύρια χαρακτηριστικά των προσόντων**, μεταξύ των οποίων είναι:

- Το **επίπεδο** του Ε.Π.Π. στο οποίο εντάσσονται
- Ο **όγκος/εύρος** (αφορά στη μέτρηση του φόρτου εργασίας ή του εύρους των εκπαιδευτικών πιστωτικών μονάδων. Μία πιστωτική μονάδα αντιστοιχεί σε 25 ώρες απαιτούμενης εκπαίδευσης και μάθησης).
- Ο **σκοπός** τον οποίο επιτελεί ένα προσόν (“Βασικό προσόν”, “Συμπληρωματικό προσόν” και “Προσόν ειδικού σκοπού”), και
- Η **διασφάλιση ποιότητας** (αξιοπιστία και φερεγγυότητα).

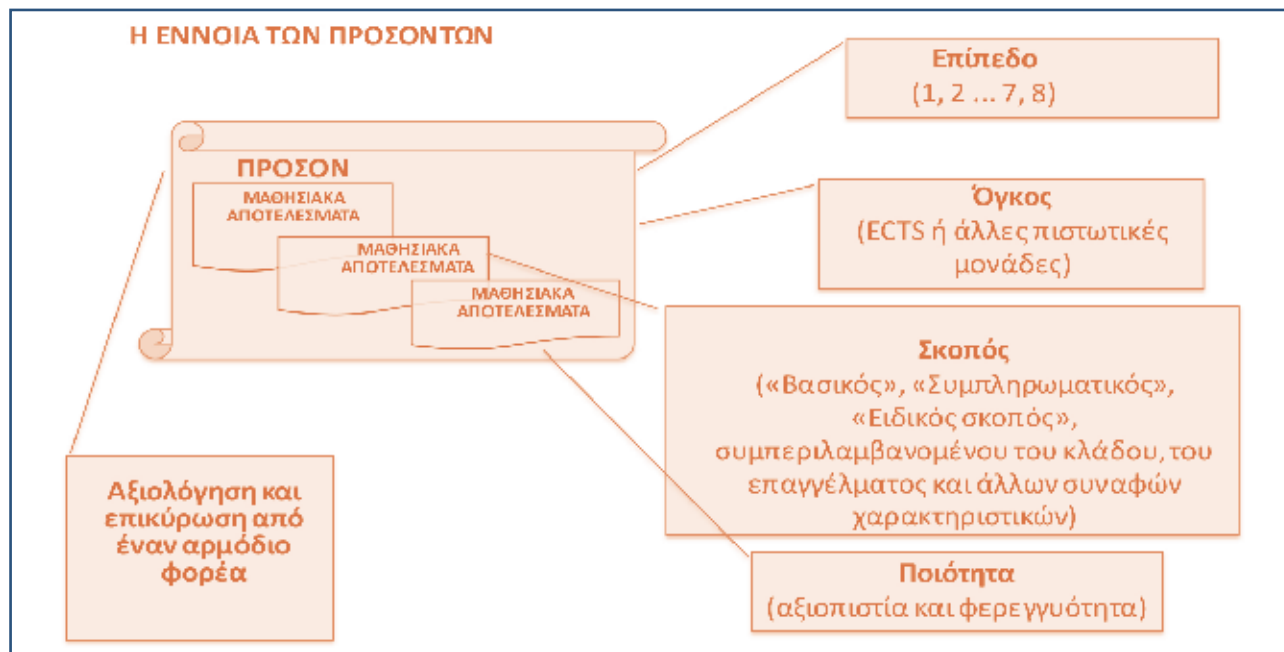
Μεταξύ αυτών των βασικών χαρακτηριστικών, το «επίπεδο» ενός προσόντος είναι το εμφανέστερο και ίσως το σημαντικότερο χαρακτηριστικό. Ωστόσο, τα υπόλοιπα χαρακτηριστικά είναι εξίσου σημαντικά (όπως π.χ. η διασφάλιση της ποιότητας). Ο «όγκος», για παράδειγμα, αποτελεί επίσης ένα διακριτό τμήμα στα ανώτερα επίπεδα του Ευρωπαϊκού Πλαισίου Προσόντων και του Πλαισίου Προσόντων του Ευρωπαϊκού Χώρου Ανώτατης Εκπαίδευσης (QF-EHEA). Επί παραδείγματι, όλα τα προσόντα του πρώτου κύκλου του Πλαισίου Προσόντων του Ευρωπαϊκού Χώρου Ανώτατης Εκπαίδευσης ή του επιπέδου 6 του Ευρωπαϊκού Πλαισίου Προσόντων πρέπει να έχουν ελάχιστο εύρος εκπαιδευτικών πιστωτικών μονάδων 180 ECTS ή ισοδύναμό τους.

Το «επίπεδο» αποτελεί μία νέα έννοια, η οποία συμπεριλήφθηκε στα συστήματα προσόντων με τη δημιουργία των εθνικών πλαισίων προσόντων. Η έννοια αυτή συναντάται και στο Εθνικό Πλαίσιο Προσόντων της Ελλάδας. Το επίπεδο δηλώνει την πολυπλοκότητα ενός προσόντος, ήτοι τα μαθησιακά αποτελέσματα που επιτεύχθηκαν σε σχέση με αυτό το προσόν. Ο «όγκος» δηλώνει τη συνολική ποσότητα των μαθησιακών αποτελεσμάτων που επιτεύχθηκαν. Ο «σκοπός» στο Εθνικό Πλαίσιο Προσόντων της Ελλάδας ορίζεται ως: «Βασικός»⁶, «Συμπληρωματικός»⁷, «Ειδικός σκοπός»⁸. Περιλαμβάνει, επίσης, τον τομέα ή το πεδίο της εργασίας, της μελέτης ή του επαγγέλματος, και άλλες παρόμοιες έννοιες μαθησιακών αποτελεσμάτων. Η «ποιότητα» των μαθησιακών αποτελεσμάτων δηλώνει την αξιοπιστία και τη φερεγγυότητα ενός προσόντος.

Για την Ελλάδα, το βασικό μεθοδολογικό εργαλείο που επιτρέπει την κατάταξη των προσόντων στα επίπεδα του Εθνικού Πλαισίου Προσόντων είναι οι **Τύποι Προσόντων**. Κάθε τύπος προσόντος έχει προδιαγραφές, οι

-
6. Τα “**Βασικά Προσόντα**” αντανακλούν μία συνεκτική δέσμη μαθησιακών αποτελεσμάτων, συνήθως μεγάλης εμβέλειας. Σηματοδοτούν την “ολοκλήρωση” είτε σε σχέση με το στάδιο μίας μαθησιακής διαδικασίας (π.χ. το Απολυτήριο Λυκείου σηματοδοτεί την ολοκλήρωση της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης), είτε σε σχέση με ένα καθορισμένο πεδίο μάθησης (π.χ. “Δεξιότητες διοίκησης γραφείου”), είτε σε σχέση με ένα επάγγελμα (π.χ. Αρχιτέκτονας).
 7. Τα “**Συμπληρωματικά Προσόντα**” απονέμονται για μαθησιακό επίτευγμα, το οποίο προστίθεται σε ένα προηγούμενο προσόν. Συνδέονται με την αναβάθμιση και επικαιροποίηση γνώσεων ή/και δεξιοτήτων (π.χ. ένα προσόν για εκμάθηση νέας εφαρμογής του ΦΠΑ, το οποίο αυξάνει την αξία ενός βασικού προσόντος στη λογιστική).
 8. Τα προσόντα “**Ειδικού Σκοπού**” απονέμονται για μια δέσμη μαθησιακών αποτελεσμάτων, τα οποία σχηματοποιούν ένα διακριτό επίτευγμα που μπορεί να συνδέεται μόνο με κάποια από τα συστατικά στοιχεία των μαθησιακών αποτελεσμάτων (γνώσεις, δεξιότητες, ικανότητες) που προσδιορίζουν ένα επίπεδο. Τα προσόντα αυτά συνδέονται συχνά με επαγγελματικές προδιαγραφές και έχουν σχετικά περιορισμένο σκοπό (π.χ. πιστοποιητικό υγιεινής και ασφάλειας στον τομέα των κατασκευών). Χαρακτηρίζονται από σχετικά μικρό όγκο σε σύγκριση με τα Βασικά Προσόντα.

οποίες περιγράφουν τα χαρακτηριστικά των προσόντων αυτού του τύπου. Οι Τύποι Προσόντων αποτελούν, επίσης, τη βάση για τη μελλοντική ανάπτυξη νέων προσόντων στην Ελλάδα.

Σχήμα 7: Η έννοια του προσόντος στο Εθνικό Πλαίσιο Προσόντων της Ελλάδας

2.7. Κατάταξη των προσόντων στο Εθνικό Πλαίσιο Προσόντων της Ελλάδας

Ένας από τους σκοπούς των Εθνικών Πλαισίων Προσόντων είναι η βελτίωση της διαφάνειας και κατανόησης των προσόντων. Αυτό γίνεται εφικτό μέσω της κατάταξης των προσόντων στα επίπεδα των Εθνικών Πλαισίων Προσόντων με διαφανή τρόπο. Συνεπώς, για μια διαφανή και αξιόπιστη κατάταξη, πρέπει να είναι δυνατή η ταυτοποίηση του επιπέδου πολυπλοκότητας των μαθησιακών αποτελεσμάτων για κάθε προσόν. Αυτό πραγματοποιείται αξιοποιώντας τους περιγραφικούς δείκτες των επιπέδων των Εθνικών Πλαισίων Προσόντων (βλ. Παράρτημα 8.1).

Σύμφωνα με το Εθνικό Πλαίσιο Προσόντων της Ελλάδας, η κατάταξη των ελληνικών τύπων προσόντων στα επίπεδα του Εθνικού Πλαισίου Προσόντων περιλαμβάνει δύο συναφείς διαδικασίες:

- Την αναγνώριση του κατάλληλου εύρους τύπων, και
- Την ανάπτυξη προδιαγραφών για κάθε τύπο και τον έλεγχο κάθε τύπου, ώστε να διασφαλιστεί ότι βρίσκεται στο σωστό επίπεδο του Εθνικού Πλαισίου Προσόντων.

Το βασικό στοιχείο στην προδιαγραφή κάθε τύπου προσόντων είναι η αδρή περιγραφή των μαθησιακών αποτελεσμάτων των προσόντων που εντάσσονται σε αυτόν. Εκτός από τα μαθησιακά αποτελέσματα, κάθε προδιαγραφή τύπου στο Εθνικό Πλαίσιο Προσόντων περιλαμβάνει ένα εύρος άλλων σχετικών πληροφοριών, όπως: τίτλο τύπου, επίπεδο, φορέα που χορηγεί το προσόν, συνοπτική περιγραφή, όγκο, σκοπό, εκπαιδευτικό τομέα, σχέση με την απασχόληση, ελάχιστα απαιτούμενα προσόντα εισαγωγής και δυνατότητες εξέλιξης.

Η δομική διάταξη για την ένταξη των προσόντων στο Εθνικό Πλαίσιο Προσόντων είναι ότι συγκεκριμένα προσόντα εντάσσονται σε καθορισμένους Τύπους Προσόντων και οι Τύποι τοποθετούνται στα επίπεδα του Εθνικού Πλαισίου Προσόντων. Κάθε προδιαγραφή τύπου ελέγχεται σε σχέση με τους περιγραφικούς δείκτες των επιπέδων για να διασφαλιστεί η σωστή θέση στο Εθνικό Πλαίσιο Προσόντων. Η διαδικασία περιλαμβάνει τη σύγκριση των μαθησιακών αποτελεσμάτων της Προδιαγραφής με τα αποτελέσματα των περιγραφικών δεικτών των επιπέδων.

Το Εθνικό Πλαίσιο Προσόντων περιλαμβάνει 8 επίπεδα, τα οποία καλύπτουν ολόκληρο το φάσμα των προσόντων από την πρωτοβάθμια έως την ανώτατη εκπαίδευση. Κάθε επίπεδο οριοθετείται από ένα σύνολο γνώσεων, δεξιοτήτων και ικανοτήτων που συγκροτούν τους περιγραφικούς δείκτες του κάθε επιπέδου, με τους οποίους πρέπει να συμφωνούν και τα προσόντα που εντάσσονται σε αυτό.

Παραδείγματα:

- Τύποι προσόντων επιπέδου 4 στο Εθνικό Πλαίσιο Προσόντων της Ελλάδας:
 - Απολυτήριο Γενικού Λυκείου
 - Απολυτήριο Επαγγελματικού Λυκείου (ΕΠΑ.Λ.)
 - Πτυχίο Επαγγελματικής Ειδικότητας - ΕΠΑ.Λ.
 - Πτυχίο Επαγγελματικής Σχολής (ΕΠΑ.Σ.)

Βασικά μηνύματα:

Τα μαθησιακά αποτελέσματα ταξινομούνται σε τρεις κατηγορίες: **γνώσεις** (γεγονότα, αρχές, θεωρίες και πρακτικές), **δεξιότητες** (εφαρμογή γνώσεων και τεχνογνωσίας) και **ικανότητες** (αξιοποίηση γνώσεων, δεξιοτήτων και προσωπικών, κοινωνικών ή/και οργανωτικών ικανοτήτων). Τα μαθησιακά αποτελέσματα εφαρμόζονται σε διαφορετικά πεδία: στην εκπαίδευση, στην αγορά εργασίας, στη διασφάλιση ποιότητας, στην επαγγελματική καθοδήγηση και σε προσωπικό επίπεδο.

Στο Εθνικό Πλαίσιο Προσόντων της Ελλάδας, τα μαθησιακά αποτελέσματα (γνώσεις, δεξιότητες, ικανότητες) αποτελούν σημαντικό δομικό στοιχείο. Άλλες βασικές έννοιες του Ε.Π.Π. είναι: επίπεδο, περιγραφικοί δείκτες επιπέδου, τύπος προσόντος, προδιαγραφή τύπου, προσόντα. Τα 8 επίπεδα του Εθνικού Πλαισίου Προσόντων της Ελλάδας οριοθετούνται από περιγραφικούς δείκτες (βλ. Παράρτημα 1). Η ταξινόμηση των επιμέρους προσόντων στο Ε.Π.Π. πραγματοποιείται με την ανάπτυξη και τη χρήση των Τύπων Προσόντων.

3. Ανάπτυξη των μαθησιακών αποτελεσμάτων

3.1. Χαρακτηριστικά των «έγκυρων» μαθησιακών αποτελεσμάτων

Ως «έγκυρα» μαθησιακά αποτελέσματα ορίζονται τα ορθώς διατυπωμένα μαθησιακά αποτελέσματα, τα οποία παρέχουν μια σαφή εικόνα της επίδοσης που αναμένεται να έχει ο εκπαιδευόμενος ως αποτέλεσμα της επιτυχούς ολοκλήρωσης της μαθησιακής διαδικασίας. Μεταξύ άλλων, τα «έγκυρα» μαθησιακά αποτελέσματα πρέπει να είναι συγκεκριμένα και, κυρίως, μετρήσιμα. Πρέπει να αποτελούνται από 4 βασικά συστατικά στοιχεία:

- **Υποκείμενο:** Ο συμμετέχων στη μάθηση είναι συνήθως ο εκπαιδευόμενος. Η ακόλουθη ερώτηση βοηθά στην καλύτερη κατανόηση του υποκειμένου και της αλληλεπίδρασης με τα άλλα χαρακτηριστικά: «Ποιος θα επιδείξει τη συμπεριφορά»; Για παράδειγμα, «Ο εκπαιδευόμενος θα μπορεί να...».
- **Συμπεριφορά:** Εκφράζεται με ένα ενεργητικό ρήμα, το οποίο περιγράφει τι μπορεί να εφαρμόσει ο εκπαιδευόμενος, ως αποτέλεσμα μίας εκπαιδευτικής δραστηριότητας. Η χρήση των ενεργητικών ρημάτων είναι σημαντική, καθώς διευκρινίζουν τι μπορεί να εφαρμόσει ο εκπαιδευόμενος, ώστε να τεκμηριώσει τη σχετική γνώση, τις δεξιότητες και τις ικανότητες. Τέτοια ρήματα μπορεί να είναι: «απαριθμεί», «εξηγεί», «αναγνωρίζει», κ.ά. Τα ρήματα που θα πρέπει να αποφεύγονται είναι: «γνωρίζει», «κατανοεί», «έχει αυξημένη επίγνωση του ότι...», «μαθαίνει» κ.ά., καθώς αυτά δεν είναι εύκολα μετρήσιμα. Το συστατικό αυτό στοιχείο πρέπει να μπορεί να παρατηρηθεί και να μετρηθεί. Το επόμενο ερώτημα βοηθά προς αυτήν την κατεύθυνση: «Τι αναμένεται να μπορεί να κάνει ο εκπαιδευόμενος;»
 - Για παράδειγμα: «Ένας εκπαιδευόμενος θα μπορεί να εξηγήσει τα βασικά χαρακτηριστικά των μηχανών CNC...».
- **Συνθήκη:** καθορίζει το πραγματικό περιβάλλον ή την κατάσταση στην οποία θα πραγματοποιηθεί μία εργασία (χρόνος, τόπος). Η συνθήκη μπορεί επίσης να ορίζει εργαλεία, διαδικασίες, υλικά, βοηθήματα ή εγκαταστάσεις, οι οποίες χρησιμοποιούνται κατά την εκτέλεση της εργασίας. Είναι σημαντικό να γνωρίζουμε τι είναι δεδομένο και τι όχι - ποιες είναι οι μεταβλητές. Επίσης, ποια εργαλεία παρέχονται και σε τι περιβάλλον ή κατάσταση θα πρέπει να επιδειχθεί η συμπεριφορά. Το επόμενο ερώτημα βοηθά προς αυτήν την κατεύθυνση: «Υπό ποιες συνθήκες οι εκπαιδευόμενοι επιδεικνύουν την ικανότητά τους ως προς τα μαθησιακά αποτελέσματα;»
 - Για παράδειγμα: «Ένας εκπαιδευόμενος θα μπορεί να εξηγήσει... χωρίς να ανατρέξει στο εγχειρίδιο χρήσης...».
- **Κριτήρια:** Περιγράφουν τα όρια ή το εύρος μίας αποδεκτής επίδοσης (χρόνος, ακρίβεια, αναλογία, ποιότητα, κλπ.). Τα «έγκυρα» μαθησιακά αποτελέσματα τεκμηριώνουν το είδος (εντός του πλαισίου ή σε σχέση με πρότυπα) της επίδοσης, ως απόδειξη ότι επιτεύχθηκαν οι επιδιωκόμενοι μαθησιακοί στόχοι, απαντώντας σε ορισμένες από τις παρακάτω ερωτήσεις:

«Πόσα;», «Πόσο γρήγορα;», «Πόσο καλά;», «Πόσο συχνά;» κ.ά. Το ακόλουθο ερώτημα βοηθά προς αυτήν την κατεύθυνση: «Πόσο καλά πρέπει να εκτελεστεί ένα εργασιακό καθήκον;»

- ο Για παράδειγμα: «Ένας εκπαιδευόμενος θα μπορεί να εξηγήσει... βλέποντας ένα διάγραμμα εντός συγκεκριμένου χρονικού διαστήματος».

Ο συνδυασμός αυτών των τεσσάρων στοιχείων μπορεί να οδηγήσει στη σύνταξη «έγκυρων» μαθησιακών αποτελεσμάτων. Συχνά, κατά τη διάρκεια της διατύπωσης των μαθησιακών αποτελεσμάτων, ορισμένα στοιχεία δεν αναφέρονται σαφώς, όπως τα στοιχεία που σχετίζονται με τα «Κριτήρια» και τη «Συνθήκη» ή ακόμη και το «Υποκείμενο». Για παράδειγμα: Αντί για την παρακάτω διατύπωση: «Μετά από αυτήν τη διδακτική ενότητα, ο εκπαιδευόμενος θα μπορεί να ονομάσει σωστά τα πέντε βασικά όργανα του γυναικείου συστήματος αναπαραγωγής», μια λιγότερο αναλυτική διατύπωση θα μπορούσε να είναι: «Ο εκπαιδευόμενος θα μπορεί να ονομάσει τα πέντε βασικά όργανα του γυναικείου συστήματος αναπαραγωγής». Ή αντί για τη διατύπωση: «Μετά από αυτήν τη διδακτική ενότητα, ο εκπαιδευόμενος θα μπορεί να εξηγήσει τις βασικές αρχές λειτουργίας των τόνων CNC», θα μπορούσε να γραφτεί με λιγότερο αναλυτικό τρόπο: «Ο εκπαιδευόμενος θα μπορεί να εξηγήσει τις βασικές αρχές λειτουργίας των τόνων CNC» ή ακόμη καλύτερα: «να εξηγήσει τις βασικές αρχές λειτουργίας των τόνων CNC».

Παραδείγματα:

- “Ο εκπαιδευόμενος θα μπορεί να υπολογίζει την τυπική απόκλιση για ένα ορισμένο σύνολο δεδομένων”.
 - ο Υποκείμενο: “Ο εκπαιδευόμενος”
 - ο Συμπεριφορά: “υπολογίζει την τυπική απόκλιση”
 - ο Συνθήκη: “ορισμένο σύνολο δεδομένων”
 - ο Κριτήριο (υπονοείται): “ο αριθμός που θα υπολογιστεί θα είναι σωστός”.
- “Ο εκπαιδευόμενος θα μπορεί να απαριθμεί τουλάχιστον τρία χαρακτηριστικά που υφίστανται στις πλέον βιώσιμες κατοικίες και να εφαρμόζει αυτά τα χαρακτηριστικά σε ένα υφιστάμενο οικιστικό έργο».
 - ο Υποκείμενο: «Ο εκπαιδευόμενος»
 - ο Συμπεριφορά: “απαριθμεί και εφαρμόζει αυτά τα χαρακτηριστικά”
 - ο Συνθήκη: “ένα υφιστάμενο οικιστικό έργο”
 - ο Κριτήριο: “τουλάχιστον τρία χαρακτηριστικά”

Τα προαναφερθέντα τέσσερα στοιχεία των επιτυχημένων μαθησιακών αποτελεσμάτων πολύ συχνά συνδυάζονται μόνο σε δύο μέρη – στην *ενέργεια* και στο *πλαίσιο*.

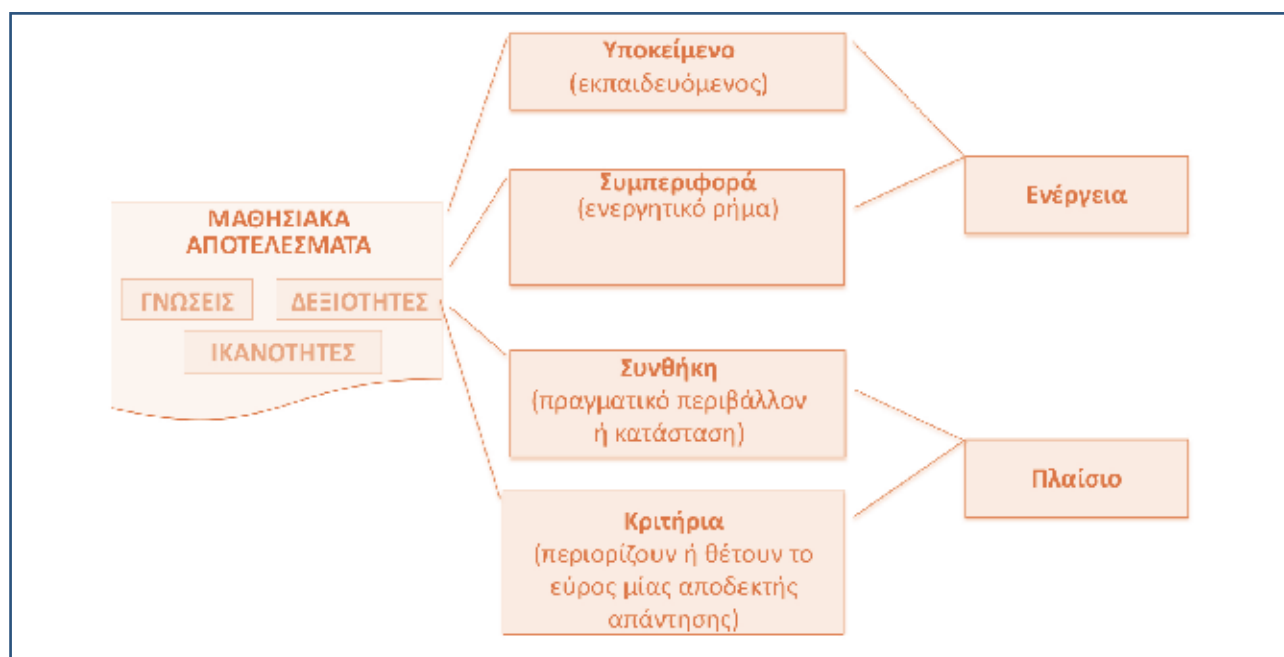
Η “Ενέργεια” ενσωματώνει το “Υποκείμενο” και το ενεργητικό ρήμα της “Συμπεριφοράς”. Το “Πλαίσιο” ενσωματώνει τη “Συνθήκη” και τα “Κριτήρια”:

- Ενέργεια: Υποκείμενο και Συμπεριφορά
- Πλαίσιο: Συνθήκη και Κριτήρια.

Με άμεσο ή έμμεσο τρόπο, και τα τέσσερα προαναφερθέντα στοιχεία θα πρέπει να προσδιορίζονται με

αποτελεσματικό τρόπο, προκειμένου τα μαθησιακά αποτελέσματα να έχουν τα παρακάτω χαρακτηριστικά, δηλαδή να είναι:

- **Συγκεκριμένα:** Να δηλώνουν με ακρίβεια τις γνώσεις, τις δεξιότητες και τις ικανότητες που ένας εκπαιδευόμενος θα πρέπει να είναι σε θέση να επιδείξει.
- **Μετρήσιμα:** Να είναι εφικτή η αξιολόγηση μέσω εξέτασης, παρατήρησης, ασκήσεων επίλυσης προβλημάτων, υλοποίησης εργασιών (projects) ή μέσω οποιασδήποτε άλλης μεθόδου αξιολόγησης, κατά τη διάρκεια ή μετά την ολοκλήρωση της εκπαίδευσης, κατάρτισης και μάθησης. Τα μαθησιακά αποτελέσματα πρέπει να είναι ανοικτά στην αξιολόγηση, η οποία αποτιμά με ακρίβεια, εάν αυτά έχουν επιτευχθεί ή όχι.
- **Προσανατολισμένα στη δράση:** Να χρησιμοποιούν ενεργητικά ρήματα που υποδηλώνουν μία αλλαγή στη συμπεριφορά ή την απόκτηση κάποιας συμπεριφοράς.
- **Ρεαλιστικά:** Να αντικατοπτρίζουν ρεαλιστικές προσδοκίες ως προς τις γνώσεις, τις δεξιότητες και τις ικανότητες. Τα μαθησιακά αποτελέσματα πρέπει να βρίσκονται εντός του φάσματος των ικανοτήτων του εκπαιδευομένου.
- **Χρονικά προσδιορισμένα:** Να μπορούν να επιτευχθούν μετά την ολοκλήρωση μίας μαθησιακής διαδικασίας.

Σχήμα 8: Χαρακτηριστικά των «έγκυρων» μαθησιακών αποτελεσμάτων

3.2. Τομείς μαθησιακών αποτελεσμάτων

Σύμφωνα με τις σχετικές ταξινομήσεις μαθησιακών αποτελεσμάτων (για παράδειγμα, την ταξινόμηση του Bloom), έχουν αναπτυχθεί τρεις τομείς μαθησιακών αποτελεσμάτων, οι οποίοι περιλαμβάνουν καταλόγους

ενεργητικών ρημάτων για κάθε τομέα και επίπεδο πολυπλοκότητας:

- **Γνωστικός**⁹ (τι γνωρίζει ο εκπαιδευόμενος και τι κατανοεί)
- **Ψυχοκινητικός**¹⁰ (τι μπορεί να εφαρμόσει ο εκπαιδευόμενος)
- **Συναισθηματικός**¹¹ (πεπονηθείσες, αξίες και συμπεριφορές του εκπαιδευόμενου).

Όπως ειπώθηκε παραπάνω, τα ορθά διατυπωμένα μαθησιακά αποτελέσματα καθοδηγούν το περιεχόμενο και τις μεθόδους της εκπαίδευσης. Επίσης, καθοδηγούν τις μεθόδους και τα εργαλεία που χρησιμοποιούνται για την αξιολόγηση της επίτευξης αυτών των μαθησιακών αποτελεσμάτων. Οι ερωτήσεις αξιολόγησης για τους διαφορετικούς τομείς μαθησιακών αποτελεσμάτων εστιάζουν σε διαφορετικά στοιχεία. Έτσι:

- Οι ερωτήσεις αξιολόγησης του γνωστικού τομέα εστιάζουν στο: “Ποια γνώση αποκτήθηκε και πώς μπορούν να την εφαρμόσουν οι εκπαιδευόμενοι;”
- Οι ερωτήσεις αξιολόγησης του ψυχοκινητικού τομέα εστιάζουν στο: “Ποιες δεξιότητες αναπτύχθηκαν ή βελτιώθηκαν;”
- Οι ερωτήσεις αξιολόγησης του συναισθηματικού τομέα εστιάζουν στο: “Άλλαξαν οι συμπεριφορές, και αν ναι, με ποιον τρόπο;”

3.2.1. Γνωστικός τομέας και ενεργητικά ρήματα

Ο **γνωστικός** τομέας των μαθησιακών αποτελεσμάτων (κατανόηση, αξιολόγηση ιδεών, κ.ά.) περιλαμβάνει τα εξής:

- **Παρατήρηση και ανάκληση στη μνήμη:** η ικανότητα παρατήρησης και ανάσυρσης από τη μνήμη πληροφοριών.
 - ο Παραδείγματα ενεργητικών ρημάτων: διευθετώ, συλλέγω, αντιγράφω, απαριθμώ, εκφράζω / δηλώνω ορισμό, εξάγω, βρίσκω, προσδιορίζω, αποστηθίζω, κατονομάζω, συνοψίζω, παρουσιάζω, αναφέρω, ταξινομώ, ανακαλώ, αναγνωρίζω, θυμάμαι, καταγράφω, αφηγούμαι, συσχετίζω, επαναλαμβάνω, αναπαράγω, παρουσιάζω, δηλώνω, κατατάσσω, λέω, υπογραμμίζω.
- **Κατανόηση:** η ικανότητα ερμηνείας και επεξεργασίας πληροφοριών.
 - ο Παραδείγματα ενεργητικών ρημάτων: συσχετίζω, αλλάζω, διευκρινίζω, ταξινομώ, συγκρίνω, κατασκευάζω, αντιπαραβάλλω, μετατρέπω, αποκωδικοποιώ, υπερασπίζομαι, περιγράφω, διαφοροποιώ, διευκρινίζω, συζητώ, διακρίνω, εκτιμώ, εξηγώ, εκφράζω, επεκτείνω, διατυπώνω, γενικεύω, δίνω παραδείγματα, προσδιορίζω, παρουσιάζω, επιδεικνύω, συμπεραίνω, ερμηνεύω, εντοπίζω, παραφράζω, προβλέπω, αναφέρω, αναθεωρώ, ανασυντάσσω, ελέγχω, επιλέγω, συνοψίζω, επιλύω, μεταφράζω.
- **Εφαρμογή:** η ικανότητα αξιοποίησης πληροφοριών σε μία νέα κατάσταση, εφαρμογής των γνώσεων και δεξιοτήτων που αποκτώνται μέσω της μάθησης για την επίλυση προβλημάτων και τη δημιουργία νέων προσεγγίσεων.

9. Αντιστοιχεί στις Γνώσεις.

10. Αντιστοιχεί στις Δεξιότητες.

11. Αντιστοιχεί στις Ικανότητες.

- Παραδείγματα ενεργητικών ρημάτων: εφαρμόζω, αξιολογώ, υπολογίζω, αλλάζω, ολοκληρώνω, συνδέω, κατασκευάζω, επιδεικνύω, αναπτύσσω, ανακαλύπτω, δραματοποιώ, απασχολώ, εξετάζω, πειραματίζομαι, βρίσκω, παρουσιάζω, επάγω, ερμηνεύω, λαμβάνω συνέντευξη, διερευνώ, μεταχειρίζομαι, τροποποιώ, χειρίζομαι, οργανώνω, σχεδιάζω, εξασκώμαι, προβλέπω, προετοιμάζομαι, παρουσιάζω, παράγω, συσχετίζω, προγραμματίζω, επιλέγω, προβάλλω, ζωγραφίζω, επιλύω, μεταφέρω, χρησιμοποιώ.
- **Ανάλυση:** η ικανότητα ανάλυσης της πληροφορίας σε επιμέρους τμήματα, ώστε να κατανοηθεί η δομή της, να ταξινομηθεί και να αναγνωριστούν πρότυπα (διαχωρίζοντάς την σε επιμέρους στοιχεία που μπορούν να αξιοποιηθούν σε νέες πληροφορίες).
 - Παραδείγματα ενεργητικών ρημάτων: αναλύω, εκτιμώ, διευθετώ, διαχωρίζω, υπολογίζω, κατηγοριοποιώ, ταξινομώ, συγκρίνω, συμπεραίνω, συνδέω, αντιπαραβάλλω, κρίνω, συζητώ, ανάγω, καθορίζω, διαγιγνώσκω, διαφοροποιώ, διακρίνω, ξεχωρίζω, διαιρώ, σχεδιάζω ένα διάγραμμα, εξετάζω, πειραματίζομαι, προσδιορίζω, παρουσιάζω, επάγω, υποψιάζομαι, διερευνώ, ταξινομώ σε σειρά, συνοψίζω, ξεχωρίζω, ερωτώ, συσχετίζω, επιλύω, διαχωρίζω, υποδιαιρώ, δοκιμάζω.
- **Σύνθεση:** η ικανότητα συνένωσης ομάδων πληροφοριών για τη δημιουργία ή την εξεύρεση πρωτότυπων λύσεων σε προβλήματα, για την παρουσίαση των σχέσεων μεταξύ των επιμέρους μερών ενός συνόλου:
 - Παραδείγματα ενεργητικών ρημάτων: ευθύνομαι για, μεταβάλλω, επιχειρηματολογώ, διευθετώ, συγκεντρώνω, συσσωρεύω, κατηγοριοποιώ, συλλέγω, συνδυάζω, συντάσσω, συνθέτω, συμπεραίνω, κατασκευάζω, δημιουργώ, σχεδιάζω, αποκομίζω, αναπτύσσω, επινοώ, διαγιγνώσκω, σχεδιάζω ένα διάγραμμα, μεγεθύνω, εδραιώνω, εξηγώ, διατυπώνω, γενικεύω, παράγω, ενσωματώνω, εφευρίσκω, φτιάχνω, διαχειρίζομαι, τροποποιώ, ταξινομώ σε σειρά, οργανώνω, προκύπτω, σχεδιάζω, κάνω κάτι με ακρίβεια, προετοιμάζω, παρουσιάζω, προτείνω, συναρμολογώ, αναδιατάσσω, ανακατασκευάζω, συσχετίζω, αναδιοργανώνω, αναφέρω, αναθεωρώ, ετοιμάζω, ξεχωρίζω, συνοψίζω, δημιουργώ μία δομή, συνθέτω, διδάσκω, γράφω.
- **Αξιολόγηση:** η ικανότητα έκφρασης κρίσης βάσει στοιχείων.
 - Παραδείγματα ενεργητικών ρημάτων: εκτιμώ, διαπιστώνω, επιχειρηματολογώ, αξιολογώ, συνδέω, επιλέγω, συγκρίνω, συμπεραίνω, αντιπαραβάλλω, πείθω, επιβεβαιώνω, κριτικάρω, αποφασίζω, υπερασπίζομαι, περιγράφω τον τρόπο, καθορίζω, διακρίνω, εξηγώ, αποτιμώ, βαθμολογώ, ερμηνεύω, κρίνω, αιτιολογώ, μετρώ, προβλέπω, ερωτώ, καθορίζω, συστήνω, συσχετίζω, επιλύω, υποστηρίζω, μετρώ την αξία.
- **Δημιουργία:** η ικανότητα δημιουργίας ή εφεύρεσης κάποιου πρωτότυπου στοιχείου (κάτι καινούριου).
 - Παραδείγματα ενεργητικών ρημάτων: τα ίδια όπως στη Σύνθεση.

3.2.2. Ψυχοκινητικός τομέας και ενεργητικά ρήματα

Ο **Ψυχοκινητικός** τομέας των μαθησιακών αποτελεσμάτων (χειρωνακτικές και σωματικές δεξιότητες) περιλαμβάνει τα εξής:

- **Αντίληψη:** η χρήση των αισθητήριων οργάνων για τη λήψη πληροφοριών σχετικά με μία κινητική δραστηριότητα, π.χ. επανάληψη προφορικών / γραπτών οδηγιών για την εκτέλεση πράξεων και τη διενέργεια πειραμάτων.
 - Παραδείγματα ενεργητικών ρημάτων: επιλέγω, περιγράφω, εντοπίζω, διαφοροποιώ, διακρίνω, αναγνωρίζω, απομονώνω, παρατηρώ, συμμετέχω, συσχετίζω, επιλέγω.
- **Προκαθορισμένη απάντηση:** η επίδειξη ικανότητας κατά την εκτέλεση συγκεκριμένης ενέργειας, π.χ. επεξήγηση της αλληλουχίας των βημάτων που περιλαμβάνονται σε μία διαδικασία.
 - Παραδείγματα ενεργητικών ρημάτων: ξεκινώ, δείχνω, εξηγώ, κινούμαι, προχωρώ, αντιδρώ, παρουσιάζω, δηλώνω, προσφέρομαι εθελοντικά.
- **Καθοδηγούμενη απάντηση:** το πρώτο στάδιο της εκμάθησης μίας δεξιότητας που περιλαμβάνει μίμηση και δοκιμή, π.χ. έπειτα από οδηγίες που παρατίθενται με τη μορφή βημάτων.
 - Παραδείγματα ενεργητικών ρημάτων: αντιγράφω, παρακολουθώ, ακολουθώ, αντιδρώ, αναπαράγω, απαντώ.
- **Μηχανισμός:** επόμενο στάδιο της εκμάθησης μίας δεξιότητας, όταν αυτή πραγματοποιείται με άριστο τρόπο, π.χ. η τήρηση της ίδιας διαδικασίας με αυτοπεποίθηση.
 - Παραδείγματα ενεργητικών ρημάτων: συναρμολογώ, πραγματοποιώ, βαθμολογώ, κατασκευάζω, αποσυναρμολογώ, προβάλλω, διαχειρίζομαι, μετρώ, επισκευάζω, αναμειγνύω, οργανώνω, σχεδιάζω.
- **Σύνθετη ευθεία απάντηση:** επιδέξια εκτέλεση μίας σύνθετης σειράς κινήσεων, π.χ. εκτέλεση μίας τυπικής διαδικασίας με ταχύτητα και ακρίβεια.
 - Παραδείγματα ενεργητικών ρημάτων: τα ίδια όπως στον Μηχανισμό, αλλά περιλαμβάνει επιρρήματα όπως ταχύτερα, ακριβέστερα, αυτόματα, κ.ά.
- **Προσαρμογή:** προϋποθέτει την τροποποίηση καλώς εμπεδομένων δεξιοτήτων, προκειμένου να ταιριάζουν στη συγκεκριμένη κατάσταση, π.χ. αλλαγή μίας τυπικής διαδικασίας για την αντιμετώπιση ενός καινούριου προβλήματος.
 - Παραδείγματα ενεργητικών ρημάτων: προσαρμόζω, αλλάζω, αναδιατάσσω, αναδιοργανώνω, αναθεωρώ, μεταβάλλω, αλλάζω.
- **Γένεση:** δημιουργία νέων μοτίβων κίνησης, βασισμένων σε εξαιρετικά ανεπτυγμένες δεξιότητες, π.χ. ανάπτυξη νέας διαδικασίας για την αντιμετώπιση νέων καταστάσεων.
 - Παραδείγματα ενεργητικών ρημάτων: διευθετώ, χτίζω, συνδυάζω, συνθέτω, κατασκευάζω, δημιουργώ, σχεδιάζω, ξεκινώ, κάνω, γεννώ.

3.2.3. Συναισθηματικός τομέας και ενεργητικά ρήματα

Ο **συναισθηματικός** τομέας των μαθησιακών αποτελεσμάτων (συναισθηματικό στοιχείο της μάθησης, συμπεριφορές και αξίες) περιλαμβάνει τα εξής:

- **Λήψη:** η ανταπόκριση σε ένα ερέθισμα, π.χ. προθυμία να ακούσει οδηγίες - επίγνωση, επίδειξη προσοχής σε νέες πληροφορίες.
 - Παραδείγματα ενεργητικών ρημάτων: ρωτώ, επιλέγω, περιγράφω, ακολουθώ, δίνω, κρατώ,

αναγνωρίζω, βρίσκω, κατονομάζω, οδηγώ σε, επιλέγω, κάθομαι, σηκώνομαι, απαντώ, χρησιμοποιώ.

- **Απάντηση:** η ανταπόκριση σε ένα ερέθισμα, συμμετοχή σε μία συζήτηση, προθυμία συμμετοχής, ενεργητική ενασχόληση με κάποιο ενδιαφέρον, προθυμία ανταπόκρισης, κινητοποίηση.
 - ο Παραδείγματα ενεργητικών ρημάτων: απαντώ, βοηθώ, συμβάλλω, συμμορφώνομαι, ακολουθώ, συζητώ, χαιρετώ, συντρέχω, χαρακτηρίζω, εκτελώ, εξασκώ, παρουσιάζω, διαβάζω, απαγγέλω, αναφέρω, επιλέγω, λέω, γράφω.
- **Αποτίμηση** (προθυμία συμμετοχής): η απόδοση αξίας σε ένα αντικείμενο, φαινόμενο, συμπεριφορά ή αρχή, π.χ. παρουσίαση μέσω ενέργειας ή έκφρασης της εκτίμησης για μια καλή ομαδική εργασία.
 - ο Παραδείγματα ενεργητικών ρημάτων: ολοκληρώνω, παρουσιάζω, διαφοροποιώ, εξηγώ, ακολουθώ, σχηματίζω, ξεκινώ, προσκαλώ, συμμετέχω, αιτιολογώ, προτείνω, διαβάζω, αναφέρω, επιλέγω, μοιράζομαι, μελετώ, εργάζομαι.
- **Οργάνωση:** η υιοθέτηση μίας συστηματικής προσέγγισης για την επίλυση προβλημάτων.
 - ο Παραδείγματα ενεργητικών ρημάτων: τηρώ, αλλάζω, διευθετώ, συνδυάζω, συγκρίνω, ολοκληρώνω, υπερασπίζομαι, εξηγώ, διατυπώνω, αναγνωρίζω, ενσωματώνω, τροποποιώ, κατατάσσω, οργάνωνω, προετοιμάζω, συσχετίζω, συνθέτω.
- **Χαρακτηρισμός:** (προθυμία να αλλάξει κάποιος συμπεριφορά): η αφομοίωση ενός συστήματος αξιών και η αντίστοιχη με αυτό συμπεριφορά κατά τρόπο συνεπή και προβλέψιμο, π.χ. επίδειξη αυτοπεποίθησης, ανεξάρτητη και επιμελής εργασία, δεοντολογικά σωστή συμπεριφορά.
 - ο Παραδείγματα ενεργητικών ρημάτων: ενεργώ, διακρίνω, παρουσιάζω, επηρεάζω, ακούω, τροποποιώ, εκτελώ, προτείνω, επεξηγώ, εξειδικεύω, ερωτώ, αναθεωρώ, εξυπηρετώ, επιλύω, επαληθεύω.

3.3. Σύνδεση των μαθησιακών αποτελεσμάτων με τη διδασκαλία και την αξιολόγηση

Κατά την ανάπτυξη κριτηρίων και διαδικασιών αξιολόγησης, πρέπει να διασφαλίζεται ότι υπάρχει διασύνδεση σε ικανοποιητικό βαθμό με τα μαθησιακά αποτελέσματα, και συγκεκριμένα με τα ρήματα που περιγράφουν την αναμενόμενη συμπεριφορά εντός των μαθησιακών αποτελεσμάτων. Επιπρόσθετα, είναι σημαντικό κάθε αξιολόγηση να αντανακλά το επίπεδο πολυπλοκότητας των μαθησιακών αποτελεσμάτων.

Είναι, επίσης σημαντικό, να επιλέγονται τα κατάλληλα εργαλεία αξιολόγησης για τα μαθησιακά αποτελέσματα, όπως η άσκηση, το παιχνίδι γνώσεων (κουίζ), η επίδειξη, η εκπόνηση εργασίας, η έκθεση, η παρουσίαση, η συμμετοχή σε ομάδα, η εργασία για το σπίτι, κλπ. Ορισμένα μαθησιακά αποτελέσματα μπορούν να αξιολογηθούν με τη χρήση ενός συνδυασμού μεθόδων αξιολόγησης. Υπάρχουν ορισμένες πρακτικές ερωτήσεις, οι οποίες μπορούν να βοηθήσουν στην προετοιμασία της κατάλληλης αξιολόγησης:

- Τι πρέπει να διαβάσουν οι εκπαιδευόμενοι, να μελετήσουν, να ερευνήσουν;
- Τι είναι σημαντικό να γνωρίζουν οι εκπαιδευόμενοι;
- Τι είναι σημαντικό να κάνουν οι εκπαιδευόμενοι;
- Ποιες γνώσεις πρέπει να θυμούνται οι εκπαιδευόμενοι για αρκετά χρόνια από σήμερα;
- Τι είναι σημαντικό σε αυτό το αντικείμενο σε καθημερινή βάση;
- κ.ο.κ.

3.4. Πρακτικές οδηγίες για τη διαμόρφωση των μαθησιακών αποτελεσμάτων

Υπάρχουν σημαντικοί κανόνες για τη διαμόρφωση των μαθησιακών αποτελεσμάτων, όπως:

- Η χρήση ενεργητικών ρημάτων για προσόντα συγκεκριμένων επιπέδων και τύπων.
- Ο προσδιορισμός και η πλαίσισή του ενεργητικού ρήματος με τις συνθήκες και τα κριτήρια σύμφωνα με τα οποία εκτελείται η δράση.
- Η αποφυγή αόριστων διατυπώσεων και η σύνδεση με τη διδασκαλία / μάθηση και την αξιολόγηση.
- Η ομαδοποίηση των μαθησιακών αποτελεσμάτων «Ψηφίδων» ή «Ενοτήτων» και η σύνδεσή τους με τα μαθησιακά αποτελέσματα του συνολικού προσόντος.

3.4.1. Χρήση ενεργητικών ρημάτων

Κάθε μαθησιακό αποτέλεσμα, έπειτα από την κοινή διατύπωση αναφορικά με το Υποκείμενο (“Ένας εκπαιδευόμενος...”) θα πρέπει να ξεκινά με ένα ακριβές ενεργητικό ρήμα, το οποίο θα ακολουθείται από το αντικείμενο του ρήματος και αυτό με τη σειρά του από μια φράση που θέτει το πλαίσιο. Για τα μαθησιακά αποτελέσματα σε επίπεδο ολόκληρων προσόντων, είναι σημαντικό να χρησιμοποιούνται κατάλληλα ρήματα, σύμφωνα με τους περιγραφικούς δείκτες επιπέδων και τις προδιαγραφές τύπων του Εθνικού Πλαισίου Προσόντων.

Για παράδειγμα:

- “Ο εκπαιδευόμενος μπορεί σωστά να επιλέξει τα καλώδια που θα χρησιμοποιηθούν και να τα τοποθετήσει με επαγγελματικό τρόπο, χρησιμοποιώντας ένα σχέδιο εγκατάστασης”. (Όχι: “Ο εκπαιδευόμενος έχει εξοικειωθεί με σχέδια εγκαταστάσεων”).
- “Το άτομο / ο εκπαιδευόμενος μπορεί να συντάξει μία αναφορά που παρουσιάζει τη σχέση μεταξύ της χημικής δομής και των ιδιοτήτων του υλικού”. (Όχι: “Οι ιδιότητες του υλικού προσδιορίστηκαν σωστά και συσχετίστηκαν με τη χημική δομή”).

Γενικά, είναι ωφέλιμο να χρησιμοποιείται μόνο ένα ρήμα για κάθε διατύπωση μαθησιακών αποτελεσμάτων, με εξαίρεση τις περιπτώσεις, στις οποίες η πολυπλοκότητα συγκεκριμένων μαθησιακών αποτελεσμάτων απαιτεί πρόσθετη περιγραφή.

3.4.2. Προσδιορισμός και πλαίσισή του ενεργητικού ρήματος

Τα μαθησιακά αποτελέσματα θα πρέπει να είναι προσδιορισμένα και εντός συγκεκριμένου πλαισίου. Συνεπώς, είναι απαραίτητο να παρέχεται μία ένδειξη σχετικά με το πεδίο των γνώσεων, δεξιοτήτων και ικανοτήτων του εκπαιδευόμενου στο οποίο αναφέρονται, καθώς και ποιες επιδόσεις αναμένονται.

Για παράδειγμα:

- “Ο εκπαιδευόμενος μπορεί να εξηγήσει τη λειτουργία των στοιχείων του ηλεκτρομηχανολογικού μέρους (hardware) του Η/Υ” (Όχι: “Ο εκπαιδευόμενος μπορεί να εξηγήσει το hardware”).
- “Ο εκπαιδευόμενος μπορεί να παρέχει μία γενική σύνοψη των πιο συχνά χρησιμοποιούμενων υλικών και των ιδιοτήτων τους στην ηλεκτρολογία” (Όχι: “Ο εκπαιδευόμενος γνωρίζει τα περισσότερα χρησιμοποιούμενα υλικά στην ηλεκτρολογία”).

3.4.3. Αποφυγή αόριστων διατυπώσεων και σύνδεση με τη διδασκαλία / μάθηση και την αξιολόγηση

Κάθε διατύπωση μαθησιακών αποτελεσμάτων θα πρέπει να είναι ξεκάθαρη και κατανοητή για το ευρύτερο κοινό, ή τουλάχιστον, για τους εκπαιδευόμενους, και όχι μόνο για τους ειδικούς. Συνιστάται η αποφυγή πολύπλοκων προτάσεων (περισσότερες από μία προτάσεις σε μία διατύπωση μαθησιακού αποτελέσματος), εκτός εάν αυτό είναι απαραίτητο για τη διασφάλιση της ακρίβειας των περιγραφομένων.

Επίσης, η διατύπωση των μαθησιακών αποτελεσμάτων δεν πρέπει να είναι ούτε υπερβολικά γενική, αλλά ούτε και υπερβολικά εξειδικευμένη. Θα πρέπει να αποφεύγονται γενικά ρήματα όπως, *γνωρίζω, κατανοώ, μαθαίνω, εξοικειώνομαι, εκτίθεμαι, έρχομαι σε επαφή, ενημερώνομαι*. Τα ρήματα αυτά σχετίζονται περισσότερο με εκπαιδευτικούς στόχους παρά με μαθησιακά αποτελέσματα. Θα πρέπει, επιπλέον, να λαμβάνεται υπόψη η προηγούμενη γνώση, ο διαθέσιμος χρόνος μάθησης και οι ευκαιρίες μάθησης (πιστωτικές μονάδες, απαιτήσεις εισαγωγής, κ.ά.).

Κατά τη σύνταξη των μαθησιακών αποτελεσμάτων, είναι σημαντικό να λαμβάνεται υπόψη ο τρόπος αξιολόγησής τους. Ο τρόπος, δηλαδή, επιβεβαίωσης της επιτυχούς κατάκτησής τους από τον ενδιαφερόμενο. Εάν τα μαθησιακά αποτελέσματα είναι πολύ γενικά, μπορεί να είναι δύσκολο να αξιολογηθούν αποτελεσματικά. Εάν τα μαθησιακά αποτελέσματα είναι πολύ εξειδικευμένα, ο κατάλογος των στοιχείων που θα πρέπει να εξεταστούν ενδεχομένως να είναι υπερβολικά μεγάλος και αναλυτικός. Προφανώς, είναι απαραίτητο να υπάρχει μία τεχνική αξιολόγησης, ώστε να καθορίζεται η έκταση στην οποία έχουν επιτευχθεί τα μαθησιακά αποτελέσματα. Στις άμεσες τεχνικές αξιολόγησης περιλαμβάνονται οι γραπτές εξετάσεις, οι εργασίες, η κατάθεση χαρτοφυλακίου προσόντων (portfolio), οι διατριβές, οι εκθέσεις, κ.ά. Παραδείγματα έμμεσων τεχνικών αξιολόγησης είναι: Οι έρευνες των εργοδοτών, η σύγκριση μεταξύ εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, οι έρευνες αποφοίτων, τα ποσοστά διατήρησης της απασχόλησης, η ανάλυση του προγράμματος σπουδών, κ.ά.

Η πρόκληση για τους εκπαιδευτικούς/εκπαιδευτές είναι να διασφαλιστεί ότι υπάρχει ευθυγράμμιση μεταξύ των μεθόδων διδασκαλίας, των τεχνικών αξιολόγησης, των κριτηρίων αξιολόγησης και των μαθησιακών αποτελεσμάτων. Αυτή η σύνδεση μεταξύ της εκπαίδευσης, της αξιολόγησης και των μαθησιακών αποτελεσμάτων, βοηθά στο να καταστεί η όλη μαθησιακή εμπειρία περισσότερο συνεκτική και ξεκάθαρη. Οι αξιολογήσεις των μαθημάτων από τους εκπαιδευόμενους δείχνουν ότι οι ξεκάθαρες προσδοκίες αποτελούν σημείο ζωτικής σημασίας για την αποτελεσματική μάθηση.

Για παράδειγμα:

- “Ο εκπαιδευόμενος μπορεί να διαμορφώσει ρεαλιστικά σχέδια ροής εργασίας και αναθέσεις για το προσωπικό, βάσει του προγραμματισμού του έργου” (**Όχι** (υπερβολικά γενικό): “Ο εκπαιδευόμενος είναι εξοικειωμένος με τη διαχείριση του προσωπικού στον κατασκευαστικό τομέα”).
- “Ο εκπαιδευόμενος μπορεί να περιγράψει τη σύνθεση των ελαστικών και να κατονομάσει τα επιμέρους στοιχεία τους”. (**Όχι** (υπερβολικά συγκεκριμένο): “Ο εκπαιδευόμενος μπορεί να περιγράψει ότι τα ελαστικά ενός επιβατικού αυτοκινήτου είναι φτιαγμένα από φυσικό και συνθετικό λάστιχο, χημικά, έλαια, ρητίνες, μαύρο άνθρακα, πυρίτιο, νάιλον και σχοινί”).

Κατά τη σύνταξη των μαθησιακών αποτελεσμάτων, θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη το χρονικό περιθώριο, εντός του οποίου θα πρέπει να επιτευχθούν τα αποτελέσματα. Υπάρχει πάντα ο κίνδυνος να είμαστε υπερβολικά φιλόδοξοι, όταν γράφουμε μαθησιακά αποτελέσματα, επομένως είναι σημαντικό να αναρωτηθούμε, εάν είναι ρεαλιστικό να επιτευχθούν τα μαθησιακά αποτελέσματα εντός του διαθέσιμου χρόνου και με τους διαθέσιμους πόρους. Πριν την ολοκλήρωση της σύνταξης των αποτελεσμάτων,

ρωτήστε τους συναδέλφους σας και τους ειδικούς, και ενδεχομένως πρώην σπουδαστές, εάν τα μαθησιακά αποτελέσματα έχουν κατά τη γνώμη τους λογική συνέπεια και νόημα.

3.5. Ψηφίδες - Συνολικά μαθησιακά αποτελέσματα

Το εκπαιδευτικό πρόγραμμα αποτελείται από επιμέρους ψηφίδες (ενότητες), οι οποίες περιλαμβάνουν ένα πλήθος μαθησιακών αποτελεσμάτων, τα οποία απαιτούνται για την εκτέλεση βασικών εργασιών. Μία ψηφίδα αποτελείται από έναν αριθμό μαθησιακών αποτελεσμάτων, ούτε πολύ μικρό ούτε πολύ μεγάλο (κατά προτίμηση μεταξύ 5 έως 10 ή 15). Είναι σημαντικό να διασφαλιστεί ότι τα μαθησιακά αποτελέσματα μίας ψηφίδας, μιας ενότητας, ή ενός μαθήματος σχετίζονται με τα συνολικά μαθησιακά αποτελέσματα του προγράμματος.

Τα συνολικά μαθησιακά αποτελέσματα σε επίπεδο προσόντος είναι ευρύτερα σε σχέση με τα μαθησιακά αποτελέσματα σε επίπεδο ψηφίδας. Τα μαθησιακά αποτελέσματα σε επίπεδο ψηφίδας συντάσσονται, προκειμένου να είναι ξεκάθαρο ποιες εξειδικευμένες γνώσεις, δεξιότητες και ικανότητες αναμένεται να επιδείξουν οι εκπαιδευόμενοι. Τα γενικά μαθησιακά αποτελέσματα σε επίπεδο προγράμματος ξεκινούν, για παράδειγμα, ως εξής: “Μετά από την επιτυχημένη ολοκλήρωση αυτού του προγράμματος, ο εκπαιδευόμενος θα μπορεί να ...” και αφορούν γνώσεις, δεξιότητες και ικανότητες περισσότερο γενικές. Έτσι, π.χ. για τα μαθησιακά αποτελέσματα ενός προσόντος θα μπορούσαμε να έχουμε την παρακάτω διατύπωση:

- Μετά από την επιτυχημένη ολοκλήρωση του προγράμματος, ο εκπαιδευόμενος θα μπορεί να:
 - Εφαρμόζει τα Μαθηματικά, τη Στατιστική και τις εφαρμογές τους σε σύνθετα προβλήματα.
 - Αναλύει επιχειρηματικά προβλήματα και να προτείνει λύσεις.
 - Ασχολείται με αυτοπεποίθηση και να φέρνει σε πέρας με επιτυχία έργα μηχανικής που σχετίζονται με κατασκευαστικές υπηρεσίες, όσον αφορά τις τεχνικές και διοικητικές πτυχές τους, και να επικοινωνεί αποτελεσματικά την επίλυσή τους.
 - Εφαρμόζει έννοιες και δεξιότητες που κατέχει σε διάφορα περιβάλλοντα.
 - Εργάζεται ανεξάρτητα και αποτελεσματικά εντός μίας ομάδας.
 - Αναλαμβάνει την ευθύνη για την προσωπική του μάθηση.
 - κ.ο.κ.

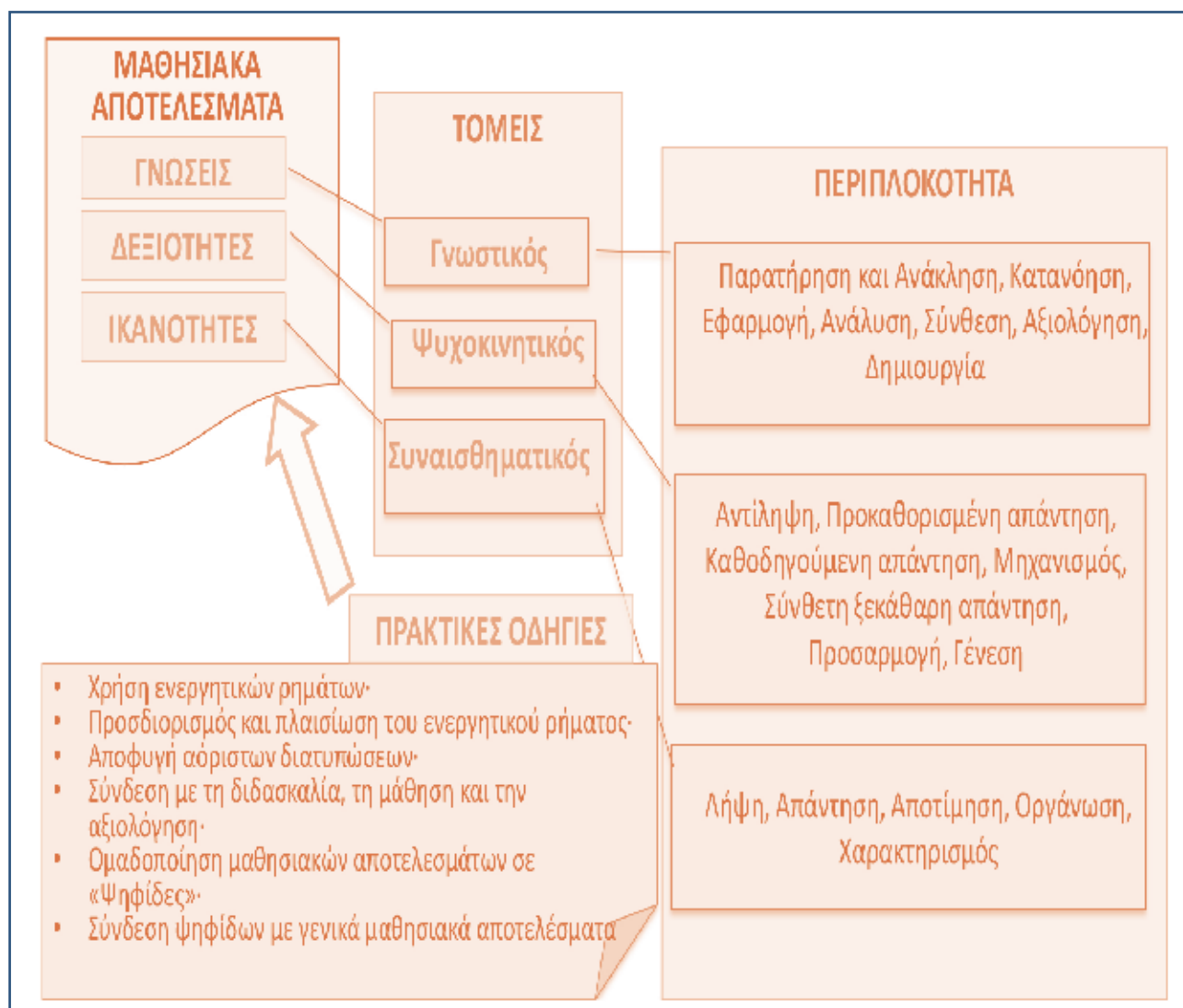
Είναι πολύ σημαντικό κάθε ψηφίδα να συνδέεται ξεκάθαρα με τα γενικά μαθησιακά αποτελέσματα στο επίπεδο του προσόντος (ή στο επίπεδο του προγράμματος). Ένας από τους καλύτερους τρόπους για να διασφαλιστεί η αποτελεσματική σύνδεση μεταξύ των ψηφίδων και των συνολικών μαθησιακών αποτελεσμάτων είναι η χρήση πίνακα δύο διαστάσεων σύμφωνα με το σχήμα:

	Γενικά μαθησιακά αποτελέσματα σε επίπεδο προσόντος:						
Ψηφίδες μαθησιακών αποτελεσμάτων	Γενικό MA-1	Γενικό MA-2	Γενικό MA-3	Γενικό MA-4	Γενικό MA-5	...	κ.ο.κ.
Ψηφίδα-1	X				X		
Ψηφίδα-2		X		X			
Ψηφίδα-3			X		X		
...							
κ.ο.κ.							

Τα μαθησιακά αποτελέσματα σε επίπεδο ψηφίδας εστιάζουν σε αυτό που μπορεί να επιδείξει ο εκπαιδευόμενος. Ορίζουν, δηλαδή, τι πρέπει να μπορεί να κάνει ο εκπαιδευόμενος, ώστε να θεωρηθεί επιτυχής η ολοκλήρωση της ψηφίδας. Είναι σημαντικό, να έχουμε υπόψη, όταν σχεδιάζουμε τα μαθησιακά αποτελέσματα μιας ψηφίδας, ότι όλα τα μαθησιακά αποτελέσματα θα πρέπει να μπορούν να αξιολογηθούν. Επίσης, κατά τη σχεδιάσή τους, είναι σημαντικό να λάβουμε υπόψη, με ποιον τρόπο η συγκεκριμένη ψηφίδα ταιριάζει με το συνολικό προσόν (πρόγραμμα).

Για παράδειγμα, για τα μαθησιακά αποτελέσματα σε επίπεδο ψηφίδας:

- Μετά από την επιτυχημένη ολοκλήρωση της ψηφίδας, ο εκπαιδευόμενος θα μπορεί να:
 - Αναγνωρίζει μία εκτεταμένη ποικιλία μεθόδων μάθησης και διδασκαλίας που μπορούν να εφαρμοστούν αποτελεσματικά στην ανώτατη εκπαίδευση.
 - Συζητά τις θεωρίες μάθησης που βρίσκονται πίσω από τη διδακτική του προσέγγιση.
 - Εξηγεί τον ρόλο της συγκέντρωσης πληροφοριών στους οργανισμούς.
 - Αναγνωρίζει αποτελεσματικές on-line στρατηγικές μάρκετινγκ και τις εντάσσει σ' ένα σχέδιο μάρκετινγκ.
 - κ.ο.κ.

Σχήμα 9: Ανάπτυξη μαθησιακών αποτελεσμάτων

Βασικά μηνύματα:

Τα στοιχεία των ορθώς διατυπωμένων μαθησιακών αποτελεσμάτων είναι τα εξής: η *ενέργεια* (υποκείμενο και συμπεριφορά) και το *πλαίσιο* (συνθήκη και κριτήρια). Αυτά κάνουν τα μαθησιακά αποτελέσματα να είναι συγκεκριμένα, μετρήσιμα, προσανατολισμένα στη δράση, ρεαλιστικά και χρονικά προσδιορισμένα.

Υπάρχουν τρεις τομείς μαθησιακών αποτελεσμάτων, οι οποίοι περιλαμβάνουν καταλόγους ενεργητικών ρημάτων για κάθε τομέα και επίπεδο πολυπλοκότητας: γνωστικός (τι γνωρίζει και τι κατανοεί ο εκπαιδευόμενος), ψυχοκινητικός (τι μπορεί να κάνει ο εκπαιδευόμενος), συναισθηματικός (πεποιθήσεις, αξίες και συμπεριφορές του εκπαιδευόμενου).

Η πολυπλοκότητα του **γνωστικού τομέα** αφορά στα εξής πεδία: παρατήρηση και ανάκληση, κατανόηση, εφαρμογή, ανάλυση, σύνθεση, αξιολόγηση και δημιουργία.

Η πολυπλοκότητα του **ψυχοκινητικού τομέα** αφορά στα εξής πεδία: αντίληψη, προκαθορισμένη απάντηση, καθοδηγούμενη απάντηση, μηχανισμός, σύνθετη ευθεία απάντηση, προσαρμογή και γένεση.

Τέλος, η πολυπλοκότητα του **συναισθηματικού τομέα** αφορά στα εξής πεδία: λήψη, απάντηση, αποτίμηση, οργάνωση και χαρακτηρισμός.

Κατά τη φάση ανάπτυξης κριτηρίων και διαδικασιών αξιολόγησης, πρέπει να διασφαλίζεται ότι αυτά συνδέονται σε ικανοποιητικό βαθμό με το περιεχόμενο των μαθησιακών αποτελεσμάτων. Είναι σημαντικό κάθε αξιολόγηση όχι μόνο να καλύπτει τα μαθησιακά αποτελέσματα, αλλά, κυρίως, να έχει ως στόχο της το επίπεδο πολυπλοκότητάς τους.

Υπάρχουν σημαντικοί κανόνες για τη διατύπωση των μαθησιακών αποτελεσμάτων, όπως: χρήση ενεργητικών ρημάτων για προσόντα συγκεκριμένων επιπέδων και τύπων· προσδιορισμός και πλαισίωση του ενεργητικού ρήματος με τις συνθήκες και τα κριτήρια σύμφωνα με τα οποία εκτελείται η δράση· αποφυγή αόριστων διατυπώσεων και σύνδεση της μάθησης με την αξιολόγηση· ομαδοποίηση των μαθησιακών αποτελεσμάτων σε “ψηφίδες” ή “ενότητες” και σύνδεσή τους με τα γενικά μαθησιακά αποτελέσματα του συνολικού προσόντος.

4. Συστάσεις για την ανάπτυξη συναφών και «έγκυρων» μαθησιακών αποτελεσμάτων

Η διαμόρφωση των μαθησιακών αποτελεσμάτων μπορεί να βασίζεται στα κάτωθι ή σε ένα συνδυασμό αυτών:

- Μαθησιακά αποτελέσματα βασισμένα σε ένα θεωρητικό ή ερευνητικό πλαίσιο.
- Μαθησιακά αποτελέσματα βασισμένα στη διαπραγμάτευση μεταξύ των εμπλεκόμενων μερών.
- Μαθησιακά αποτελέσματα που προέρχονται / υιοθετήθηκαν από άλλη πηγή.

Για τον σχεδιασμό συναφών και «έγκυρων» μαθησιακών αποτελεσμάτων, συστήνεται η απασχόληση ειδικών του εκάστοτε τομέα εκπαίδευσης, αλλά και ειδικών στην ανάπτυξη μαθησιακών αποτελεσμάτων. Οι παρακάτω ερωτήσεις μπορούν να βοηθήσουν τους ειδικούς να εφαρμόσουν έναν τρόπο σκέψης που είναι προσανατολισμένος προς τα αποτελέσματα. Για παράδειγμα:

- Ποια μαθησιακά αποτελέσματα θα πρέπει να κατέχουν οι εκπαιδευόμενοι αφού ολοκληρώσουν το πρόγραμμα;
- Ποια μαθησιακά αποτελέσματα βοηθούν τους εκπαιδευόμενους να έχουν μία επιτυχημένη επαγγελματική σταδιοδρομία;
- Πώς θα περιγράφατε το προσόν (τίτλο σπουδών) στην ευρύτερη κοινωνία: γνώσεις, δεξιότητες, ικανότητες;
- Ποιες γνώσεις, δεξιότητες και ικανότητες θα πρέπει να αναφέρονται σε έναν διεθνή ή σε έναν εθνικό διαγωνισμό (π.χ. προκήρυξη για ένα έργο) για υποψήφιους με αυτό το προσόν;
- Εξηγήστε τι θα περιλαμβάνει η αξιολόγηση για συγκεκριμένες ψηφίδες ή προσόντα: ποιες γνώσεις, δεξιότητες και ικανότητες θα πρέπει να επιδεικνύονται από έναν εκπαιδευόμενο ώστε να περάσει με επιτυχία την εξέταση;
- Τι είδους γνώσεις (θεωρίες, αρχές, τύποι, κλπ.), δεξιότητες και ικανότητες (βαθμός ευθύνης και επίπεδο αυτονομίας) σχετίζονται με το συγκεκριμένο προσόν;

Αφού συνταχθεί η περιγραφή του μαθησιακού αποτελέσματος, συστήνεται ο έλεγχος της συμμόρφωσής του με τις αρχές διατύπωσης μαθησιακών αποτελεσμάτων. Η παρακάτω λίστα ελέγχου μπορεί να χρησιμοποιηθεί για την επαλήθευση αυτή:

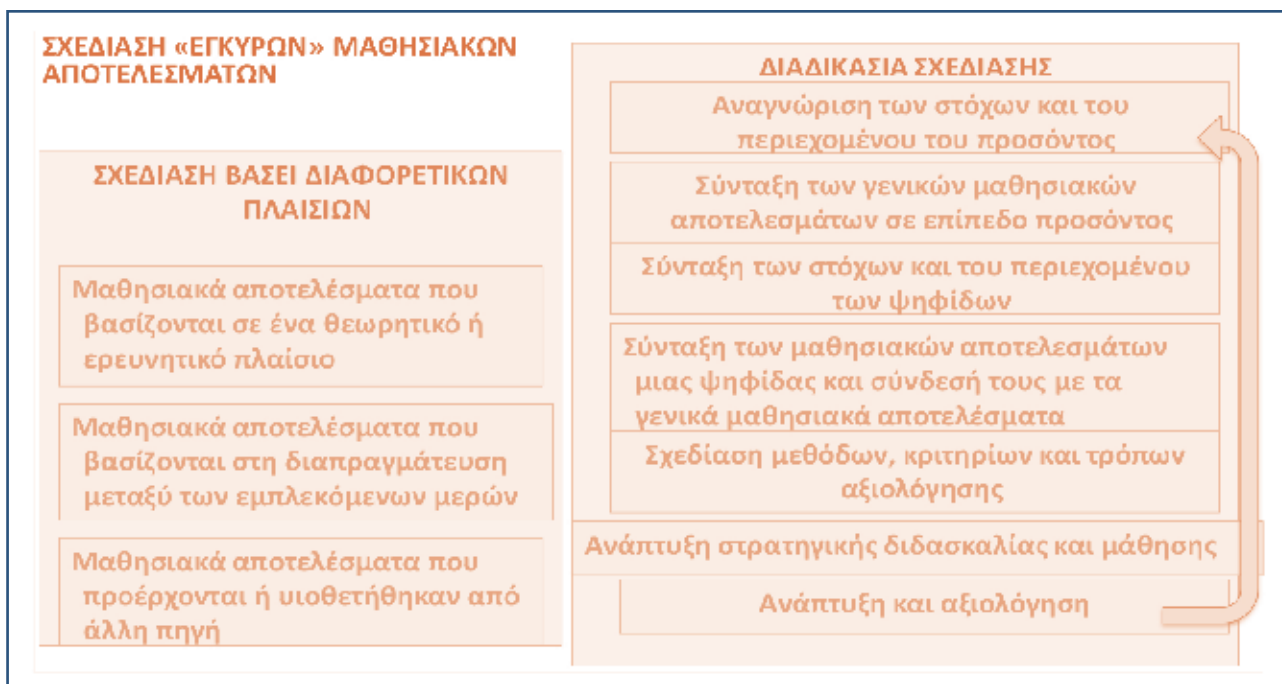
1. Όλα τα ρήματα που χρησιμοποιούνται στην περιγραφή των μαθησιακών αποτελεσμάτων είναι ενεργητικά ρήματα.	✓
2. Δεν υπάρχουν αόριστα ρήματα.	✓
3. Οι έγγραφες διατυπώσεις περιλαμβάνουν όλα τα χαρακτηριστικά των «έγκυρων» μαθησιακών αποτελεσμάτων.	✓
4. Όλα τα ρήματα είναι συγκεκριμένα, εντός του κατάλληλου πλαισίου, ώστε να προσδίδουν επαρκείς πληροφορίες.	✓
5. Αναφορικά με τον αριθμό, τα μαθησιακά αποτελέσματα, τόσο σε επίπεδο προσόντος, όσο και σε επίπεδο ψηφίδας, δεν είναι ούτε υπερβολικά πολλά, ούτε υπερβολικά λίγα.	✓
6. Οι διατυπώσεις εστιάζουν στα αποτελέσματα και όχι στις διαδικασίες (δηλαδή στην προσέγγιση του εκπαιδευτή).	✓
7. Τα μαθησιακά αποτελέσματα μπορούν να παρατηρηθούν και να αξιολογηθούν.	✓
8. Τα μαθησιακά αποτελέσματα συνδέονται με την αξιολόγηση.	✓
9. Προσδιορίζονται οι κατάλληλες συνθήκες απόδοσης.	✓
10. Τα μαθησιακά αποτελέσματα αναφέρονται σε ολόκληρο το πρόγραμμα εκπαίδευσης και κατάρτισης (όχι σε κάθε εκπαιδευόμενο ξεχωριστά).	✓
11. Τα μαθησιακά αποτελέσματα είναι ρεαλιστικά και λαμβάνουν υπόψη την πρότερη γνώση, το διαθέσιμο χρόνο μάθησης και τις ευκαιρίες μάθησης.	✓
12. Τα μαθησιακά αποτελέσματα είναι σαφή και κατανοητά από τους εκπαιδευόμενους.	✓
13. Τα μαθησιακά αποτελέσματα των ψηφίδων εντάσσονται στα γενικά μαθησιακά αποτελέσματα και όλα τα γενικά μαθησιακά αποτελέσματα καλύπτουν ένα ή περισσότερα μαθησιακά αποτελέσματα των ψηφίδων.	✓

4.1. Στάδια σύνταξης μαθησιακών αποτελεσμάτων

Η διαδικασία σχεδίασης των μαθησιακών αποτελεσμάτων που θα μπορούσε να βοηθήσει στη σύνταξη «έγκυρων» αποτελεσμάτων είναι η εξής:

- Αναγνώριση των στόχων και του περιεχομένου του προσόντος (προγράμματος).
- Αναγνώριση του επιπέδου Ε.Π.Π., των περιγραφικών δεικτών και της προδιαγραφής τύπου που απαιτείται.
- Σύνταξη των γενικών μαθησιακών αποτελεσμάτων σε επίπεδο προσόντων, ανάλογα με την προδιαγραφή του τύπου.
- Σύνταξη των στόχων και του περιεχομένου των ψηφίδων.

- Σύνταξη των μαθησιακών αποτελεσμάτων μιας ψηφίδας και σύνδεσή τους με τα γενικά μαθησιακά αποτελέσματα στο επίπεδο του προσόντος.
- Ταξινόμηση των μαθησιακών αποτελεσμάτων (γνωστικών, ψυχοκινητικών, συναισθηματικών).
- Επιλογή ενός συγκεκριμένου ενεργητικού ρήματος για κάθε μαθησιακό αποτέλεσμα.
- Ανάπτυξη μίας στρατηγικής διδασκαλίας και μάθησης.
- Σχεδιασμός μεθόδων, κριτηρίων και τρόπων αξιολόγησης.
- Εφόσον κρίνεται απαραίτητο, επιστροφή στην αρχή της προτεινόμενης διαδικασίας μέχρι να επιτευχθεί ικανοποιητικό αποτέλεσμα.

Σχήμα 10: Σχεδιασμός των μαθησιακών αποτελεσμάτων.

5. Προκλήσεις

Ένα από τα μειονεκτήματα της υιοθέτησης της προσέγγισης που βασίζεται στα μαθησιακά αποτελέσματα είναι ότι, ενδέχεται να τους δοθεί μεγαλύτερη αξία από αυτήν που πραγματικά τους αναλογεί. Η αξιοποίηση των ορθώς διατυπωμένων μαθησιακών αποτελεσμάτων, οφείλει να δρα συμπληρωματικά προς όλες τις άλλες σημαντικές παραμέτρους της εκπαιδευτικής διαδικασίας.

Ένας άλλος εγγενής κίνδυνος της προσέγγισης που βασίζεται στη χρήση των μαθησιακών αποτελεσμάτων, έγκειται στο ότι η διδασκαλία και η μάθηση μπορεί να υπαγορευτούν σε βαθμό, που να μειωθεί ο αυθορμητισμός και να καμφθεί η πρωτοβουλία. Επίσης, η αποκλειστική επικέντρωση στην επίτευξη των σαφώς καθορισμένων μαθησιακών αποτελεσμάτων, μπορεί να οδηγήσει στην «παραγωγή» εκπαιδευόμενων, οι οποίοι είναι, βεβαίως, καλά εκπαιδευμένοι, αλλά δεν διαθέτουν το ευρύ φάσμα γνώσεων, ικανοτήτων, δεξιοτήτων και επιθυμητών χαρακτηριστικών συμπεριφοράς, τα οποία συνδέονται, συνήθως, με μια ισορροπημένη εκπαίδευση.

Υπάρχει, επίσης, ο κίνδυνος της απαξίωσης της τέχνης της εκπαίδευσης, η οποία απαιτεί ετοιμότητα για τη διαφορετική αντιμετώπιση των εκπαιδευομένων.

Παράδειγμα μιας πολύ πρακτικής αδυναμίας της προσέγγισης που βασίζεται στα μαθησιακά αποτελέσματα, είναι ότι η διατύπωσή τους μπορεί να είναι δύσκολη και χρονοβόρα. Πολλοί εκπαιδευτές ενδέχεται να αισθανθούν απλά ότι δεν έχουν τον χρόνο να παραγάγουν ικανοποιητικά μαθησιακά αποτελέσματα και, εάν δεν διατεθεί ο επαρκής χρόνος και η κατάλληλη προσπάθεια για αυτό το έργο, το αποτέλεσμα μπορεί να μην είναι επωφελές για την εκπαιδευτική διαδικασία.

Μια άλλη αδυναμία της προσέγγισης που βασίζεται στα μαθησιακά αποτελέσματα συνδέεται με την ανάπτυξη του μαθήματος ή του προγράμματος σπουδών, η οποία πρέπει να βρίσκεται σε συνεχή κυκλική διαδικασία. Αυτό σημαίνει ότι όλα τα μαθησιακά αποτελέσματα πρέπει να επαναξιολογούνται σε τακτά διαστήματα – όχι μόνο για να προσδιοριστεί, εάν επιτυγχάνονται κατά τη διάρκεια του μαθήματος, αλλά, επίσης, εάν συνεχίζουν να αντικατοπτρίζουν μια έγκυρη ερμηνεία της κατεύθυνσης και της έμφασης του μαθήματος. Εάν δεν το πράττουν, τότε είναι καιρός να αλλάξουν.

Με μία βήμα προς βήμα προσέγγιση και μία προσεκτική εφαρμογή των μαθησιακών αποτελεσμάτων, είναι πιθανό να ξεπεραστούν όλα τα προαναφερθέντα προβλήματα, καθώς και άλλα παρόμοια που αφορούν την εφαρμογή των μαθησιακών αποτελεσμάτων.

6. Επίλογος

Η ανάγκη για εκσυγχρονισμό της εκπαίδευσης και της κατάρτισης, ώστε να καλύπτονται οι ανάγκες, τόσο των εκπαιδευομένων όσο και της αγοράς εργασίας, θέτει τον σχεδιασμό των αναλυτικών προγραμμάτων σπουδών σε νέα βάση. Απομακρυνόμαστε από τον εκ των προτέρων καθορισμό εκπαιδευτικών στόχων με σημείο αναφοράς τους εκπαιδευτικούς, και στρεφόμαστε προς τη διαμόρφωση αναλυτικών προγραμμάτων βασιζόμενων στα αποτελέσματα της μάθησης, με σημείο αναφοράς τους εκπαιδευόμενους. Σύμφωνα με συγκριτική μελέτη που διεξήγαγε το Cedefop σε 32 ευρωπαϊκές χώρες¹² για τον προσδιορισμό και την ανάλυση των προϋποθέσεων που απαιτούνται, απαιτούνται, ώστε να μπορέσουν τα νέα αυτά αναλυτικά προγράμματα σπουδών να βελτιώσουν τη μάθηση και την αξιολόγηση των εκπαιδευομένων και να δημιουργήσουν καλύτερους δεσμούς μεταξύ εκπαίδευσης και κατάρτισης αφενός, και αγοράς εργασίας αφετέρου, οι εξελίξεις που παρατηρούνται σε χώρες όπως η Λιθουανία, η Μάλτα, η Ολλανδία και η Φινλανδία είναι ενδεικτικές. Δείχνουν ότι τα προγράμματα που είναι σχεδιασμένα βάσει των μαθησιακών αποτελεσμάτων, παροτρύνουν τους εκπαιδευόμενους να εξακολουθούν να μαθαίνουν (π.χ. παρακινώντας τους να συνεχίσουν τις σπουδές τους σε επόμενη βαθμίδα και συνεπώς μειώνοντας τα ποσοστά πρόωρης εγκατάλειψης των σπουδών). Επιπλέον, συμβάλλουν στο να βελτιώσουν οι εκπαιδευόμενοι την ένταξή τους στην αγορά εργασίας. Στη Φινλανδία, τα στοιχεία δείχνουν ότι οι εκπαιδευόμενοι έχουν καλύτερη εκτίμηση των προσδοκιών, μεγαλύτερη προσήλωση στους στόχους τους και συμμετέχουν πιο ενεργά στη διαδικασία της μάθησης και της αξιολόγησης. Στη Σλοβενία, αυτά τα αναλυτικά προγράμματα θεωρούνται πιο χρήσιμα, δεδομένου ότι συνδέουν στενότερα τη θεωρητική με την πρακτική μάθηση. Αυτή η χρησιμότητα ενισχύεται και από τη στενή συνεργασία των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων με τον βιομηχανικό και εμπορικό τομέα, που πλέον συμμετέχει ενεργά στο σχεδιασμό των αναλυτικών προγραμμάτων σπουδών και στην αξιολόγηση των εκπαιδευομένων.

Ωστόσο, σύμφωνα πάντα με το Ενημερωτικό Σημείωμα του Cedefop¹³, για να αξιοποιηθούν στο έπακρο οι δυνατότητες της προσέγγισης των μαθησιακών αποτελεσμάτων, η εκπλήρωση των προϋποθέσεων σχεδιασμού και εφαρμογής τους, αποτελεί αναγκαίο όρο. Σχετικά με τον σχεδιασμό προγραμμάτων σπουδών, που βασίζονται σε μαθησιακά αποτελέσματα, θα πρέπει να μας απασχολήσουν, μεταξύ άλλων, τα εξής ερωτήματα: ποια είναι η αξία που πρέπει να αποδίδεται στα διάφορα είδη μαθησιακών αποτελεσμάτων, πώς εξισορροπούνται τα καθαρά επαγγελματικά αποτελέσματα της μάθησης με τις ευρύτερες κοινωνικές και προσωπικές ικανότητες που θεωρούνται θεμελιώδεις για τον σύγχρονο εργασιακό βίο και πώς επισημαίνονται, καθορίζονται και συνδυάζονται οι δεξιότητες και οι ικανότητες μέσα στα αναλυτικά προγράμματα σπουδών; Αν και στις ευρωπαϊκές χώρες εφαρμόζονται διάφορες μέθοδοι και προσεγγίσεις, δύο είναι οι προϋποθέσεις που φαίνεται να είναι καθοριστικής σημασίας κατά την εκπόνηση ενός αναλυτικού προγράμματος σπουδών: η συνέπεια στη χρήση των μαθησιακών αποτελεσμάτων και η σύνδεση μεταξύ των επιδιωκόμενων μαθησιακών αποτελεσμάτων και των μεθόδων αξιολόγησης των εκπαιδευομένων. Ως προς την εφαρμογή αναλυτικών προγραμμάτων σπουδών που βασίζονται σε μαθησιακά αποτελέσματα, αυτή εξαρτάται από διάφορους παράγοντες, όπως είναι οι άρτια καταρτισμένοι εκπαιδευτικοί, οι οποίοι εφαρμόζουν κατάλληλες εκπαιδευτικές πρακτικές και το μαθησιακό περιβάλλον που συνδέει το σχολείο με

12. Cedefop. ΕΝΗΜΕΡΩΤΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ “Στα νέα αναλυτικά προγράμματα σπουδών, κάθε εκπαιδευόμενος μετράει”. ΜΑΡΤΙΟΣ/ΑΠΡΙΛΙΟΣ 2011 | ISSN 1831-2462

13. Cedefop. ΕΝΗΜΕΡΩΤΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ “Στα νέα αναλυτικά προγράμματα σπουδών, κάθε εκπαιδευόμενος μετράει”. ΜΑΡΤΙΟΣ/ΑΠΡΙΛΙΟΣ 2011 | ISSN 1831-2462

τον χώρο εργασίας. Για την επιτυχημένη διδασκαλία των εν λόγω προγραμμάτων χρειάζονται εκπαιδευτικοί που διαθέτουν όχι μόνο τις κατάλληλες γνώσεις και δεξιότητες, αλλά και την ενδεδειγμένη νοοτροπία. Επίσης, απαραίτητη προϋπόθεση είναι η ύπαρξη ανάλογων ηγετικών ικανοτήτων στα σχολεία και ένας νέος τρόπος αντιμετώπισης, ο οποίος όμως δεν τυγχάνει πάντοτε άμεσης αποδοχής και εφαρμογής από τους παρόχους εκπαίδευσης και κατάρτισης.

7. Βιβλιογραφία

1. Κριτήρια και διαδικασίες για την αντιστοίχιση των εθνικών πλαισίων προσόντων στο Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Προσόντων, <http://ec.europa.eu/ploteus/en/splash>.
2. Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2008, Σύσταση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 23ης Απριλίου 2008 σχετικά με τη θέσπιση του ευρωπαϊκού πλαισίου επαγγελματικών προσόντων για τη δια βίου μάθηση.
3. Ανακοίνωση της Επιτροπής (COM 2012/ 669) στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, στο Συμβούλιο, στην Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και στην Επιτροπή των Περιφερειών, «Ανασχεδιασμός της εκπαίδευσης: επενδύοντας στις δεξιότητες για καλύτερα κοινωνικοοικονομικά αποτελέσματα».
4. CEDEFOP, 2010, “Linking credit systems and qualifications frameworks”. An international comparative analysis, Publications Office of the European Union, Luxembourg.
5. ECVET – The European Credit System for Vocational Education and Training, 2010, “Get to know ECVET better – Questions and Answers”, Revised Draft, File code: FP_ECVET_IN_007, European Commission.
6. CEDEFOP, 2009, “The shift to learning outcomes” Policies and Practices in Europe, Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg.
7. CEDEFOP, 2010, “Learning outcomes approaches in VET curricula” A comparative analysis of nine European countries, Publications Office of the European Union, Luxembourg.
8. CEDEFOP, 2011, Ενημερωτικό σημείωμα – 9060 EL.
9. Adam Stephen, June 2004, “Using Learning Outcomes” A consideration of the nature, role, application and implications for European education of employing ‘learning outcomes’ at the local, national and international levels, United Kingdom Bologna Seminar 1-2 July 2004, Heriot-Watt University (Edinburgh Conference Centre) Edinburgh. Scotland.

8. Παραρτήματα

8.1. Περιγραφικοί δείκτες των 8 επιπέδων του Εθνικού Πλαισίου Προσόντων

ΓΝΩΣΕΙΣ	ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ	ΙΚΑΝΟΤΗΤΕΣ
Επίπεδο 1		
Αποκτά βασικές γενικές γνώσεις που σχετίζονται με το εργασιακό του περιβάλλον που μπορούν να του χρησιμεύσουν και ως είσοδος σε διαδρομές διά βίου μάθησης.	Μπορεί να εφαρμόσει βασικές γνώσεις και να εκτελέσει ένα συγκεκριμένο εύρος απλών εργασιών. Διαθέτει βασικές και επαναλαμβανόμενες κοινωνικές δεξιότητες.	Μπορεί να επιτελέσει απλές και επαναλαμβανόμενες εργασίες εφαρμόζοντας βασικές γνώσεις και δεξιότητες υπό άμεση επίβλεψη σε δομημένο πλαίσιο.
Επίπεδο 2		
Αποκτά βασικές γενικές γνώσεις που σχετίζονται με ένα πεδίο εργασίας ή σπουδής που του επιτρέπουν να αντιλαμβάνεται τις διαδικασίες εφαρμογής βασικών καθηκόντων και οδηγιών	Μπορεί να εφαρμόσει βασικές γνώσεις και να εκτελέσει ένα εύρος σύνθετων εργασιών σε ένα πεδίο εργασίας ή σπουδής. Διαθέτει επικοινωνιακές δεξιότητες.	Μπορεί να επιτελέσει εργασίες σε ένα συγκεκριμένο πεδίο εργασίας ή σπουδής υπό περιορισμένη επίβλεψη ή/και με κάποια αυτονομία σε δομημένο πλαίσιο.
Επίπεδο 3		
Αποκτά βασικές γενικές γνώσεις που του επιτρέπουν να κατανοεί τη σχέση της θεωρητικής γνώσης και πληροφορίας με ένα πεδίο εργασίας ή σπουδής. Κατανοεί τα στοιχεία και τις διαδικασίες εφαρμογής σύνθετων καθηκόντων και οδηγιών.	Μπορεί να επιδείξει εύρος ανεπτυγμένων γνωστικών και πρακτικών δεξιοτήτων στην επιτυχή εκτέλεση σύνθετων καθηκόντων τόσο σε οικεία όσο και σε μη οικεία πλαίσια. Διαθέτει επικοινωνιακές δεξιότητες και δυνατότητες επίλυσης προβλημάτων μέσω της επιλογής και εφαρμογής βασικών μεθόδων, εργαλείων, υλικών και πληροφοριών.	Μπορεί να επιτελέσει αυτόνομα εργασίες σε ένα συγκεκριμένο πεδίο εργασίας ή σπουδής. Έχει τη δυνατότητα να προσαρμόσει τη συμπεριφορά του ανάλογα με τις ανάγκες επίλυσης προβλημάτων. Παίρνει πρωτοβουλίες σε καθορισμένα πεδία εργασίας ή σπουδής και εποπτεύεται σε περιπτώσεις ανάγκης εφαρμογής διαδικασιών έλεγχου ποιότητας.
Επίπεδο 4		
Αποκτά ευρύ φάσμα θεωρητικών γνώσεων και ανάλυσης πληροφοριών που του επιτρέπουν να κατανοεί το πεδίο εργασίας ή σπουδής και να εφαρμόζει στοιχεία και διαδικασίες σε ένα γενικό πλαίσιο.	Μπορεί να χρησιμοποιήσει με ευχέρεια τις γνώσεις και την ικανότητα να εφαρμόσει ένα φάσμα τεχνικών και εξειδικευμένων δεξιοτήτων σε πεδίο εργασίας ή σπουδής. Διαθέτει επικοινωνιακές δεξιότητες σε επίπεδο θεωρητικής και τεχνικής πληροφόρησης και βρίσκει λύσεις σε συγκεκριμένα προβλήματα σε ένα πεδίο εργασίας ή σπουδής.	Μπορεί να επιτελέσει αυτόνομα ποιοτικά και ποσοτικά εργασίες σε ένα συγκεκριμένο πεδίο εργασίας ή σπουδής που απαιτεί επαγγελματική επάρκεια. Έχει τη δυνατότητα να επιβλέπει την ποιότητα και ποσότητα της εργασίας άλλων ατόμων με υπευθυνότητα και αυτονομία. Επιδεικνύει αυξημένο επίπεδο βασικών ικανοτήτων που μπορούν να αποτελέσουν τη βάση για σπουδές ανώτατης εκπαίδευσης.

ΓΝΩΣΕΙΣ	ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ	ΙΚΑΝΟΤΗΤΕΣ
Επίπεδο 5		
Διαθέτει ευρείες, εξειδικευμένες, αντικειμενικές και θεωρητικές γνώσεις σε ένα πεδίο εργασίας ή σπουδής και έχει επίγνωση των ορίων των γνώσεων αυτών.	Κατέχει ευρύ φάσμα γνωστικών και πρακτικών δεξιοτήτων που απαιτούνται για την εξεύρεση δημιουργικών λύσεων σε αφηρημένα προβλήματα.	Μπορεί να διαχειρίζεται και να επιβλέπει στο πλαίσιο συγκεκριμένης εργασίας ή διαδικασίας μάθησης, όπου μπορεί να συμβαίνουν και απρόβλεπτες αλλαγές. Μπορεί να αναθεωρεί και να αναπτύσσει τόσο την προσωπική του απόδοση όσο και άλλων ατόμων.
Επίπεδο 6		
Διαθέτει προχωρημένες γνώσεις σε ένα πεδίο εργασίας ή σπουδής, οι οποίες συνεπάγονται κριτική κατανόηση θεωριών και αρχών.	Κατέχει προχωρημένες δεξιότητες και έχει τη δυνατότητα να αποδείξει την απαιτούμενη δεξιοτεχνία και καινοτομία για την επίλυση σύνθετων και απρόβλεπτων προβλημάτων σε εξειδικευμένο πεδίο εργασίας ή σπουδής.	Μπορεί να διαχειρίζεται σύνθετες τεχνικές ή επαγγελματικές δραστηριότητες ή σχέδια εργασίας, με ανάληψη ευθύνης για τη λήψη αποφάσεων σε απρόβλεπτα περιβάλλοντα εργασίας ή σπουδής. Αναλαμβάνει την ευθύνη για τη διαχείριση της επαγγελματικής ανάπτυξης ατόμων και ομάδων.
Επίπεδο 7		
Διαθέτει πολύ εξειδικευμένες γνώσεις, μερικές από τις οποίες είναι γνώσεις αιχμής σε ένα πεδίο εργασίας ή σπουδής και που αποτελούν τη βάση για πρωτότυπη σκέψη. Διαθέτει κριτική επίγνωση των ζητημάτων γνώσης σε ένα πεδίο και στη διασύνδεσή του με διαφορετικά πεδία.	Κατέχει εξειδικευμένες δεξιότητες επίλυσης προβλημάτων, οι οποίες απαιτούνται στην έρευνα ή/και στην καινοτομία προκειμένου να αναπτυχθούν νέες γνώσεις και διαδικασίες και να ενσωματωθούν γνώσεις από διαφορετικά πεδία.	Μπορεί να διαχειρίζεται και να μετασχηματίζει περιβάλλοντα εργασίας ή σπουδής που είναι σύνθετα, απρόβλεπτα και απαιτούν νέες στρατηγικές προσεγγίσεις. Αναλαμβάνει την ευθύνη για τη συνεισφορά στις επαγγελματικές γνώσεις και πρακτικές ή/και για την αξιολόγηση της στρατηγικής απόδοσης ομάδων.
Επίπεδο 8		
Διαθέτει γνώσεις στα πλέον προχωρημένα όρια ενός πεδίου εργασίας ή σπουδής και στη διασύνδεσή του με άλλα πεδία.	Κατέχει πλέον προχωρημένες και εξειδικευμένες δεξιότητες και τεχνικές, συμπεριλαμβανομένης της σύνθεσης και της αξιολόγησης, που απαιτούνται για την επίλυση κρίσιμων προβλημάτων στην έρευνα τη διεύρυνση και τον επαναπροσδιορισμό των υφιστάμενων γνώσεων ή της υφιστάμενης επαγγελματικής πρακτικής.	Επιδεικνύει ουσιαστικό κύρος, καινοτομία, αυτονομία, επιστημονική και επαγγελματική ακεραιότητα και σταθερή προσήλωση στη διαμόρφωση νέων ιδεών ή διαδικασιών στην πρωτοπορία πλαισίων εργασίας ή σπουδής, συμπεριλαμβανομένης της έρευνας.

8.2. Προδιαγραφές Τύπων Προσόντων στο Εθνικό Πλαίσιο Προσόντων

ΠΡΟΔΙΑΓΡΑΦΕΣ ΤΥΠΟΥ		
1.	ΤΙΤΛΟΣ	Απολυτήριο ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ
2.	ΕΠΙΠΕΔΟ	1
3.	ΦΟΡΕΑΣ ΧΟΡΗΓΗΣΗΣ	Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων
4.	ΓΕΝΙΚΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ	Ο κάτοχος απολυτηρίου Δημοτικού αποκτά τις απαραίτητες βασικές γνώσεις και καλλιεργεί τις νοητικές, συναισθηματικές και ψυχοκοινωνικές ικανότητες και δεξιότητες που είναι αναγκαίες για την εκτέλεση ενός συγκεκριμένου εύρους απλών εργασιών. Το απολυτήριο Δημοτικού αποτελεί προϋπόθεση για την εγγραφή στην επόμενη βαθμίδα της υποχρεωτικής εκπαίδευσης.
5.	ΜΕΓΕΘΟΣ/ ΟΓΚΟΣ	6 έτη
6.	ΣΚΟΠΟΣ/ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ	Βασικός
7.	ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ	Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση
8.	ΜΑΘΗΣΙΑΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ	ΓΝΩΣΕΙΣ • Διαθέτει βασική γνώση του λεξιλογίου, των λειτουργιών και της δομής της ελληνικής γλώσσας σε κάθε επικοινωνιακή περίπτωση. • Κατανοεί και προσεγγίζει βασικές επιστημονικές έννοιες και μεθόδους (μαθηματικών, φυσικής, ιστορίας) και τις εφαρμόζει στην καθημερινή του ζωή αποτελεσματικά. • Αποκτά εισαγωγικές γνώσεις για τη χρήση Η/Υ και ξένης γλώσσας. • Κατακτά βασικές έννοιες που αφορούν στις τέχνες (εικαστικά, θέατρο, μουσική).
		ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ • Χρησιμοποιεί ορθά την ελληνική γλώσσα σε επίπεδο κατανόησης, ανάγνωσης αλλά και παραγωγής προφορικού και γραπτού λόγου. • Χειρίζεται απλά υλικά και εργαλεία. • Χρησιμοποιεί τη γλώσσα ως κώδικα επικοινωνίας και ως σύστημα σκέψης σε ποικίλες επικοινωνιακές περιστάσεις. • Χρησιμοποιεί απλές λειτουργίες Η/Υ.
		ΙΚΑΝΟΤΗΤΕΣ • Εκτελεί απλές εργασίες με βάση συγκεκριμένες οδηγίες εφαρμόζοντας τις βασικές γνώσεις του. • Εκτελεί εργασίες σε ομαδικό πλαίσιο.
9.	ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΗΝ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ	Οι κάτοχοι τίτλων του τύπου «Απολυτήριο Δημοτικού» δύνανται να απασχοληθούν σε απλές εργασίες και, σε κάθε περίπτωση, μετά το 16 ^ο έτος της ηλικίας τους.
10.	ΠΡΟΣΒΑΣΗ/ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ ΕΞΕΛΙΞΗΣ	Πρόσβαση στον τύπο προσόντος έχουν όσοι έχουν τελειώσει το Νηπιαγωγείο ή οποιαδήποτε τάξη του Δημοτικού Σχολείου. Οι κάτοχοι προσόντων αυτού του τύπου έχουν πρόσβαση στον πρώτο κύκλο της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (Κατώτερη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση-Γυμνάσιο).

ΠΡΟΔΙΑΓΡΑΦΕΣ ΤΥΠΟΥ			
1.	ΤΙΤΛΟΣ	Απολυτήριο ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ	
2.	ΕΠΙΠΕΔΟ	2	
3.	ΦΟΡΕΑΣ ΧΟΡΗΓΗΣΗΣ	Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων	
4.	ΓΕΝΙΚΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ	Οι κάτοχοι Απολυτηρίου Γυμνασίου αποκτούν βασική γενική μόρφωση, αισθητική καλλιέργεια, κοινωνικότητα και συνεργατικότητα. Με αυτόν τον Τύπο, ολοκληρώνεται η υποχρεωτική εκπαίδευση.	
5.	ΜΕΓΕΘΟΣ/ ΟΓΚΟΣ	3 έτη	
6.	ΣΚΟΠΟΣ/ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ	Βασικός	
7.	ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ	Κατώτερη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση	
8.	ΜΑΘΗΣΙΑΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ	ΓΝΩΣΕΙΣ	- Έχουν καλή γνώση του λεξιλογίου και των λειτουργιών της ελληνικής γλώσσας. - Κατανοούν το βασικό περιεχόμενο των γνωστικών αντικειμένων που διδάσκονται στο Γυμνάσιο. - Επικοινωνούν σε μέτριο επίπεδο στην αγγλική γλώσσα. - Αποκτούν βασικές γνώσεις σχετικά με την προετοιμασία τους ως ενεργοί δημοκρατικοί πολίτες (πολίτευμα, περιβάλλον, διατροφή, υγιεινή κλπ.)
		ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ	- Χρησιμοποιούν βασικές εφαρμογές Η/Υ σε όλα τα γνωστικά αντικείμενα (ψηφιακός εγγραμμτισμός). - Επικοινωνούν προφορικά και γραπτά με απλές προτάσεις σε οικεία περιβάλλοντα. - Ακροώνται, διαβάζουν και κατανοούν κείμενα σχετικού βαθμού δυσκολίας. - Δραστηριοποιούνται σε προγράμματα περιβαλλοντικής αγωγής, αγωγής υγείας, άθλησης, θεατρικής αγωγής.
		ΙΚΑΝΟΤΗΤΕΣ	- Έχουν τη δυνατότητα να δρουν με μικρή αυτονομία είτε στο χώρο σπουδών τους είτε στην εργασία τους. - Κατέχουν το απαραίτητο γνωστικό υπόβαθρο για να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις σπουδών στο Λύκειο (Ανώτερη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση).
9.	ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΗΝ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ	Οι κάτοχοι προσόντων αυτού του τύπου δύνανται να απασχοληθούν με σχέση εξαρτημένης εργασίας (σε περίπτωση φορέων δημοσίου, σε κατηγορία Υποχρεωτικής Εκπαίδευσης) ή είναι αυτοαπασχολούμενοι σε επαγγελματικά πεδία όπου δεν απαιτούνται ειδικές άδειες ή ειδικές σπουδές.	
10.	ΠΡΟΣΒΑΣΗ/ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ ΕΞΕΛΙΞΗΣ	Πρόσβαση στον τύπο έχουν οι απόφοιτοι Δημοτικού Σχολείου. Οι κάτοχοι προσόντων αυτού του τύπου έχουν τη δυνατότητα: - εγγραφής στο Λύκειο (ΓΕΛ ή ΕΠΑΛ) (Επίπεδο 4) - πρόσβασης σε Σχολές Επαγγελματικής Κατάρτισης (Σ.Ε.Κ.) (Επίπεδο 3).	

ΠΡΟΔΙΑΓΡΑΦΕΣ ΤΥΠΟΥ		
1.	ΤΙΤΛΟΣ	Πτυχίο ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΕΙΔΙΚΟΤΗΤΑΣ, ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΚΑΙ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗΣ, ΕΠΙΠΕΔΟΥ 3 (ΣΕΚ)
2.	ΕΠΙΠΕΔΟ	3
3.	ΦΟΡΕΑΣ ΧΟΡΗΓΗΣΗΣ	• Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων • ΟΑΕΔ – Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης • Υπουργείο Υγείας • Υπουργείο Παραγωγικής Ανασυγκρότησης, Περιβάλλοντος και Ενέργειας • Υπουργείο Οικονομίας, Υποδομών, Ναυτιλίας και Τουρισμού
4.	ΓΕΝΙΚΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ	Οι Σχολές Επαγγελματικής Κατάρτισης (ΣΕΚ) παρέχουν αρχική επαγγελματική κατάρτιση σε αποφοίτους της υποχρεωτικής τυπικής εκπαίδευσης (Γυμνάσιο), κατόχους του Απολυτηρίου Γυμνασίου. Στις Σ.Ε.Κ. λειτουργούν οι Α', Β' Τάξεις και η Τάξη Μαθητείας. Στην «Τάξη Μαθητείας» εφαρμόζεται «Πρόγραμμα εκπαίδευσης στο χώρο εργασίας – Μαθητεία σε εργασιακό χώρο» είκοσι οκτώ (28) ωρών εβδομαδιαίως, επιμερισμένο σε πέντε (5) ημέρες για ένα σχολικό έτος. Στους προαγόμενους από τη Β' Τάξη των Σ.Ε.Κ. χορηγείται Βεβαίωση Επαγγελματικής Κατάρτισης Επιπέδου 2 που τους αποδίδει αυτοδίκαια το δικαίωμα συμμετοχής στην Τάξη Μαθητείας. Μετά την επιτυχή ολοκλήρωση της Τάξης Μαθητείας χορηγείται στο μαθητή βεβαίωση Επαγγελματικής Κατάρτισης Επιπέδου 3. Απαραίτητη προϋπόθεση για την απόλυση του μαθητή που εγγράφεται στην Τάξη Μαθητείας είναι η επιτυχής εξέταση στις εξετάσεις πιστοποίησης που διενεργούνται από τον Ε.Ο.Π.Π.Ε.Π. Οι απόφοιτοι της Τάξης Μαθητείας, εφόσον το επιθυμούν, μπορούν να παρακολουθήσουν Προπαρασκευαστικό Πρόγραμμα Πιστοποίησης, συνολικής διάρκειας εβδομήντα (70) ωρών, για την αρτιότερη προετοιμασία τους για τη συμμετοχή τους στις διαδικασίες πιστοποίησης προσόντων, απόκτησης Πτυχίου Ειδικότητας του Ε.Ο.Π.Π.Ε.Π. Μετά την επιτυχή ολοκλήρωση των εξετάσεων πιστοποίησης, χορηγείται το Πτυχίο Ειδικότητας Επιπέδου 3 από τον Ε.Ο.Π.Π.Ε.Π.
5.	ΜΕΓΕΘΟΣ/ ΟΓΚΟΣ	3 έτη
6.	ΣΚΟΠΟΣ/ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ	Βασικός
7.	ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ	Αρχική επαγγελματική κατάρτιση (Μεταγυμνασιακή αρχική επαγγελματική κατάρτιση)

8.	ΜΑΘΗΣΙΑΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ	ΓΝΩΣΕΙΣ	- Αναγνωρίζουν και κατανοούν τις βασικές θεωρητικές και πρακτικές γνώσεις στα πεδία που σχετίζονται με την ειδικότητά τους. - Κατανοούν τις βασικές αρχές, έννοιες και διαδικασίες που σχετίζονται με τα γνωστικά πεδία της ειδικότητάς τους. - Κατανοούν τις οδηγίες, τα καθήκοντα και τις διαδικασίες εφαρμογής των καθηκόντων που σχετίζονται με την ειδικότητά τους. - Αναλύουν, αξιολογούν και τοποθετούνται κριτικά πάνω σε θέματα που σχετίζονται με το πρόγραμμα σπουδών που έχουν διδαχθεί. - Είναι σε θέση να συσχετίζουν τις βασικές γνώσεις από τα διαφορετικά μέρη του προγράμματος σπουδών που έχουν διδαχθεί.
		ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ	- Χειρίζονται τα εργαλεία, τον εξοπλισμό και τις συσκευές της ειδικότητάς τους. - Εφαρμόζουν με ευχέρεια τις οδηγίες των σχετικών εγχειριδίων. - Εκτελούν σειρά σύνθετων εργασιών που σχετίζονται με τα καθήκοντά τους. - Επικοινωνούν αποτελεσματικά με το υπόλοιπο προσωπικό του επαγγελματικού τους χώρου και με πελάτες. - Χρησιμοποιούν την επαγγελματική ορολογία. - Επιλύουν και χειρίζονται συγκεκριμένα προβλήματα που ανακύπτουν κατά την εκτέλεση της εργασίας τους. - Τηρούν και εφαρμόζουν κανονισμούς και προδιαγραφές υγιεινής και ασφάλειας της εργασίας, καθώς και προστασίας του περιβάλλοντος.
		ΙΚΑΝΟΤΗΤΕΣ	- Εκτελούν εργασίες, εποπτευόμενοι, σε ένα συγκεκριμένο πεδίο εργασίας ή σπουδής σχετικό με την ειδικότητά τους. - Αναλαμβάνουν την ευθύνη για την ολοκλήρωση των καθηκόντων τους. - Εργάζονται και συνεργάζονται στο πλαίσιο μιας ομάδας. - Επιλύουν, είτε μόνοι τους είτε ζητώντας την κατάλληλη βοήθεια από τρίτους, προβλήματα τα οποία ενδέχεται να παρουσιαστούν κατά την εκτέλεση των εργασιών τους. - Αναζητούν, επιλέγουν και αξιολογούν πληροφορίες και δεδομένα στο πλαίσιο των επαγγελματικών ή/και μαθησιακών δραστηριοτήτων. - Αναγνωρίζουν τις προσωπικές τους ελλείψεις και ανάγκες και αναζητούν καθοδήγηση.
9.	ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΗΝ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ	Οι κάτοχοι προσόντων αυτού του Τύπου έχουν δικαίωμα άδειας άσκησης επαγγέλματος και επαγγελματικά δικαιώματα, σύμφωνα με τις κείμενες διατάξεις της κάθε ειδικότητας.	
10.	ΠΡΟΣΒΑΣΗ/ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ ΕΞΕΛΙΞΗΣ	Στην Α' Τάξη των Σ.Ε.Κ. εγγράφονται χωρίς εξετάσεις, οι κάτοχοι απολυτηρίου Γυμνασίου ή άλλου ισότιμου τίτλου. Οι κάτοχοι προσόντων αυτού του τύπου έχουν πρόσβαση στα Ι.Ε.Κ. (Αρχική Επαγγελματική Κατάρτιση - Μεταδευτεροβάθμια επαγγελματική κατάρτιση).	

ΠΡΟΔΙΑΓΡΑΦΕΣ ΤΥΠΟΥ								
1.	ΤΙΤΛΟΣ	ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΤΙΚΟ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗΣ ΕΠΙΠΕΔΟΥ 1 – ΙΕΚ (ο τίτλος αυτός δε χορηγείται πλέον)						
2.	ΕΠΙΠΕΔΟ	3						
3.	ΦΟΡΕΑΣ ΧΟΡΗΓΗΣΗΣ	Ε.Ο.Π.Π.Ε.Π. (Εθνικός Οργανισμός Πιστοποίησης Προσόντων & Επαγγελματικού Προσανατολισμού)						
4.	ΓΕΝΙΚΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ	Ο τίτλος ανήκει στη μεταγυμνασιακή αρχική επαγγελματική κατάρτιση και παρέχεται μετά την ολοκλήρωση της κατώτερης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (Γυμνάσιο). Καλύπτει ένα φάσμα επαγγελματικών ειδικοτήτων. Η κατάρτιση περιλαμβάνει θεωρητικά, εργαστηριακά και μεικτά μαθήματα, στο πεδίο της αρχικής επαγγελματικής κατάρτισης. Προϋπόθεση για την απονομή του τίτλου είναι η επιτυχής συμμετοχή σε εξετάσεις πιστοποίησης αρχικής επαγγελματικής κατάρτισης αποφοίτων ΙΕΚ. Η πρακτική άσκηση είναι προαιρετική, έχει διάρκεια 6 μηνών, πρέπει να έχει ολοκληρωθεί πριν τα αποτελέσματα των εξετάσεων πιστοποίησης και προσμετράται στην απόκτηση άδειας άσκησης επαγγέλματος.						
5.	ΜΕΓΕΘΟΣ/ ΟΓΚΟΣ	Έως 2 εξάμηνα						
6.	ΣΚΟΠΟΣ/ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ	Βασικός						
7.	ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ	Αρχική επαγγελματική κατάρτιση (Μεταγυμνασιακή αρχική επαγγελματική κατάρτιση)						
8.	ΜΑΘΗΣΙΑΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ	<table><tr><td>ΓΝΩΣΕΙΣ</td><td> - Αναλύουν πληροφορίες που τους επιτρέπουν να κατανοήσουν το πεδίο εργασίας τους. - Κατέχουν το περιεχόμενο, τις ειδικές αρχές και έννοιες της ειδικότητάς τους. - Κατανοούν τις διαδικασίες εφαρμογής στο πεδίο της εργασίας ή/και της σπουδής τους. - Κατέχουν σε ικανοποιητικό επίπεδο τις μεθόδους και τις διαδικασίες των νέων τεχνολογιών. - Γνωρίζουν τις απαιτήσεις υγιεινής και ασφάλειας και τις αντίστοιχες προβλεπόμενες ενέργειες στο πλαίσιο της ειδικότητάς τους. </td></tr><tr><td>ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ</td><td> - Κατέχουν τις γνωστικές και πρακτικές δεξιότητες της ειδικότητάς τους. - Εφαρμόζουν εξειδικευμένες τεχνικές στο πεδίο της ειδικότητάς τους. - Επιλύουν συγκεκριμένα προβλήματα που ανακύπτουν στο εργασιακό τους περιβάλλον. - Διαθέτουν επικοινωνιακές δεξιότητες σε εξειδικευμένο επίπεδο σε θέματα της ειδικότητάς τους. - Χειρίζονται επαρκώς τον απαιτούμενο τεχνολογικό εξοπλισμό ανάλογα με την ειδικότητά τους. </td></tr><tr><td>ΙΚΑΝΟΤΗΤΕΣ</td><td> - Δρουν με αυτονομία σε συγκεκριμένο πεδίο εργασίας. - Λειτουργούν αποτελεσματικά στο πλαίσιο ομαδικών εργασιών. - Ενεργούν στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων της ειδικότητάς τους και βάσει των κανόνων επαγγελματικής δεοντολογίας. </td></tr></table>	ΓΝΩΣΕΙΣ	- Αναλύουν πληροφορίες που τους επιτρέπουν να κατανοήσουν το πεδίο εργασίας τους. - Κατέχουν το περιεχόμενο, τις ειδικές αρχές και έννοιες της ειδικότητάς τους. - Κατανοούν τις διαδικασίες εφαρμογής στο πεδίο της εργασίας ή/και της σπουδής τους. - Κατέχουν σε ικανοποιητικό επίπεδο τις μεθόδους και τις διαδικασίες των νέων τεχνολογιών. - Γνωρίζουν τις απαιτήσεις υγιεινής και ασφάλειας και τις αντίστοιχες προβλεπόμενες ενέργειες στο πλαίσιο της ειδικότητάς τους.	ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ	- Κατέχουν τις γνωστικές και πρακτικές δεξιότητες της ειδικότητάς τους. - Εφαρμόζουν εξειδικευμένες τεχνικές στο πεδίο της ειδικότητάς τους. - Επιλύουν συγκεκριμένα προβλήματα που ανακύπτουν στο εργασιακό τους περιβάλλον. - Διαθέτουν επικοινωνιακές δεξιότητες σε εξειδικευμένο επίπεδο σε θέματα της ειδικότητάς τους. - Χειρίζονται επαρκώς τον απαιτούμενο τεχνολογικό εξοπλισμό ανάλογα με την ειδικότητά τους.	ΙΚΑΝΟΤΗΤΕΣ	- Δρουν με αυτονομία σε συγκεκριμένο πεδίο εργασίας. - Λειτουργούν αποτελεσματικά στο πλαίσιο ομαδικών εργασιών. - Ενεργούν στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων της ειδικότητάς τους και βάσει των κανόνων επαγγελματικής δεοντολογίας.
ΓΝΩΣΕΙΣ	- Αναλύουν πληροφορίες που τους επιτρέπουν να κατανοήσουν το πεδίο εργασίας τους. - Κατέχουν το περιεχόμενο, τις ειδικές αρχές και έννοιες της ειδικότητάς τους. - Κατανοούν τις διαδικασίες εφαρμογής στο πεδίο της εργασίας ή/και της σπουδής τους. - Κατέχουν σε ικανοποιητικό επίπεδο τις μεθόδους και τις διαδικασίες των νέων τεχνολογιών. - Γνωρίζουν τις απαιτήσεις υγιεινής και ασφάλειας και τις αντίστοιχες προβλεπόμενες ενέργειες στο πλαίσιο της ειδικότητάς τους.							
ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ	- Κατέχουν τις γνωστικές και πρακτικές δεξιότητες της ειδικότητάς τους. - Εφαρμόζουν εξειδικευμένες τεχνικές στο πεδίο της ειδικότητάς τους. - Επιλύουν συγκεκριμένα προβλήματα που ανακύπτουν στο εργασιακό τους περιβάλλον. - Διαθέτουν επικοινωνιακές δεξιότητες σε εξειδικευμένο επίπεδο σε θέματα της ειδικότητάς τους. - Χειρίζονται επαρκώς τον απαιτούμενο τεχνολογικό εξοπλισμό ανάλογα με την ειδικότητά τους.							
ΙΚΑΝΟΤΗΤΕΣ	- Δρουν με αυτονομία σε συγκεκριμένο πεδίο εργασίας. - Λειτουργούν αποτελεσματικά στο πλαίσιο ομαδικών εργασιών. - Ενεργούν στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων της ειδικότητάς τους και βάσει των κανόνων επαγγελματικής δεοντολογίας.							
9.	ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΗΝ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ	Οι κάτοχοι προσόντων που ανήκουν σε αυτόν τον τύπο δύνανται να απασχοληθούν με σχέση εξαρτημένης εργασίας σε τομείς του γνωστικού τους αντικειμένου, σύμφωνα με το εκάστοτε ισχύον θεσμικό πλαίσιο.						
10.	ΠΡΟΣΒΑΣΗ/ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ ΕΞΕΛΙΞΗΣ	Πρόσβαση σε τίτλο/προσόν αυτού του τύπου έχουν οι απόφοιτοι Γυμνασίου. Οι κάτοχοι τίτλων/προσόντων αυτού του τύπου δεν έχουν πρόσβαση σε προγράμματα σπουδών ανώτερου επιπέδου.						

ΠΡΟΔΙΑΓΡΑΦΕΣ ΤΥΠΟΥ			
1.	ΤΙΤΛΟΣ	Πτυχίο ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ (ΕΠΑΣ.)	
2.	ΕΠΙΠΕΔΟ	4	
3.	ΦΟΡΕΑΣ ΧΟΡΗΓΗΣΗΣ	- Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων - ΟΑΕΔ – Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης - Υπουργείο Υγείας - Υπουργείο Παραγωγικής Ανασυγκρότησης, Περιβάλλοντος και Ενέργειας	
4.	ΓΕΝΙΚΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ	Η ΕΠΑΣ είναι μέρος της δευτεροβάθμιας επαγγελματικής εκπαίδευσης, διετούς φοίτησης και περιλαμβάνει τις τάξεις Α' και Β', οι οποίες οργανώνονται σε τμήματα ειδικότητας. Τα προγράμματα διδασκαλίας περιλαμβάνουν μαθήματα τεχνικά, επαγγελματικά και εργαστηριακές ασκήσεις. Στην Α' τάξη των ΕΠΑΣ εγγράφονται οι προαχθέντες μαθητές από την Α' τάξη του ΕΠΑΛ ή ΓΕΛ.	
5.	ΜΕΓΕΘΟΣ/ ΟΓΚΟΣ	2 έτη	
6.	ΣΚΟΠΟΣ/ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ	Βασικός	
7.	ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ	Μεταγυμνασιακή Επαγγελματική Εκπαίδευση	
8.	ΜΑΘΗΣΙΑΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ	ΓΝΩΣΕΙΣ	- Αναγνωρίζουν τις βασικές θεωρητικές και πρακτικές γνώσεις στα πεδία που σχετίζονται με την ειδικότητά τους. - Περιγράφουν τις αρχές λειτουργίας συσκευών και υλικών που σχετίζονται με την ειδικότητά τους. - Κατανοούν τις οδηγίες, τα καθήκοντα και τις διαδικασίες εφαρμογής των καθηκόντων που σχετίζονται με την ειδικότητά τους.
		ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ	- Χειρίζονται τα εργαλεία, τον εξοπλισμό και τις συσκευές της ειδικότητάς τους. - Εφαρμόζουν τις οδηγίες των σχετικών εγχειριδίων. - Εκτελούν σειρά σύνθετων εργασιών που σχετίζονται με τα καθήκοντά τους. - Επικοινωνούν αποτελεσματικά με το υπόλοιπο προσωπικό του επαγγελματικού τους χώρου και με πελάτες. - Χρησιμοποιούν επαγγελματική ορολογία. - Επιλύουν συγκεκριμένα προβλήματα που ανακύπτουν κατά την εκτέλεση της εργασίας τους. - Ακολουθούν κανονισμούς και προδιαγραφές υγιεινής και ασφάλειας της εργασίας, καθώς και προστασίας του περιβάλλοντος.
		ΙΚΑΝΟΤΗΤΕΣ	- Εκτελούν εργασίες, εποπτευόμενοι, σε ένα συγκεκριμένο πεδίο εργασίας ή σπουδής σχετικό με την ειδικότητά τους. - Αναλαμβάνουν την ευθύνη για την ολοκλήρωση των καθηκόντων τους. - Εργάζονται στο πλαίσιο μιας ομάδας. - Επιλύουν, είτε μόνοι τους είτε ζητώντας την κατάλληλη βοήθεια από τρίτους, προβλήματα τα οποία ενδέχεται να παρουσιαστούν κατά την εκτέλεση των εργασιών τους. - Αναζητούν, επιλέγουν και αξιολογούν πληροφορίες και δεδομένα στο πλαίσιο των επαγγελματικών ή/και μαθησιακών δραστηριοτήτων. - Αναγνωρίζουν τις προσωπικές τους ελλείψεις και ανάγκες και αναζητούν καθοδήγηση.
9.	ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΗΝ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ	Οι κάτοχοι προσόντων αυτού του Τύπου έχουν δικαίωμα άδειας άσκησης επαγγέλματος και επαγγελματικά δικαιώματα, σύμφωνα με τις κείμενες διατάξεις της κάθε ειδικότητας.	

10.	ΠΡΟΣΒΑΣΗ/ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ ΕΞΕΛΙΞΗΣ	Πρόσβαση σε προγράμματα που οδηγούν σε τίτλους αυτού του Τύπου έχουν οι απόφοιτοι της Α΄ τάξης ΓΕΛ ή ΕΠΑΛ. Οι κάτοχοι τίτλων αυτού του Τύπου έχουν πρόσβαση: - στη Β΄ τάξη ΓΕΛ ή - στη Β΄ τάξη ΕΠΑΛ, μη συναφούς ειδικότητας - στη Γ΄ τάξη ΕΠΑΛ συναφούς ειδικότητας - σε Ι.Ε.Κ.
-----	---	---

ΠΡΟΔΙΑΓΡΑΦΕΣ ΤΥΠΟΥ			
1.	ΤΙΤΛΟΣ	Απολυτήριο ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ	
2.	ΕΠΙΠΕΔΟ	4	
3.	ΦΟΡΕΑΣ ΧΟΡΗΓΗΣΗΣ	Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων	
4.	ΓΕΝΙΚΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ	Οι κάτοχοι απολυτηρίου Γενικού Λυκείου διαθέτουν γενική παιδεία υψηλού επιπέδου, καθώς και τις γνώσεις, δεξιότητες και ικανότητες για τη συνέχιση των σπουδών τους στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Παράλληλα, έχουν δυνατότητα πρόσβασης στην αγορά εργασίας.	
5.	ΜΕΓΕΘΟΣ/ ΟΓΚΟΣ	3 έτη	
6.	ΣΚΟΠΟΣ/ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ	Βασικός	
7.	ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ	Ανώτερη Γενική Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση	
8.	ΜΑΘΗΣΙΑΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ	ΓΝΩΣΕΙΣ	- Κατέχουν σε βάθος τις βασικές αρχές και έννοιες, το περιεχόμενο και το επιστημονικό λεξιλόγιο των επιμέρους γνωστικών αντικειμένων. - Κατανοούν, διατυπώνουν και ερμηνεύουν συμβολικές και αφηρημένες έννοιες. - Αποκτούν βασικές γνώσεις για διεξαγωγή έρευνας. - Διαθέτουν βασικές γνώσεις σύνδεσης των επιμέρους γνωστικών αντικειμένων (Διεπιστημονικότητα). - Διαβάζουν και κατανοούν σύνθετα κείμενα. - Κατέχουν σε ικανοποιητικό επίπεδο τις βασικές αρχές των νέων τεχνολογιών. - Συντάσσουν κείμενα ανάλογα με τις εκάστοτε επικοινωνιακές απαιτήσεις (βιογραφικό σημείωμα, συνθετικές εργασίες, αποτελέσματα έρευνας, αιτήσεις, αναφορές κλπ).
		ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ	- Διατυπώνουν τις απόψεις τους προφορικά με σαφήνεια για διάφορα θέματα και τις αντιπαραθέτουν με την κατάλληλη επιχειρηματολογία. - Χειρίζονται, σε προχωρημένο βαθμό, εφαρμογές νέων τεχνολογιών. - Διεξάγουν πειράματα και καταγράφουν τα αποτελέσματά τους. - Αναπτύσσουν στρατηγικές επίλυσης προβλημάτων (θεωρητικών ή καθημερινής ζωής). - Συνεργάζονται στο πλαίσιο ομάδας. - Δραστηριοποιούνται σε προγράμματα περιβαλλοντικής αγωγής, αγωγής υγείας, άθλησης, θεατρικής αγωγής.
		ΙΚΑΝΟΤΗΤΕΣ	- Έχουν τη δυνατότητα να δρουν με μέτρια αυτονομία είτε στον χώρο των σπουδών τους είτε στην εργασία τους. - Έχουν τη δυνατότητα επίβλεψης τρίτων σε καθήκοντα της αρμοδιότητάς τους. - Κατέχουν τις βασικές ικανότητες για να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις σπουδών σε σχολές τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.
9.	ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΗΝ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ	Οι κάτοχοι προσόντων αυτού του τύπου δύνανται να απασχοληθούν με σχέση εξαρτημένης εργασίας (σε περίπτωση φορέων δημοσίου σε κατηγορία ΔΕ) ή είναι αυτοαπασχολούμενοι σε επαγγελματικά πεδία όπου δεν απαιτούνται ειδικές άδειες ή ειδικές σπουδές.	
10.	ΠΡΟΣΒΑΣΗ/ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ ΕΞΕΛΙΞΗΣ	Πρόσβαση στον τύπο έχουν οι απόφοιτοι της υποχρεωτικής εκπαίδευσης (Γυμνάσιο). Οι κάτοχοι προσόντων αυτού του τύπου έχουν τη δυνατότητα: - Εγγραφής στη Β΄ Τάξη του ΕΠΑΛ, για απόκτηση μόνο Πτυχίου ΕΠΑΛ. - Πρόσβασης σε Ι.Ε.Κ. για απόκτηση επαγγελματικής εξειδίκευσης. - Πρόσβασης στην τριτοβάθμια εκπαίδευση (Ανώτερες Σχολές, ΤΕΙ, Πανεπιστήμια).	

ΠΡΟΔΙΑΓΡΑΦΕΣ ΤΥΠΟΥ			
1.	ΤΙΤΛΟΣ	Απολυτήριο Επαγγελματικού Λυκείου (ΕΠΑ.Λ.)	
2.	ΕΠΙΠΕΔΟ	4	
3.	ΦΟΡΕΑΣ ΧΟΡΗΓΗΣΗΣ	Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων	
4.	ΓΕΝΙΚΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ	Οι κάτοχοι Απολυτηρίου ΕΠΑΛ διαθέτουν γενική παιδεία ικανοποιητικού επιπέδου, καθώς και τις απαραίτητες γνώσεις, δεξιότητες και ικανότητες για τη συνέχιση των σπουδών τους στην τριτοβάθμια εκπαίδευση.	
5.	ΜΕΓΕΘΟΣ/ ΟΓΚΟΣ	3 έτη	
6.	ΣΚΟΠΟΣ/ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ	Βασικός	
7.	ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ	Ανώτερη Επαγγελματική Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση	
8.	ΜΑΘΗΣΙΑΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ	ΓΝΩΣΕΙΣ	- Κατέχουν τις βασικές αρχές και έννοιες, το περιεχόμενο και το επιστημονικό λεξιλόγιο των επιμέρους γνωστικών αντικειμένων. - Αποκτούν βασικές γνώσεις για εκπόνηση ερευνητικών εργασιών. - Διαθέτουν βασικές γνώσεις σύνδεσης των επιμέρους γνωστικών αντικειμένων (Διεπιστημονικότητα). - Κατέχουν σε ικανοποιητικό επίπεδο τις βασικές αρχές των νέων τεχνολογιών. - Συντάσσουν κείμενα ανάλογα με τις εκάστοτε επικοινωνιακές απαιτήσεις (βιογραφικό σημείωμα, συνθετικές εργασίες, αιτήσεις, αναφορές κλπ).
		ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ	- Διατυπώνουν τις απόψεις τους προφορικά με σαφήνεια για διάφορα θέματα και τις αντιπαραθέτουν με την κατάλληλη επιχειρηματολογία. - Χειρίζονται, σε προχωρημένο βαθμό, εφαρμογές νέων τεχνολογιών. - Διεξάγουν πειράματα και καταγράφουν τα αποτελέσματά τους. - Συνεργάζονται στο πλαίσιο ομάδας. - Δραστηριοποιούνται σε προγράμματα περιβαλλοντικής αγωγής, αγωγής υγείας, άθλησης, θεατρικής αγωγής.
		ΙΚΑΝΟΤΗΤΕΣ	- Έχουν τη δυνατότητα να δρουν με σχετική αυτονομία είτε στο χώρο των σπουδών τους είτε στην εργασία τους. - Έχουν τη δυνατότητα επίβλεψης τρίτων σε καθήκοντα της αρμοδιότητάς τους. - Κατέχουν τις βασικές ικανότητες για να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις σπουδών σε σχολές τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.
9.	ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΗΝ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ	Οι κάτοχοι προσόντων αυτού του τύπου δύνανται να απασχοληθούν με σχέση εξαρτημένης εργασίας (σε περίπτωση φορέων δημοσίου σε κατηγορία ΔΕ) ή είναι αυτοαπασχολούμενοι σε επαγγελματικά πεδία όπου δεν απαιτούνται σχετικές ειδικές άδειες ή ειδικές σπουδές.	
10.	ΠΡΟΣΒΑΣΗ/ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ ΕΞΕΛΙΞΗΣ	Πρόσβαση στον τύπο έχουν οι απόφοιτοι της υποχρεωτικής εκπαίδευσης (Γυμνάσιο) ή οι απόφοιτοι της Α΄ Τάξης ΓΕΛ (εγγράφονται στη Β΄ Τάξη ΕΠΑΛ). Οι κάτοχοι προσόντων αυτού του τύπου έχουν τη δυνατότητα: - Πρόσβασης σε Ι.Ε.Κ. για απόκτηση επαγγελματικής εξειδίκευσης - Πρόσβασης στην Τάξη Μαθητείας με την προϋπόθεση κτήσης και Πτυχίου ΕΠΑ.Λ. - Πρόσβασης στην τριτοβάθμια εκπαίδευση (Ανώτερες Σχολές, ΤΕΙ, Πανεπιστήμια).	

ΠΡΟΔΙΑΓΡΑΦΕΣ ΤΥΠΟΥ			
1.	ΤΙΤΛΟΣ	Πτυχίο Επαγγελματικής Ειδικότητας – ΕΠΑ.Λ.	
2.	ΕΠΙΠΕΔΟ	4	
3.	ΦΟΡΕΑΣ ΧΟΡΗΓΗΣΗΣ	Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων	
4.	ΓΕΝΙΚΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ	Οι κάτοχοι Πτυχίου ΕΠΑΛ διαθέτουν τεχνικές επαγγελματικές γνώσεις και δεξιότητες. Παράλληλα, έχουν δυνατότητα πρόσβασης στην αγορά εργασίας.	
5.	ΜΕΓΕΘΟΣ/ ΟΓΚΟΣ	3 έτη	
6.	ΣΚΟΠΟΣ/ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ	Βασικός	
7.	ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ	Ανώτερη Επαγγελματική Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση	
8.	ΜΑΘΗΣΙΑΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ	ΓΝΩΣΕΙΣ	- Κατέχουν τις βασικές θεωρητικές και πρακτικές γνώσεις και την επιστημονική ορολογία στα πεδία που σχετίζονται με την ειδικότητά τους. - Περιγράφουν τις αρχές λειτουργίας συσκευών και υλικών που σχετίζονται με την ειδικότητά τους. - Κατανοούν τις οδηγίες, τα καθήκοντα και τις διαδικασίες εφαρμογής των καθηκόντων που σχετίζονται με την ειδικότητά τους. - Κατέχουν σε ικανοποιητικό βαθμό τις βασικές εφαρμογές των νέων τεχνολογιών της ειδικότητάς τους. - Αποκτούν βασικές γνώσεις για εκπόνηση ερευνητικών εργασιών στο γνωστικό αντικείμενό τους.
		ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ	- Χειρίζονται με επάρκεια και ασφάλεια τα εργαλεία, τον εξοπλισμό και τις συσκευές της ειδικότητάς τους. - Εφαρμόζουν με ευχέρεια τις οδηγίες των σχετικών εγχειριδίων (ελληνικών και ξενόγλωσσων). - Κατασκευάζουν και παρουσιάζουν ατομικά και ομαδικά έργα της ειδικότητάς τους, στο πλαίσιο των ερευνητικών εργασιών τους. - Εκτελούν σε επαρκή βαθμό σειρά σύνθετων εργασιών που σχετίζονται με τα καθήκοντά τους. - Επικοινωνούν αποτελεσματικά με το υπόλοιπο προσωπικό του επαγγελματικού τους χώρου και με πελάτες. - Χρησιμοποιούν με ευχέρεια την επαγγελματική ορολογία. - Επιλύουν αποτελεσματικά συγκεκριμένα προβλήματα που ανακύπτουν κατά την εκτέλεση της εργασίας τους, προσαρμόζοντας τις ενέργειές τους στις εκάστοτε συνθήκες και στο περιβάλλον εργασίας τους. - Τηρούν κανονισμούς και προδιαγραφές υγιεινής και ασφάλειας εργασίας, καθώς και προστασίας του περιβάλλοντος.
		ΙΚΑΝΟΤΗΤΕΣ	- Εκτελούν εργασίες με σχετική αυτονομία σε ένα συγκεκριμένο πεδίο εργασίας ή σπουδής σχετικό με την ειδικότητά τους. - Έχουν τη δυνατότητα επίβλεψης τρίτων σε καθήκοντα της αρμοδιότητάς τους. - Αναλαμβάνουν την ευθύνη για την ολοκλήρωση των καθηκόντων τους. - Εργάζονται στο πλαίσιο μιας ομάδας. - Επιλύουν, είτε μόνοι τους είτε ζητώντας την κατάλληλη βοήθεια από τρίτους, προβλήματα τα οποία ενδέχεται να παρουσιαστούν κατά την εκτέλεση των εργασιών τους. - Αναζητούν, επιλέγουν και αξιολογούν πληροφορίες και δεδομένα στο πλαίσιο των επαγγελματικών ή/και μαθησιακών δραστηριοτήτων. - Εκτιμούν τις προσωπικές τους ελλείψεις και ανάγκες.
9.	ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΗΝ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ	Οι κάτοχοι προσόντων αυτού του Τύπου έχουν δικαίωμα άδειας άσκησης επαγγέλματος και επαγγελματικά δικαιώματα, σύμφωνα με τις κείμενες διατάξεις της κάθε ειδικότητας.	

10.	ΠΡΟΣΒΑΣΗ/ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ ΕΞΕΛΙΞΗΣ	Πρόσβαση σε προγράμματα που οδηγούν σε προσόντα αυτού του τύπου έχουν οι απόφοιτοι της υποχρεωτικής εκπαίδευσης (Γυμνάσιο) ή οι απόφοιτοι της Α΄ Τάξης ΓΕΛ (εγγράφονται στη Β΄ Τάξη ΕΠΑΛ). Οι κάτοχοι προσόντων αυτού του τύπου έχουν τη δυνατότητα απόκτησης, κατόπιν σχετικών εξετάσεων, Απολυτηρίου ΕΠΑΛ και πρόσβασης στην Τάξη Μαθητείας με την προϋπόθεση κτήσης και του Απολυτηρίου ΕΠΑ.Λ.
-----	---	---

ΠΡΟΔΙΑΓΡΑΦΕΣ ΤΥΠΟΥ			
1.	ΤΙΤΛΟΣ	Πτυχίο Επαγγελματικής Ειδικότητας, Εκπαίδευσης και Κατάρτισης, Επιπέδου 5 (ΕΠΑ.Λ.-Τάξη Μαθητείας)	
2.	ΕΠΙΠΕΔΟ	5	
3.	ΦΟΡΕΑΣ ΧΟΡΗΓΗΣΗΣ	Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων και ΟΑΕΔ (από κοινού)	
4.	ΓΕΝΙΚΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ	Ο τίτλος ανήκει στη μεταδευτεροβάθμια επαγγελματική εκπαίδευση του τυπικού εκπαιδευτικού συστήματος. Καλύπτει ένα φάσμα πολλών επαγγελματικών ειδικοτήτων. Είναι αποτέλεσμα θεωρητικής εκπαίδευσης και μαθητείας με εκπαίδευση στο χώρο εργασίας.	
5.	ΜΕΓΕΘΟΣ/ ΟΓΚΟΣ	1 έτος	
6.	ΣΚΟΠΟΣ/ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ	Συμπληρωματικός (μετά την τριετή φοίτηση στο ΕΠΑ.Λ.).	
7.	ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ	Μεταδευτεροβάθμια Επαγγελματική Εκπαίδευση	
8.	ΜΑΘΗΣΙΑΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ	ΓΝΩΣΕΙΣ	- Διαθέτουν επιπλέον γνώσεις από εκείνες που απέκτησαν στις 3 τάξεις του ΕΠΑ.Λ. - Διαθέτουν γνώσεις που αποκτήθηκαν σε πραγματικές συνθήκες εργασίας και είναι προσανατολισμένες στις σύγχρονες ανάγκες της αγοράς εργασίας και στις τεχνολογικές εξελίξεις. - Διαθέτουν εξειδικευμένες γνώσεις σχετικά με την ειδικότητά τους. - Διαθέτουν γνώσεις σχετικά με τα επαγγελματικά δικαιώματα και τις υποχρεώσεις που απορρέουν από την εργασιακή τους δραστηριότητα. - Διαθέτουν γνώσεις λειτουργίας του εργασιακού περιβάλλοντος της ειδικότητάς τους. - Γνωρίζουν τις προϋποθέσεις ένταξής τους στους επαγγελματικούς φορείς της ειδικότητάς τους.
		ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ	- Διαθέτουν εμπειρία επίλυσης προβλημάτων που ανακύπτουν στο πλαίσιο της εξάσκησης του επαγγέλματός τους. - Διαθέτουν επικοινωνιακές δεξιότητες που απαιτούνται στο εργασιακό τους περιβάλλον. - Έχουν αποκτήσει περιβαλλοντική συνείδηση και εφαρμόζουν κανόνες υγιεινής και ασφάλειας στο χώρο εργασίας.
		ΙΚΑΝΟΤΗΤΕΣ	- Διαθέτουν επιχειρηματικό πνεύμα και είναι ικανοί να λαμβάνουν αποφάσεις σχετικά με την επαγγελματική τους εξέλιξη. - Είναι ικανοί να ασκούν αυτόνομα το επάγγελμά τους. - Έχουν τη δυνατότητα επίβλεψης και καθοδήγησης τρίτων σε καθήκοντα της αρμοδιότητάς τους.
9.	ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΗΝ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ	Οι κάτοχοι προσόντων που ανήκουν σε αυτόν τον τύπο δύνανται να απασχοληθούν είτε ως αυτοαπασχολούμενοι είτε με θέση εξαρτημένης εργασίας σε τομείς του γνωστικού τους αντικειμένου, σύμφωνα με το εκάστοτε ισχύον θεσμικό πλαίσιο.	
10.	ΠΡΟΣΒΑΣΗ/ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ ΕΞΕΛΙΞΗΣ	Πρόσβαση στον τίτλο έχουν οι απόφοιτοι της Γ' τάξης του ΕΠΑ.Λ. Οι κάτοχοι αυτού του τίτλου έχουν πρόσβαση στην αγορά εργασίας.	

ΠΡΟΔΙΑΓΡΑΦΕΣ ΤΥΠΟΥ			
1.	ΤΙΤΛΟΣ	Δίπλωμα ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΕΙΔΙΚΟΤΗΤΑΣ, ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΚΑΙ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗΣ, ΕΠΙΠΕΔΟΥ 5 – Ι.Ε.Κ.	
2.	ΕΠΙΠΕΔΟ	5	
3.	ΦΟΡΕΑΣ ΧΟΡΗΓΗΣΗΣ	Ε.Ο.Π.Ε.Π. (Εθνικός Οργανισμός Πιστοποίησης Προσόντων & Επαγγελματικού Προσανατολισμού)	
4.	ΓΕΝΙΚΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ	Ο τίτλος ανήκει στη μεταδευτεροβάθμια αρχική επαγγελματική κατάρτιση και παρέχεται μετά την ολοκλήρωση της ανώτερης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (Λύκειο). Εντάσσεται στη μη τυπική εκπαίδευση. Καλύπτει ένα φάσμα πολλών επαγγελματικών ειδικοτήτων. Η κατάρτιση περιλαμβάνει θεωρητικά, εργαστηριακά και μεικτά μαθήματα, στο πεδίο της αρχικής επαγγελματικής κατάρτισης. Προϋπόθεση για την απονομή του τίτλου είναι η επιτυχής συμμετοχή σε εξετάσεις πιστοποίησης αρχικής επαγγελματικής κατάρτισης αποφοίτων ΙΕΚ. Η πρακτική άσκηση είναι υποχρεωτική, έχει διάρκεια 6 μηνών και προσμετράται στην απόκτηση άδειας άσκησης επαγγέλματος.	
5.	ΜΕΓΕΘΟΣ/ ΟΓΚΟΣ	5 εξάμηνα (4 + 1 εξάμηνο πρακτικής άσκησης ή μαθητείας)	
6.	ΣΚΟΠΟΣ/ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ	Βασικός	
7.	ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ	Αρχική Επαγγελματική Κατάρτιση (Μεταδευτεροβάθμια επαγγελματική κατάρτιση)	
8.	ΜΑΘΗΣΙΑΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ	ΓΝΩΣΕΙΣ	- Κατέχουν τις ειδικές αρχές και έννοιες, το περιεχόμενο και το επιστημονικό λεξιλόγιο της ειδικότητάς τους. - Αναλύουν πληροφορίες που τους επιτρέπουν να κατανοήσουν το πεδίο εργασίας τους. - Κατέχουν επαρκώς τις μεθόδους και τις διαδικασίες των νέων τεχνολογιών. - Γνωρίζουν τις απαιτήσεις υγιεινής και ασφάλειας και τις αντίστοιχες προβλεπόμενες ενέργειες, ανάλογα με την ειδικότητά τους.
		ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ	- Κατέχουν ευρύ φάσμα γνωστικών και πρακτικών δεξιοτήτων της ειδικότητάς τους. - Εφαρμόζουν με άνεση εξειδικευμένες τεχνικές στο πεδίο της ειδικότητάς τους. - Επιλύουν με δημιουργικό τρόπο προβλήματα που ανακύπτουν στο εργασιακό τους περιβάλλον. - Διαθέτουν επικοινωνιακές δεξιότητες σε εξειδικευμένο θεωρητικό και τεχνικό επίπεδο σε θέματα της ειδικότητάς τους. - Χειρίζονται επαρκώς τον απαιτούμενο τεχνολογικό εξοπλισμό ανάλογα με την ειδικότητά τους.
		ΙΚΑΝΟΤΗΤΕΣ	- Δρουν με αυτονομία στην εργασία τους και έχουν τη δυνατότητα επίβλεψης τρίτων, ανάλογα με την ειδικότητά τους και στο πλαίσιο των καθηκόντων τους. - Λειτουργούν αποτελεσματικά στο πλαίσιο ομαδικών εργασιών. - Ενεργούν στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων της ειδικότητάς τους και βάσει των κανόνων επαγγελματικής δεοντολογίας. - Αναπτύσσουν πρωτοβουλίες σε συγκεκριμένα πεδία της ειδικότητάς τους.
9.	ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΗΝ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ	Οι κάτοχοι προσόντων που ανήκουν σε αυτόν τον τύπο (και σύμφωνα με την παρ. β' Οδηγίας 2005/36ΕΚ) δύνανται να απασχοληθούν είτε ως αυτοαπασχολούμενοι είτε με σχέση εξαρτημένης εργασίας σε τομείς του γνωστικού τους αντικειμένου, σύμφωνα με το εκάστοτε ισχύον θεσμικό πλαίσιο. Σε διαγωνισμούς του δημόσιου τομέα, μοριοδοτούνται με 150 μονάδες επιπλέον.	
10.	ΠΡΟΣΒΑΣΗ/ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ ΕΞΕΛΙΞΗΣ	Πρόσβαση σε τίτλους/προσόντα αυτού του τύπου έχουν οι απόφοιτοι δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και Σ.Ε.Κ. Οι κάτοχοι τίτλων/προσόντων αυτού του τύπου δεν έχουν πρόσβαση σε προγράμματα σπουδών ανώτερου επιπέδου.	

ΠΡΟΔΙΑΓΡΑΦΕΣ ΤΥΠΟΥ			
1.	ΤΙΤΛΟΣ	Δίπλωμα ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗΣ ΕΠΙΠΕΔΟΥ ΜΕΤΑΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗΣ – Ι.Ε.Κ. (ο τίτλος αυτός δεν χορηγείται πλέον)	
2.	ΕΠΙΠΕΔΟ	5	
3.	ΦΟΡΕΑΣ ΧΟΡΗΓΗΣΗΣ	Ε.Ο.Π.Π.Ε.Π. (Εθνικός Οργανισμός Πιστοποίησης Προσόντων & Επαγγελματικού Προσανατολισμού)	
4.	ΓΕΝΙΚΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ	Ο τίτλος ανήκει στη μεταδευτεροβάθμια αρχική επαγγελματική κατάρτιση και παρέχεται μετά την ολοκλήρωση της ανώτερης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (Λύκειο). Εντάσσεται στη μη τυπική εκπαίδευση. Καλύπτει ένα φάσμα πολλών επαγγελματικών ειδικοτήτων. Η κατάρτιση περιλαμβάνει θεωρητικά, εργαστηριακά και μεικτά μαθήματα, στο πεδίο της αρχικής επαγγελματικής κατάρτισης. Προϋπόθεση για την απονομή του τίτλου είναι η επιτυχής συμμετοχή σε εξετάσεις πιστοποίησης αρχικής επαγγελματικής κατάρτισης αποφοίτων ΙΕΚ. Η πρακτική άσκηση είναι προαιρετική, έχει διάρκεια 6 μηνών και προσμετράται στην απόκτηση άδειας άσκησης επαγγέλματος.	
5.	ΜΕΓΕΘΟΣ/ ΟΓΚΟΣ	4 εξάμηνα	
6.	ΣΚΟΠΟΣ/ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ	Βασικός	
7.	ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ	Αρχική Επαγγελματική Κατάρτιση (Μεταδευτεροβάθμια επαγγελματική κατάρτιση)	
8.	ΜΑΘΗΣΙΑΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ	ΓΝΩΣΕΙΣ	- Κατέχουν τις ειδικές αρχές και έννοιες, το περιεχόμενο και το επιστημονικό λεξιλόγιο της ειδικότητάς τους. - Αναλύουν πληροφορίες που τους επιτρέπουν να κατανοήσουν το πεδίο εργασίας τους. - Κατέχουν επαρκώς τις μεθόδους και τις διαδικασίες των νέων τεχνολογιών. - Γνωρίζουν τις απαιτήσεις υγιεινής και ασφάλειας και τις αντίστοιχες προβλεπόμενες ενέργειες, ανάλογα με την ειδικότητά τους.
		ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ	- Κατέχουν ευρύ φάσμα γνωστικών και πρακτικών δεξιοτήτων της ειδικότητάς τους. - Εφαρμόζουν με άνεση εξειδικευμένες τεχνικές στο πεδίο της ειδικότητάς τους. - Επιλύουν με δημιουργικό τρόπο προβλήματα που ανακύπτουν στο εργασιακό τους περιβάλλον. - Διαθέτουν επικοινωνιακές δεξιότητες σε εξειδικευμένο θεωρητικό και τεχνικό επίπεδο σε θέματα της ειδικότητάς τους. - Χειρίζονται επαρκώς τον απαιτούμενο τεχνολογικό εξοπλισμό ανάλογα με την ειδικότητά τους.
		ΙΚΑΝΟΤΗΤΕΣ	- Δρουν με αυτονομία στην εργασία τους και έχουν τη δυνατότητα επίβλεψης τρίτων, ανάλογα με την ειδικότητά τους και στο πλαίσιο των καθηκόντων τους. - Λειτουργούν αποτελεσματικά στο πλαίσιο ομαδικών εργασιών. - Ενεργούν στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων της ειδικότητάς τους και βάσει των κανόνων επαγγελματικής δεοντολογίας. - Αναπτύσσουν πρωτοβουλίες σε συγκεκριμένα πεδία της ειδικότητάς τους.
9.	ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΗΝ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ	Οι κάτοχοι προσόντων που ανήκουν σε αυτόν τον τύπο (και σύμφωνα με την παρ. β' Οδηγίας 2005/36ΕΚ) δύνανται να απασχοληθούν είτε ως αυτοαπασχολούμενοι είτε με σχέση εξαρτημένης εργασίας σε τομείς του γνωστικού τους αντικειμένου, σύμφωνα με το εκάστοτε ισχύον θεσμικό πλαίσιο. Σε διαγωνισμούς του δημόσιου τομέα, μοριοδοτούνται με 150 μονάδες επιπλέον.	
10.	ΠΡΟΣΒΑΣΗ/ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ ΕΞΕΛΙΞΗΣ	Πρόσβαση σε τίτλους/προσόντα αυτού του τύπου έχουν οι κάτοχοι Απολυτηρίου όλων των Λυκείων. Οι κάτοχοι τίτλων/προσόντων αυτού του τύπου δεν έχουν πρόσβαση σε προγράμματα σπουδών ανώτερου επιπέδου.	

ΠΡΟΔΙΑΓΡΑΦΕΣ ΤΥΠΟΥ		
1.	ΤΙΤΛΟΣ	Δίπλωμα / Πτυχίο ΑΝΩΤΕΡΩΝ ΣΧΟΛΩΝ Αυτά τα προσόντα/τίτλοι ονομάζονται «Δίπλωμα» ή «Πτυχίο»
2.	ΕΠΙΠΕΔΟ	5
3.	ΦΟΡΕΑΣ ΧΟΡΗΓΗΣΗΣ	- Ως «Ανώτερες Σχολές» χαρακτηρίζονται οι σχολές (δημόσιες και ιδιωτικές) που αναφέρονται παρακάτω και προσφέρουν ανώτερη εκπαίδευση. - Οι σχολές εποπτεύονται από τα αρμόδια Υπουργεία.
4.	ΓΕΝΙΚΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ	Αυτά τα προσόντα/τίτλοι είναι στενά συνδεδεμένα με συγκεκριμένα επαγγελματικά πεδία: ένοπλες δυνάμεις, εμπορικό ναυτικό, τουρισμό και καλές τέχνες. Οι κάτοχοι αυτών των προσόντων είναι εξειδικευμένοι στο πεδίο τους και διαθέτουν την ικανότητα εποπτείας τρίτων.
5.	ΜΕΓΕΘΟΣ/ ΟΓΚΟΣ	Τα τυπικά προγράμματα που οδηγούν σε αυτού του Τύπου προσόντα έχουν ελάχιστη διάρκεια 2 ακαδημαϊκών ετών.
6.	ΣΚΟΠΟΣ/ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ	Βασικός
7.	ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ	Ανώτερη Εκπαίδευση
8.	ΜΑΘΗΣΙΑΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ	ΓΝΩΣΕΙΣ - Διαθέτουν ευρείες, εξειδικευμένες, αντικειμενικές και θεωρητικές γνώσεις του πεδίου τους και έχουν επίγνωση των ορίων των γνώσεων αυτών. - Κατέχουν τις κύριες έννοιες, τους βασικούς νόμους (κανονισμούς) και τις διαδικασίες που διέπουν τα επαγγελματικά αντικείμενα του τομέα τους στο βαθμό που απαιτείται, προκειμένου να ερμηνεύουν, υπολογίζουν και αξιολογούν τα διάφορα στοιχεία του επαγγελματικού τους τομέα. - Γνωρίζουν και ερμηνεύουν τις προαπαιτούμενες απαιτήσεις ασφαλείας και τις προβλεπόμενες ενέργειες που αναφέρονται στο εργασιακό τους πεδίο.
		ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ - Κατέχουν ευρύ φάσμα γνωστικών και πρακτικών δεξιοτήτων που απαιτούνται για την εκτέλεση των δραστηριοτήτων και καθηκόντων τους. - Διαθέτουν εξειδικευμένες επικοινωνιακές δεξιότητες σε ανώτερο επίπεδο θεωρητικής και τεχνικής πληροφόρησης και βρίσκουν λύσεις σε συγκεκριμένα προβλήματα στο πεδίο εργασίας τους.
		ΙΚΑΝΟΤΗΤΕΣ - Είναι σε θέση να συνεργάζονται αρμονικά με τους προϊσταμένους, τους υφισταμένους, καθώς και με τους συναδέλφους τους λειτουργώντας ως μέλος μιας ομάδας. - Μπορούν να διαχειρίζονται και να επιβλέπουν μια συγκεκριμένη εργασία ή διαδικασία μάθησης υπό καθεστώς πίεσης, όπου μπορεί να συμβαίνουν και απρόβλεπτες αλλαγές. - Αναλαμβάνουν την ευθύνη της επαγγελματικής ανάπτυξης ατόμων και ομάδων.
9.	ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΗΝ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ	Οι κάτοχοι Διπλωμάτων ή Πτυχίων Ανώτερων Σχολών θεωρούνται ως εξειδικευμένοι επαγγελματίες σε ένα συγκεκριμένο επαγγελματικό πεδίο. Πολλά από τα προσόντα αυτού του Τύπου σχετίζονται με θέσεις εποπτείας ή διοίκησης.
10.	ΠΡΟΣΒΑΣΗ/ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ ΕΞΕΛΙΞΗΣ	Οι κάτοχοι Απολυτηρίου ΓΕΛ ή ΕΠΑΛ έχουν πρόσβαση σε προγράμματα Ανώτερων Σχολών. Μερικά προγράμματα δέχονται σπουδαστές με βάση το εξαιρετικό τους ταλέντο ή τα επιτεύγματά τους (π.χ. στο καλλιτεχνικό πεδίο). Οι πτυχιούχοι πολλών Ανωτέρων Σχολών έχουν πρόσβαση σε προγράμματα ανώτατης εκπαίδευσης που οδηγούν σε προσόντα επιπέδου 6 και άνω.

ΠΡΟΔΙΑΓΡΑΦΕΣ ΤΥΠΟΥ			
1.	ΤΙΤΛΟΣ	Πτυχίο / Δίπλωμα ΑΝΩΤΑΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ	
2.	ΕΠΙΠΕΔΟ	6	
3.	ΦΟΡΕΑΣ ΧΟΡΗΓΗΣΗΣ	Πανεπιστήμια / ΤΕΙ – ΆΛΛΑ ΙΔΡΥΜΑΤΑ ΑΝΩΤΑΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ	
4.	ΓΕΝΙΚΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ	Τα Πανεπιστήμια και τα Τεχνολογικά Εκπαιδευτικά Ιδρύματα (Τ.Ε.Ι.) δίνουν ιδιαίτερη έμφαση στην υψηλή και ολοκληρωμένη εκπαίδευση, σύμφωνα με τις απαιτήσεις της επιστήμης, της τεχνολογίας και των τεχνών, καθώς και της διεθνούς επιστημονικής πρακτικής σε συνδυασμό με τα αντίστοιχα επαγγελματικά πεδία.	
5.	ΜΕΓΕΘΟΣ/ ΟΓΚΟΣ	Κατ' ελάχιστον 240 ECTS (4 έτη).	
6.	ΣΚΟΠΟΣ/ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ	Βασικός	
7.	ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ	Ανώτατη Εκπαίδευση	
8.	ΜΑΘΗΣΙΑΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ	ΓΝΩΣΕΙΣ	- Διαθέτουν ένα συνεκτικό και ολοκληρωμένο σώμα γνώσεων, στο οποίο εμπεριέχονται στοιχεία από τις επιστημονικές ή άλλες εξελίξεις αιχμής και κατανοούν τις έννοιες, μεθόδους και πρακτικές ενός θεωρητικού επιστημονικού, τεχνολογικού ή καλλιτεχνικού πεδίου γνώσεων που εμπεριέχει στοιχεία από τα αντίστοιχα επαγγελματικά πεδία ώστε να εμβαθύνουν, να διευρύνουν και να προσαυξάνουν τις προγενέστερες γνώσεις τους. - Διαθέτουν αντίληψη της εξελικτικής δυναμικής του επιστημονικού γνωστικού πεδίου και των τρεχουσών ή/και καινοτόμων εφαρμογών. - Κατέχουν αναλυτική και προηγμένη γνώση του αντικειμένου τους, συμπεριλαμβανομένης της κριτικής κατανόησης των θεωριών, βασικών εννοιών, αρχών και μεθοδολογιών του επιστημονικού ή εφαρμοσμένου γνωστικού πεδίου.
		ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ	- Αναλύουν και προσαρμόζουν τις αποκτηθείσες γνώσεις τους ώστε να τις εφαρμόζουν σε ποικίλα θέματα του επιστημονικού πεδίου σπουδών ή και του επαγγελματικού πεδίου, καθώς και για να αποκτήσουν νέα γνώση. - Εφαρμόζουν ορθά τα κατάλληλα εργαλεία και τις κατάλληλες τεχνικές ανάλυσης στη διερεύνηση των βασικών θεμάτων του επιστημονικού πεδίου σπουδών τους. - Επιλύουν σύνθετα ή νέα προβλήματα του επιστημονικού πεδίου σπουδών τους, αναπτύσσοντας ολοκληρωμένες, καθώς και δημιουργικές ή καινοτόμες λύσεις και προσεγγίσεις, ενώ παράλληλα υποστηρίζουν τις λύσεις και απόψεις τους με τρόπο μεθοδικό και επιστημονικό. - Χρησιμοποιώντας επιστημονικές πηγές ή και πηγές εξειδικευμένες σε θεωρητικά, τεχνικά και επαγγελματικά θέματα, συγκεντρώνουν, αναλύουν και επιλέγουν με τρόπο κριτικό και υπεύθυνο τις ιδέες και τις πληροφορίες για τα στοιχεία εκείνα τα οποία τους αφορούν. - Αναπτύσσουν ζητήματα, κυρίως στο πλαίσιο του γνωστικού και του επαγγελματικού τους πεδίου, βάσει επιστημονικής τεκμηρίωσης και διαμορφώνουν έγκυρες κρίσεις, οι οποίες λαμβάνουν υπόψη τις κατά περίπτωση συναφείς κοινωνικές, οικονομικές, πολιτιστικές και ηθικές διαστάσεις του θέματος. - Επικοινωνούν με εξειδικευμένες και μη ομάδες και κοινό, ώστε να μεταφέρουν προφορικά, γραπτά και με άλλα μέσα, πληροφορίες, ιδέες, προβλήματα και λύσεις σε συγκεκριμένα θέματα.

		ΙΚΑΝΟΤΗΤΕΣ	• Σχεδιάζουν, διαχειρίζονται και υλοποιούν ερευνητικές εργασίες με επίβλεψη στο πλαίσιο του επιστημονικού πεδίου σπουδών τους, τόσο σε ατομικό όσο και σε συλλογικό επίπεδο. • Μεταφέρουν τις γνώσεις και τις ικανότητες που απέκτησαν σε επαγγελματικό ή επιχειρηματικό πλαίσιο και τις εφαρμόζουν με αυτονομία και με τρόπο που δείχνει επαγγελματισμό και κοινωνική υπευθυνότητα, έτσι ώστε να σχεδιάζουν και να διαχειρίζονται σύνθετες τεχνικές ή επαγγελματικές δραστηριότητες ή εργασίες. • Λαμβάνουν αποφάσεις, τις αξιολογούν και αναλαμβάνουν την ευθύνη τους σε σύνθετα επαγγελματικά και επιχειρηματικά πλαίσια τα οποία μεταβάλλονται και εξελίσσονται. • Είναι σε θέση να αναλάβουν, εντός καθορισμένων πλαισίων, την ευθύνη της ανάπτυξης των γνώσεων, δεξιοτήτων και ικανοτήτων ατόμων και ομάδων.
9.	ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΗΝ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ	Οι κάτοχοι προσόντων που ανήκουν σε αυτόν τον τύπο δύνανται να απασχοληθούν είτε ως αυτοαπασχολούμενοι είτε σε θέσεις ευθύνης σε επιχειρήσεις και οργανισμούς στον ιδιωτικό ή στο δημόσιο τομέα.	
10.	ΠΡΟΣΒΑΣΗ/ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ ΕΞΕΛΙΞΗΣ	Πρόσβαση σε αυτόν τον τύπο προσόντος έχουν όσοι έχουν ολοκληρώσει τουλάχιστον τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση (επίπεδο 4). Οι κάτοχοι προσόντων αυτού του τύπου έχουν πρόσβαση σε προγράμματα σπουδών του ίδιου επιπέδου ή επιπέδου 7 ή 8.	

ΠΡΟΔΙΑΓΡΑΦΕΣ ΤΥΠΟΥ			
1.	ΤΙΤΛΟΣ	Μεταπτυχιακό Δίπλωμα Ειδικευσης	
2.	ΕΠΙΠΕΔΟ	7	
3.	ΦΟΡΕΑΣ ΧΟΡΗΓΗΣΗΣ	Πανεπιστήμια / ΤΕΙ – ΆΛΛΑ ΙΔΡΥΜΑΤΑ ΑΝΩΤΑΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ	
4.	ΓΕΝΙΚΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ	Στην κατηγορία αυτή εντάσσονται τα Μεταπτυχιακά Διπλώματα Ειδικευσης που χορηγούνται από Πανεπιστήμια και Τεχνολογικά Εκπαιδευτικά Ιδρύματα (Τ.Ε.Ι.).	
5.	ΜΕΓΕΘΟΣ/ ΟΓΚΟΣ	Κατ' ελάχιστον 60 ECTS (ή διαφορετικά κατ' ελάχιστον 300 ECTS, συμπεριλαμβανομένων των πιστωτικών μονάδων για το Πτυχίο στο επίπεδο 6).	
6.	ΣΚΟΠΟΣ/ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ	Βασικός	
7.	ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ	Ανώτατη Εκπαίδευση	
8.	ΜΑΘΗΣΙΑΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ	ΓΝΩΣΕΙΣ	- Διαθέτουν αυξημένη εξειδικευμένη γνώση σε ένα συγκεκριμένο γνωστικό πεδίο, σε σχέση με το προηγούμενο επίπεδο (επίπεδο 6) που εμπεριέχει επαρκή στοιχεία από τις επιστημονικές εξελίξεις αιχμής και συνιστά τη βάση για πρωτότυπη σκέψη, ερευνητική και επαγγελματική δραστηριότητα. - Επιδεικνύουν κριτική κατανόηση των αρχών, θεωριών, μεθοδολογιών και πρακτικών ενός συγκεκριμένου γνωστικού πεδίου, καθώς και της διασύνδεσής του με άλλους γνωστικούς τομείς. - Διαθέτουν αυξημένη κριτική αντίληψη της εξελικτικής δυναμικής και των θεμάτων αιχμής του γνωστικού πεδίου.
		ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ	- Εφαρμόζουν με ευχέρεια τις θεωρίες και μεθοδολογίες του γνωστικού τους πεδίου στις έρευνες, μελέτες και εργασίες τους με κριτικό και δημιουργικό τρόπο. - Εφαρμόζουν με πρωτοτυπία τις αποκτηθείσες γνώσεις στην έρευνα, την ανάλυση και την ανάπτυξη καινοτόμων λύσεων σε σύνθετα, διεπιστημονικά και πρωτοποριακά ζητήματα. - Είναι σε θέση να αξιολογούν, να ερμηνεύουν και να προωθούν σύγχρονες επιστημονικές έρευνες και μελέτες συναφείς με το γνωστικό τους πεδίο. - Αρθρώνουν επαγωγικά με επιστημονικά τεκμηριωμένο τρόπο, λύσεις στα σύνθετα και νέα ζητήματα και διαμορφώνουν έγκυρες κρίσεις λαμβάνοντας υπόψη τις εκάστοτε συναφείς κοινωνικές, οικονομικές, πολιτιστικές και ηθικές διαστάσεις. - Τεκμηριώνουν τις θέσεις τους με εξειδικευμένες πληροφορίες και επιχειρήματα, σε εξειδικευμένο ή μη κοινό με σαφήνεια, επάρκεια και ακρίβεια.
		ΙΚΑΝΟΤΗΤΕΣ	- Συνεχίζουν να αναπτύσσουν με αυτονομία τις γνώσεις και τις ικανότητές τους σε υψηλό επίπεδο. - Εφαρμόζουν με επαγγελματισμό τις εξειδικευμένες γνώσεις και ικανότητες που απέκτησαν και αντιμετωπίζουν αποτελεσματικά νέα, διεπιστημονικά ή απρόβλεπτα ζητήματα. - Επιλύουν προβλήματα και λαμβάνουν στρατηγικές αποφάσεις με αφετηρία την επαγωγική σκέψη. - Συνεισφέρουν στην ανάπτυξη των γνώσεων και των πρακτικών στον επαγγελματικό και επιχειρηματικό χώρο και διαθέτουν επιχειρησιακή ικανότητα στη διαχείριση κρίσεων. - Αναλαμβάνουν αυτόνομα την ευθύνη για την εκπαίδευση/επιμόρφωση καθώς και για τη διαχείριση μιας ομάδας και αξιολογούν την απόδοσή της.

9.	ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΗΝ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ	Οι κάτοχοι προσόντων που ανήκουν σε αυτόν τον τύπο δύνανται να απασχοληθούν είτε ως αυτοαπασχολούμενοι είτε σε θέσεις ευθύνης σε επιχειρήσεις και οργανισμούς στον ιδιωτικό ή στο δημόσιο τομέα.
10.	ΠΡΟΣΒΑΣΗ/ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ ΕΞΕΛΙΞΗΣ	Πρόσβαση σε αυτόν τον τύπο προσόντος έχουν όσοι έχουν ολοκληρώσει τουλάχιστον προσόν επιπέδου 6. Η επιλογή των μεταπτυχιακών φοιτητών γίνεται κυρίως με συνεκτίμηση των εξής κριτηρίων: το γενικό βαθμό του πτυχίου, τη βαθμολογία στα προπτυχιακά μαθήματα που είναι σχετικά με τα μαθήματα του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών (Π.Μ.Σ.), την επίδοση σε διπλωματική εργασία, όπου αυτή προβλέπεται στο προπτυχιακό επίπεδο και την τυχόν ερευνητική δραστηριότητα του υποψηφίου. Οι λεπτομέρειες εφαρμογής των κριτηρίων αυτών, ο ορισμός συμπληρωματικών κριτηρίων ή η διεξαγωγή εξετάσεων και συνεντεύξεων καθορίζονται με απόφαση του οικείου Τμήματος. Οι κάτοχοι προσόντων αυτού του τύπου έχουν πρόσβαση σε προγράμματα σπουδών του ίδιου επιπέδου ή επιπέδου 8.

ΠΡΟΔΙΑΓΡΑΦΕΣ ΤΥΠΟΥ		
1.	ΤΙΤΛΟΣ	Διδακτορικό Δίπλωμα
2.	ΕΠΙΠΕΔΟ	8
3.	ΦΟΡΕΑΣ ΧΟΡΗΓΗΣΗΣ	Πανεπιστήμια
4.	ΓΕΝΙΚΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ	Τα Πανεπιστήμια έχουν την αρμοδιότητα να χορηγούν Διδακτορικά Διπλώματα. Πρόκειται, συνήθως, για την εκπόνηση μίας ερευνητικής εργασίας πάνω σε συγκεκριμένο επιστημονικό πεδίο. Στις περισσότερες περιπτώσεις, απαραίτητη προϋπόθεση για την απόκτηση διδακτορικού διπλώματος είναι η λήψη Μεταπτυχιακού Διπλώματος Ειδίκευσης.
5.	ΜΕΓΕΘΟΣ/ ΟΓΚΟΣ	Κατ' ελάχιστον 3 έτη
6.	ΣΚΟΠΟΣ/ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ	Βασικός
7.	ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ	Ανώτατη Εκπαίδευση

8.	ΜΑΘΗΣΙΑΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ	ΓΝΩΣΕΙΣ	• Διαθέτουν αυξημένη εξειδικευμένη γνώση σε συγκεκριμένο επιμέρους τομέα του συγκεκριμένου γνωστικού πεδίου σε σχέση με το προηγούμενο επίπεδο (επίπεδο 7) που εμπεριέχει επαρκή στοιχεία από τις επιστημονικές εξελίξεις αιχμής και συνιστά τη βάση για πρωτότυπη σκέψη, ερευνητική και επαγγελματική δραστηριότητα. • Επιδεικνύουν κριτική κατανόηση των αρχών, θεωριών, μεθοδολογιών και πρακτικών ενός συγκεκριμένου επιμέρους τομέα του γνωστικού πεδίου τους, καθώς και της διασύνδεσής του με άλλους γνωστικούς τομείς. • Διαθέτουν αυξημένη κριτική αντίληψη της εξελικτικής δυναμικής και των θεμάτων αιχμής του συγκεκριμένου επιμέρους γνωστικού πεδίου, με το οποίο ασχολήθηκαν στο διδακτορικό τους.
		ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ	• Εφαρμόζουν με ευχέρεια τις θεωρίες και μεθοδολογίες εξειδικευμένου αντικειμένου του διδακτορικού τους με κριτικό και δημιουργικό τρόπο στις δικές τους έρευνες, μελέτες και εργασίες. • Εφαρμόζουν με πρωτοτυπία τις αποκτηθείσες με το διδακτορικό τους εξειδικευμένες γνώσεις στην έρευνα, την ανάλυση και την ανάπτυξη καινοτόμων λύσεων σε σύνθετα, διεπιστημονικά ή πρωτοποριακά ζητήματα. • Είναι σε θέση να αξιολογούν, να ερμηνεύουν και να προωθούν σύγχρονες επιστημονικές έρευνες και μελέτες συναφείς με το εξειδικευμένο πεδίο του διδακτορικού τους. • Αρθρώνουν επαγωγικά με επιστημονικά τεκμηριωμένο τρόπο, λύσεις στα σύνθετα και νέα ζητήματα του εξειδικευμένου τομέα του διδακτορικού τους και διαμορφώνουν έγκυρες κρίσεις λαμβάνοντας υπόψη τις εκάστοτε συναφείς κοινωνικές, οικονομικές, πολιτιστικές και ηθικές διαστάσεις. • Τεκμηριώνουν τις θέσεις τους με εξειδικευμένες πληροφορίες και επιχειρήματα, σχετικά με το αντικείμενο του διδακτορικού τους, προς εξειδικευμένο ή μη κοινό με σαφήνεια, επάρκεια και ακρίβεια.
		ΙΚΑΝΟΤΗΤΕΣ	• Έχουν αναπτύξει με αυτονομία τις γνώσεις και τις ικανότητές τους σε υψηλό επίπεδο. • Εφαρμόζουν με επαγγελματισμό τις εξειδικευμένες γνώσεις και ικανότητες που απέκτησαν από την εκπόνηση του διδακτορικού τους και αντιμετωπίζουν αποτελεσματικά νέα, διεπιστημονικά ή απρόβλεπτα ζητήματα. • Επιλύουν προβλήματα και λαμβάνουν στρατηγικές αποφάσεις με αφετηρία την επαγωγική σκέψη, που αποκτήθηκε από την ενδεδειγμένη μελέτη του αντικειμένου του διδακτορικού τους. • Συνεισφέρουν σημαντικά στην ανάπτυξη των γνώσεων και των πρακτικών στον επαγγελματικό και επιχειρηματικό χώρο και διαθέτουν επιχειρησιακή ικανότητα στη διαχείριση κρίσεων. • Αναλαμβάνουν αυτόνομα την ευθύνη για την εκπαίδευση/ επιμόρφωση/ διδασκαλία, καθώς και για τη διαχείριση μιας ομάδας και αξιολογούν την απόδοσή της.
9.	ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΗΝ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ	Οι κάτοχοι των υψηλών προσόντων που ανήκουν σε αυτόν τον τύπο δύνανται να απασχοληθούν είτε ως αυτοαπασχολούμενοι, είτε σε θέσεις ευθύνης σε επιχειρήσεις και οργανισμούς στον ιδιωτικό ή στο δημόσιο τομέα.	
10.	ΠΡΟΣΒΑΣΗ/ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ ΕΞΕΛΙΞΗΣ	Πρόσβαση σε αυτόν τον τύπο προσόντος έχουν όσοι έχουν ολοκληρώσει τουλάχιστον προσόν επιπέδου 7 (εκτός αν προβλέπεται διαφορετικά). Οι κάτοχοι προσόντων αυτού του τύπου έχουν πρόσβαση σε προγράμματα σπουδών του ίδιου επιπέδου.	

Οδηγός σχεδιασμού και ανάπτυξης Μαθησιακών Αποτελεσμάτων

Ο παρών Οδηγός εκπονήθηκε στο πλαίσιο της Πράξης «Ανάπτυξη του Εθνικού Πλαισίου Προσόντων» που υλοποιεί ο Εθνικός Οργανισμός Πιστοποίησης Προσόντων & Επαγγελματικού Προσανατολισμού (Ε.Ο.Π.Π.Ε.Π.), ο οποίος εποπτεύεται από τον Υπουργό Πολιτισμού, Παιδείας και Θρησκευμάτων. Στόχος της σύνταξης του ανά χείρας Οδηγού, είναι να αποτελέσει σημείο αναφοράς και ουσιαστικό βοήθημα για όλους, όσους εμπλέκονται στο σχεδιασμό και τη διαμόρφωση προγραμμάτων σπουδών, την παροχή εκπαίδευσης και κατάρτισης, την αξιολόγηση και την πιστοποίηση της μάθησης, καθώς και τη χορήγηση προσόντων (τίτλων σπουδών).

Η έκδοση αυτή χρηματοδοτήθηκε με την υποστήριξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο – Ε.Κ.Τ.) και Εθνικών πόρων. Η παρούσα δημοσίευση δεσμεύει μόνο το συντάκτη της και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεν ευθύνεται για τυχόν χρήση των πληροφοριών που περιέχονται σε αυτήν.

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
"ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ"

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ, ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΣΦΑΛΙΣΗΣ ΚΑΙ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης
ΕΝΔΙΑΜΕΣΟΣ ΦΟΡΕΑΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ:
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ «ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ»
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ